

ΕΘΝΙΚΟ ΚΑΙ ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ
ΘΕΟΛΟΓΙΚΗ ΣΧΟΛΗ
ΤΜΗΜΑ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΘΕΟΛΟΓΙΑΣ - ΘΡΗΣΚΕΙΟΛΟΓΙΑΣ
ΤΟΜΕΑΣ ΚΑΝΟΝΙΚΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ & ΒΥΖΑΝΤΙΝΗΣ ΘΕΟΛΟΓΙΑΣ ΑΠΟ ΤΟΥ Θ' ΑΙΩΝΑ –
ΒΙΒΛΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ & ΔΙΑΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΟΥ ΒΙΟΥ ΤΗΣ ΜΕΣΟΓΕΙΟΥ
ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΚΟΙΝΩΝΙΑ ΚΑΙ ΘΕΟΛΟΓΙΑ

ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ:

«Οι σχέσεις των Ορθοδόξων με τους Ρωμαιοκαθολικούς
στη νήσο Σύρο»

ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ: ΚΑΡΑΓΕΩΡΓΟΥΔΗΣ ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ

ΕΥΣΤΡΑΤΙΟΣ Ι. ΚΑΤΑΝΟΠΟΥΛΟΣ
Α. Μ.: 17608
ΑΘΗΝΑ 2022

" Νῆσός τις Συρίη κικλήσκεται, εἴ που ἀκούεις,
Ὀρτυγίης καθύπερθεν, ὅθι τροπαὶ ἡελίοιο,
οὗ τι περιπληθὴς λίην τόσον, ἀλλ' ἀγαθὴμέν,
εὖβοος εὖμηλος, οἶνοπληθὴς πολύπυρος.
πεῖνη δ' οὗ ποτε δῆμον ἐσέρχεται, οὐδέ τις ἄλλη
νοῦσος ἐπὶ στυγερὴ πέλεται δειλοῖσι βροτοῖσιν·
ἀλλ' ὅτε γηράσκωσι πόλιν κάτα φῦλ' ἀνθρώπων,
ἐλθὼν ἀργυρότοξος Ἀπόλλων Ἀρτέμιδιζύν,
οἷσ' ἀγανοῖσι θέλεσσι ἐποιχόμενος κατέπεφνεν.
ἔνθα δὴ πόλεις, δίχαδέσφισι πάντα δέδασται·
τῆσιν δ' ἀμφοτέρησι πατὴρ ἐμὸς ἐμβασίλευε,
Κτήσιος Ὀρμενίδης, ἐπιείκελος ἀθανάτοισιν."
(Οδύσσεια Ο' 403-414)

" Υπάρχει ένα νησί που το λένε Σύρα, αν το έχεις ακουστά,
πάνω από την Ορτυγία, όπου γίνονται οι τροπές του Ἡλίου,
και δεν έχει τόσο πολλούς ανθρώπους, αλλά έχει αγαθότητα, τρέφει πολλά βόδια και
πρόβατα κι έχει άφθονα κρασιά και σάβρια.
Ποτέ δεν έρχεται πείνα στον λαό, ούτε καμιά αρρώστια τρομερή που βρίσκει τους
δύστυχους ανθρώπους
όταν όμως γερνάνε μέσα στην πόλη οι ανθρώπινες γενιές,
τότε ο Απόλλων με το αργυρό του τόξο έρχεται μαζί με την Αρτέμιδα
και ορμώντας τους φέρνει το θάνατο με τα απαλά του βέλη.
Εκεί υπάρχουν δύο πολιτείες και τα πάντα είναι μοιρασμένα σε δύο μέρη·
και στις δύο αυτές βασίλευε ο πατέρας μου,
ο Κτήσιος, ο γιός του Ορμένου, που ήταν ολόιδιος με τους αθάνατους Θεούς. "
(μετ. Μ.Μαραγκού)

Περιεχόμενα	
Συντομογραφίες	4
Πρόλογος	6
Εισαγωγή.....	8
<u>Από τον εκχριστιανισμό έως τον 18^ο αιώνα</u>	
Πρώτη εγκατάσταση	11
Εκχριστιανισμός και διοικητική υπαγωγή	12
Ενετοκρατία	14
Ο Ρ/Καθολικισμός στη Σύρο	15
Οι σχέσεις Ορθοδόξων και Ρ/Καθολικών κατά την Οθωμανική κατοχή.....	18
Οι προνομιακοί ορισμοί.....	18
Η Γαλλική επιρροή μέσω των διομολογήσεων	19
Ο Επίσκοπος Ιωάννης Ανδρέας Κάργας	21
Πληθυσμιακά στοιχεία.....	23
Ο Ορθόδοξος κλήρος.....	25
<u>Οι σχέσεις Ορθοδόξων και Ρ/Καθολικών κατά τον 19^ο αιώνα</u>	
Οι Ρ/Καθολικοί της Σύρου κατά τον Επαναστατικό αγώνα του 1821	27
Εποικισμός Ορθοδόξων και αλλαγή συσχετισμών	29
<u>Οι σχέσεις Ορθοδόξων και Ρ/Καθολικών κατά τον 20^ο αιώνα έως σήμερα</u>	
Οι κοινότητες κατά τον β' Παγκόσμιο Πόλεμο	31
Οι κοινότητες σε ακραία κρίση	31
Ο Επίσκοπος Αντώνιος Γρηγόριος Βουτσίνος	36
Κοινή παρουσία και συναντίληψη στον 20 ^ο αιώνα.....	42
Κοινή ημερομηνία εορτασμού Πάσχα	43
Παρουσία λαϊκών ή κλήρου σε τελετές της άλλης κοινότητας κατά τον 20 ^ο αιώνα.....	45
Κοινή παρουσία σε εγκαίνια και Αγιασμούς	45
Κοινή παρουσία σε Εθνικές Επετείους	47
Υποδοχή Αρχιεπισκόπου Αθηνών και πάσης Ελλάδος	49
Συμμετοχή στο πένθος	49
Εκκλησιαστικές εορτές	53
Παρουσία σε χειροτονίες Ιερέων.....	56

Συμμετοχή σε λιτανείες.....	59
Το ιερό προσκύνημα της Παναγίας της Φανερωμένης	62
Δωρεά Ιερού λειψάνου Αγίου Νικολάου από τον Καρδινάλιο Μιλάνου	65
Οι σχέσεις των δύο κοινοτήτων σήμερα	66
Συμπεράσματα	76
Βιβλιογραφία.....	80
Πηγές	80
Βοηθήματα	80
Τύπος	84
Ηλεκτρονικές διευθύνσεις	84

Συντομογραφίες

Α. Α.	Αυτού Αγιότητα
Α.Α.Ε.Σ.	Απόρρητο Αρχείο (Ρ/Καθολικού) Επισκόπου Σύρου
Αιδεσ.	Αιδεσιμότατος
Α.Κ.Ε.Σ.	Αρχείο (Ρ/)Καθολικής Επισκοπής Σύρου
Αρ. φ.	αριθμός φύλλου
Αρχιερ.	Αρχιερατικός
β.	Βιβλιοθήκη
βλ.	βλέπε
βλ. υποσημ.	βλέπε υποσημείωση
Γ.Α.Κ.	Γενικά Αρχεία του Κράτους
Γεν.	Γενικός
δ. δ.	Διδακτορική Διατριβή
Δ.Α.Ε.	Δημοτικό Αρχείο Ερμούπολης
Δημ.	Δημοτικός
Δ/ντής	Διευθυντής
εκδ.	εκδόσεις
Θ.Η.Ε.	Θρησκευτική και Ηθική Εγκυκλοπαίδεια
ι.	ιερός
κ.	κύριος
κα	κυρία
κ. α.	και άλλα/αλλού
κ. εξ.	και εξής
κ.κ.	κύριος κύριος
ο. π.	όπου παραπάνω
Πανοσ.	Πανοσιολογιότατος
παρ.	παρελθούσα
Ρ/Καθολικός-ή	Ρωμαιοκαθολικός-ή

Σεβασμ.	Σεβασμιότατος
Σελ.	σελίδα
Σ. Π.	Σεβασμίου Πατρός
τ.	τόμος
τρεχ.	τρέχοντος
φ.	φάκελος
χ. τ.	χωρίς τόπο
χ. χ.	χωρίς χρόνο

Πρόλογος

Για την παρούσα ερευνητική εργασία, η οποία εκπονείται στο πλαίσιο μεταπτυχιακού προγράμματος της Θεολογικής Σχολής του ΕΚΠΑ, θα ήθελα να ευχαριστήσω πρωτίστως τον επιβλέποντα Καθηγητή μου, κ. Καραγεωργούδη Εμμανουήλ, για την επιμονή του, ώστε το θέμα της μεταπτυχιακής μου έρευνας να αφορά τη Σύρο, η οποία είναι και η ιδιαίτερη πατρίδα της μητέρας μου.

Σχεδόν πάντοτε, όταν γίνεται συζήτηση για τη Σύρο, προκύπτει και μια ερώτηση σχετική με το ιδιαίτερο χαρακτηριστικό της κοινωνίας του νησιού που δεν είναι άλλη από την ύπαρξη της Ρ/Καθολικής κοινότητας, με σταθερές τις απορίες, για το από πότε υπάρχουν Ρ/Καθολικοί στη Σύρο και ποια ήταν και είναι η σχέση τους με την Ορθόδοξη κοινότητα του νησιού. Κατά την διάρκεια δε των σπουδών μου στην Θεολογική Σχολή του Ε.Κ.Π.Α, εντύπωση μου προκαλούσε η έκπληξη ορισμένων συμφοιτητών και Καθηγητών μου, για την συμβίωση των δύο κοινοτήτων στο νησί, μιας και η άποψη που κυριαρχούσε ήταν ότι οι δογματικές διαφορές καθίστανται παράγοντες διαχωρισμού, παρά ίσως κάποιας διάκρισης, τουλάχιστον στη Σύρο.

Η απορία, βέβαια, είναι μεγαλύτερη για κάθε Συριανό, όταν ακούει είτε διαβάζει σε άρθρα ή μελέτες, για την συμβίωση Ρ/Καθολικών και Ορθοδόξων στον τόπο του. Επειδή, στις περισσότερες των περιπτώσεων παρουσιάζεται η σχέση τους εμποτισμένη με θρησκευτικό φανατισμό, ο οποίος εκφράζεται με μισαλλοδοξία και εμπάθεια. Την περιγράφουν δε στην συντριπτική της πλειοψηφία ως αρνητική έως και σκοτεινή, θέση σαφώς αντίθετη με ό,τι ζει η συριανή κοινωνία ως σύνολο.

Κλείνοντας τον πρόλογο της εργασίας, θα ήθελα να ευχαριστήσω την κα Μαρία Γούλα για την εμπύχωση, τον κ. Αντώνη Ροδοκανάκη-Κρίνο ο οποίος εκτός ότι με τιμά εδώ και πολλά χρόνια με τη φιλία του, κάνει και τη Σύρο πιο κατανοητή και αγαπητή, την κα Κλήμα Λούλα, την κα Κρατσισιώτη Αγγελική, την κα Πασχαλίδου Καλλιόπη και τον κ. Δούκα Αντώνη των Γ.Α.Κ. Σύρου για την βοήθειά τους, καθώς και τον υπεύθυνο του αρχείου της Ιεράς Ρ/Καθολικής Επισκοπής Σύρου κ. Μιχαήλ Ρούσσο.

Ιδιαίτερη ευχαριστία οφείλω στον Αιδεσιμολογιώτατο πατέρα Κωνσταντίνο Κοντό, Πρεσβύτερο του Ιερού Ναού της Κοιμήσεως της Θεοτόκου, στην Ερμούπολη, ο

οποίος ως πραγματικός ποιμένας ήταν το καταφύγιό μου όλον τον καιρόν της έρευνας, αλλά και στην κα Ειρήνη Μαυρίκου, τόσο για την ψυχική στήριξη, όσο και για την έμπρακτη βοήθειά της, κατά τη συγγραφή της μελέτης αυτής. Ιδιαίτερα, ευχαριστώ τον Σεβασμιότατο Επίσκοπο Σύρου κ.κ. Πέτρο Στεφάνου, τόσο για την μέριμνά του να μου παράσχει η Ρ/Καθολική Επισκοπή Σύρου άμεσα - όποια πληροφορία χρειάστηκα, όσο και για την προσωπική του βοήθεια. Αναφέρω την περίπτωση της επιστολής Congregazione per Orientalis Ecclesiae 298/64, για την οποία, καθώς βρίσκεται σε αρχείο με απόρρητο περιεχόμενο, ήταν αναγκαία η προσωπική του συμβολή.

Αλλά, κυρίως, και πάνω από όλα, τους γονείς μου, Ιωάννη και Καλλιόπη, που εκτός του ζην, πάσχιζαν και πασχίζουν με αυταπάρνηση για την καλλιέργεια του ευ ζην μου, όπως επίσης και τον πνευματικό μου πατέρα Πανοσιολογιότατο Κλαύδιο Καλαρά που με καθοδηγεί προς το Όντως Ζην.

Εισαγωγή

Η παρούσα εργασία έχει στόχο τη μελέτη και την παρουσίαση της κοινωνικοπολιτικής και θρησκευτικής σχέσης μεταξύ Ορθοδόξων και Ρ/Καθολικών στο νησί της Σύρου, κατά την ιστορική τους συνύπαρξη. Ως προς το χρονικό εύρος, κρίνεται ότι η έρευνα πρέπει να καλύπτει μια βραχεία αναφορά στην ιστορία του νησιού από την αρχαιότητα, στην συνέχεια κατά τη ρωμαϊκή κτήση, την ενετική και οθωμανική κατάκτηση, αλλά και την προσάρτησή του στο ανεξάρτητο Ελληνικό Κράτος, μετά την Επανάσταση του 1821. Θεωρείται απαραίτητο αυτό το χρονικό εύρος, επειδή τα συγκεκριμένα ιστορικά γεγονότα καθορίζουν, μεταξύ άλλων, τα βιώματα, καθώς και την πολιτισμική και τη θρησκευτική ταυτότητα του ντόπιου πληθυσμού της Σύρου. Επιπλέον, καθώς οι άνθρωποι ζουν και δρουν τις ιστορικές τους εξελίξεις, καθώς επηρεάζουν και επηρεάζονται από αυτές, είναι απαραίτητη η αναφορά σε αυτές τις περιόδους. Δηλαδή το πώς τα ιστορικά γεγονότα επηρεάζουν και τη συνύπαρξη των δύο κοινοτήτων, καθώς αυτή δεν υπήρξε σταθερή και αδιαφοροποίητη.

Μια τέτοια περίπτωση αποτελούν και μια σειρά ιστορικών γεγονότων τον 19^ο αιώνα, τα οποία έγιναν οι αιτίες της πρόκλησης μιας εκρηκτικής μετανάστευσης Ορθοδόξων προσφύγων προς το νησί της Σύρου, που μετέβαλαν τις έως τότε πληθυσμιακές αναλογίες και τις δυναμικές των δύο κοινοτήτων. Η εγκατάσταση αυτή του πολυπληθούς Ορθοδόξου προσφυγικού πληθυσμού, θεωρείται κομβική, επειδή ανάγκασε σε συνδιάλεξη, συνδιαλλαγή, ανοχή και συγκρητική λειτουργία τις δύο κοινότητες, καθώς και σε καλλιέργεια της ικανότητας για αμοιβαίους και επωφελείς συμβιβασμούς μεταξύ τους.

Δεδομένων των περιορισμών μιας μεταπτυχιακής εργασίας, αντίστοιχη είναι και στην παρούσα μελέτη η ανάγκη για μια περιπτωσιολογική αναφορά προσώπων, η οποία, όμως, στόχο έχει να συμβάλει στη δημιουργία μιας όσο το δυνατόν πληρέστερης εικόνας των σχέσεων των δύο κοινοτήτων. Επομένως, η έρευνά μας εστιάζει σε δύο μορφές που επηρέασαν σημαντικά τη συνύπαρξη των δύο κοινοτήτων στη Σύρο, καθώς και τη συμπόρευση και τη σύμπνοια των Ορθοδόξων και των Ρ/Καθολικών. Πρόκειται για τον Επίσκοπο Ιωάννη Ανδρέα Κάργα (1560-1617) και τον Επίσκοπο Αντώνιο Γρηγόριο

Βουτσίνο (1891-1968) που για διαφορετικούς λόγους και με διαφορετικούς τρόπους ο καθένας τους, άσκησαν επιρροή στον τόπο μας. Η περίοδος της αρχιερωσύνης του Ρ/Καθολικού Επισκόπου Σύρου Ιωάννη Ανδρέα Κάργα, αναγνωρίζεται από πολλούς ως καθοριστική για τη διατήρηση της πίστης στο Ρ/Καθολικό δόγμα των Συριανών, σε σημείο να φτάνει τον 17ο αιώνα να ονομάζεται η Σύρος “*L’ isola del Para*”, λόγω του Ρ/Καθολικού δόγματος του συνόλου σχεδόν των κατοίκων της. Παράλληλα, ο Επίσκοπος Ιωάννης Ανδρέας Κάργας, προσπάθησε να προσηλυτίσει στο Ρ/Καθολικό δόγμα τους ελάχιστους τότε Ορθοδόξους κατοίκους της Ορθόδοξης κοινότητας, με επιβολές και καταπιέσεις πρωτοφανείς στην ιστορία της Σύρου. Αντίθετα, ο Ρ/Καθολικός Επίσκοπος Σύρου Αντώνιος Γρηγόριος Βουτσίνος αποτελεί, καθ’ όλη την ιστορική πορεία των σχέσεων των δύο κοινοτήτων στο νησί, μοναδική περίπτωση αμοιβαίας εκτίμησης για τον επικεφαλής της Εκκλησίας της μιας θρησκευτικής κοινότητας, σε τόσο μεγάλο βαθμό, από την άλλη κοινότητα.

Επίσης, για πρώτη φορά, θα ερευνήσουμε τη συνύπαρξη Ορθοδόξων και Ρ/Καθολικών της Σύρου, κατά τον 20 αιώνα, με πρωτοπόρα μέθοδο, δηλαδή μέσα από τον Τύπο της εποχής, συγκεκριμένα την εφημερίδα *Θάρρος* (1924-1987). Η κυκλοφορία της εφημερίδας *Θάρρος* καλύπτει σχεδόν όλον τον 20^ο αιώνα και αυτό την καθιστά τον μακροβιότερο σε κυκλοφορία εβδομαδιαίο Τύπο της εποχής της.

Σημαντικό είναι ότι αποτέλεσε την μόνη εφημερίδα με σταθερή αναφορά σε εκκλησιαστικά ζητήματα, πέρα από τις επίσημες ανακοινώσεις της Ιεράς Ορθοδόξου Μητροπόλεως Σύρου και της Ιεράς Ρ/Καθολικής Επισκοπής Σύρου. Επίσης, εκδιδόταν από την αμιγώς Ορθόδοξη Ερμούπολη, αν και διαβαζόταν από όλη την κοινωνία της Σύρου, δηλαδή είχε καθολικό κύρος και αποδοχή. Επομένως, ό,τι δημοσίευε, διυλιζόταν από την κρίση όλης της κοινωνίας της Σύρου, ώστε αυτή η αναγνωστική αποδοχή της προσέδιδε αντικειμενικότητα.

Η εργασία θα ολοκληρωθεί με την έρευνα της συμβίωσης και της συναντίληψης Ορθοδόξων και Ρ/Καθολικών σήμερα, όπως εκφράζονται μέσα από τη σχέση των δύο προκαθημένων της τοπικής Ορθόδοξης και της Ρ/Καθολικής Εκκλησίας, δηλαδή του

Σεβασμιοτάτου Μητροπολίτη κ.κ. Δωροθέου Β' και του Σεβασμιοτάτου Επισκόπου κ.κ.
Πέτρου Στεφάνου, αντίστοιχα.

Πρώτη εγκατάσταση

Η Σύρος βρίσκεται στο κέντρο του νησιωτικού συμπλέγματος των Κυκλάδων και οι αρχαιολογικές έρευνες καταδεικνύουν ότι πρώτες ενδείξεις παρουσίας ανθρώπων στο νησί, υπάρχουν από την προϊστορική εποχή και αργότερα την πρωτοκυκλάδική¹. Ο Όμηρος, στην Ο' ραψωδία της Οδύσσειας, διασώζει την πρώτη αναφορά για το νησί το οποίο αποκαλεί Συρίη². Από τον Θουκυδίδη έχουμε την πρώτη γραπτή αναφορά για την καταγωγή των κατοίκων των νησιών των Κυκλάδων. Ο αρχαίος ιστορικός διασώζει την πληροφορία ότι πρώτοι κάτοικοι του νησιού θεωρούνται οι Φοίνικες³, των οποίων όμως η εγκατάσταση δεν ήταν μόνιμη και διαρκής⁴. Περισσότερο μόνιμα χαρακτηριστικά

¹Κλων Στέφανος, *Επιγραφαί της νήσου Σύρου* (Αθήνα: Αδελφοί Βαρβαρρήγου, 1875). Σελ 8-9, βλ. υποσημ 7.

²«Νῆσός τις Συρίη κικλήσκεται, εἴ που ἀκούεις,
Ὀρτυγίης καθύπερθεν, ὅθι τροπαὶ ἡλείοιο,
οὗ τι περιπληθὴς λίην τόσον, ἀλλ' ἀγαθὴ μέν,
εὖβοος εὖμηλος, οἶνοπληθὴς πολύπυρος.
πεῖνη δ' οὐ ποτε δῆμον ἐσέρχεται, οὐδέ τις ἄλλη
νοῦσος ἐπὶ στυγερῇ πέλεται δειλοῖσι βροτοῖσιν·
ἀλλ' ὅτε γηράσκωσι πόλιν κάτα φύλ' ἀνθρώπων,
ἐλθὼν ἀργυρότοξος Ἀπόλλων Ἀρτέμιδι ξύν,
οἷσ' ἀγανοῖσι θέλεσσι ἐποιχόμενος κατέπεφνεν.
ἔνθα δὴ πόλιν, δῖχα δὲ σφισι πάντα δέδασται·
τῆσιν δ' ἀμφοτέρῃσι πατήρ ἐμός ἐμβασίλευε,
Κτήσιος Ὀρμενίδης, ἐπιείκελος ἀθανάτοισιν». ὍΜΗΡΟΣ: Ὀδύσεια', ημερομηνία πρόσβασης 2 Μαΐου 2022, https://www.greek-language.gr/digitalResources/ancient_greek/library/browse.html?text_id=133&page=115.

³ «καὶ οὐχ ἥσσαν λησταὶ ἦσαν οἱ νησιῶται, Κᾶρες τε ὄντες καὶ Φοίνικες· οὗτοι γὰρ δὴ τὰς πλείστας τῶν νήσων ᾤκησαν. μαρτύριον δέ· Δήλου γὰρ καθαιρομένης ὑπὸ Ἀθηναίων ἐν τῷδε τῷ πολέμῳ καὶ τῶν θηκῶν ἀναιρεθεισῶν ὅσαι ἦσαν τῶν τεθνεώτων ἐν τῇ νήσῳ, ὑπὲρ ἡμισυ Κᾶρες ἐφάνησαν, γνωσθέντες τῇ τε σκευῇ τῶν ὅπλων ξυντεθαμμένη καὶ τῷ τρόπῳ ᾧ νῦν ἔτι θάπτουσιν. καταστάντος δὲ τοῦ Μίνω ναυτικοῦ πλωιμώτερα ἐγένετο παρ' ἀλλήλους (οἱ γὰρ ἐκ τῶν νήσων κακοῦργοι ἀνέστησαν ὑπ' αὐτοῦ, ὅτεπερ καὶ τὰς πολλὰς αὐτῶν κατώκιζε), καὶ οἱ παρὰ θάλασσαν ἄνθρωποι μᾶλλον ἤδη τὴν κτήσιν τῶν χρημάτων ποιούμενοι βεβαιότερον ᾤκουν, καὶ τινες καὶ τεῖχη περιεβάλλοντο ὡς πλουσιώτεροι ἑαυτῶν γιγνόμενοι· ἐφιέμενοι γὰρ τῶν κερδῶν οἳ τε ἥσσους ὑπέμενον τὴν τῶν κρεισσόνων δουλείαν, οἳ τε δυνατώτεροι περιουσίας ἔχοντες προσεποιούντο ὑπηκόους τὰς ἐλάσσους πόλεις. καὶ ἐν τούτῳ τῷ τρόπῳ μᾶλλον ἤδη ὄντες ὕστερον χρόνῳ ἐπὶ Τροίαν ἐστράτευσαν.» ΘΟΥΚΥΔΙΔΗΣ: Ἱστορίαι', ημερομηνία πρόσβασης 1 Μαΐου 2022, https://www.greek-language.gr/digitalResources/ancient_greek/library/browse.html?text_id=73&page=3.

⁴Τιμολέων Δ. Αμπελάς, *Ιστορία της νήσου Σύρου, από των αρχαιοτάτων χρόνων μέχρι των καθ' ημάς*, (Ερμούπολη: Ρ. Πρίντζης, 1874¹). Σελ 39.

εγκατάστασης έχουν οι μεταναστεύσεις που ακολούθησαν, κυρίως των Ιωνικών φύλων, τα οποία μετά τα Φοινικικά θα μετακινηθούν και προς τα νησιά των Κυκλάδων⁵.

Κοινής αποδοχής είναι η άποψη ότι οι Φοίνικες έδωσαν και το σημερινό όνομα στο νησί. Και παρότι η προέλευση της ονομασίας της Σύρου αναγνωρίζεται ως φοινικική, ένα οριστικό συμπέρασμα για την προέλευση της ονομασίας του νησιού θεωρείται έως και αδύνατο, μιας και η ρίζα από την οποία προέρχεται το όνομά του αποτελεί ρίζα πολλών λέξεων και τοπωνυμίων⁶. Η πλέον επικρατούσα άποψη είναι ότι η λέξη Σύρος προέρχεται από την φοινικική λέξη «ουσύρα» η οποία σημαίνει πλούσια ή από την λέξη «ουσουρά» που σημαίνει ευτυχής⁷.

Εκχριστιανισμός και διοικητική υπαγωγή

Τα τελευταία ίχνη του ειδωλολατρικού κόσμου στη Σύρο, ορίζονται περίπου στον 4ο μ.Χ αιώνα⁸, ενώ οι πρώτες ενδείξεις της παρουσίας χριστιανών, συναντώνται στον βορειοδυτικότερο κόλπο του νησιού, ο οποίος έχει το όνομα Γράμματα. Εκεί βρίσκονται λαξευμένες σε βράχους επιγραφές και χριστιανών ναυτικών, όπου στις περισσότερες από αυτές αναφέρεται και το όνομα του αιτούντος, με επικλήσεις στον Άγιο Φωκά, στους Αγίου Πάντες, στον έναν Θεό κ.α. και αποτελούν και την αρχαιότερη γραπτή μαρτυρία χριστιανών στη Σύρο.⁹

Παρά ταύτα, δεν είναι γνωστός ο χρόνος διείσδυσης του Χριστιανισμού σε αυτόν τον τόπο. Κύριος λόγος της απουσίας πληροφοριών για τον ευαγγελισμό των Συριανών αποτελεί σαφώς η ασημαντότητα¹⁰ στην οποία περιέπεσε το νησί από την βυζαντινή

⁵Αμπελάς. Σελ 8-9.

⁶Αμπελάς. Σελ 49.

⁷Αμπελάς. Σελ 41.

⁸Ιωάννης Τραυλός και Αγγελική Κοκκου, *Ερμούπολη* (Αθήνα: Εμπορική Τράπεζα της Ελλάδος, 1980). Σελ 19.

⁹Στέφανος, *Επιγραφαί της νήσου Σύρου*. Σελ 84-88.

¹⁰ Χαρακτηριστική είναι ακόμα και η απουσία αναφοράς της Σύρου στο Θέμα της Σάμου όπου και ανήκε κατά την οργάνωση το αυτοκράτορα Κωνσταντίνου Ζ΄ Πορφυρογέννητου «Ι΄ ΣΤ. Ἐξ και δέκατον θέμα Σάμου Ἡ νῆσος αὕτη ὀνομασίαν ἔσχε τοῦ καλεῖσθαι Σάμος ἀπὸ Ἀγκαίου καὶ Σαμίας τῆς Μαιάνδρου τοῦ ποταμοῦ θυγατρός, ἥ διὰ τὸ ὑψηλὸν τῆς νήσου καὶ ἀπόκρημνον. Οἱ γὰρ παλαιοὶ Ἕλληνες σάμον τὸ ὑψηλὸν ἐκάλουν τόπον. Ταύτης ἐκράτησε τῆς νήσου Πολυκράτης ἐκεῖνος ὁ εὐτυχέστατος, οὗ καὶ Ἡρόδοτος μνείαν οὐ μικρὰν ἐποιήσατο. Σοφοὶ δὲ γεγονόσιν ἐξ αὐτῆς ἐξοχώτατοι ὁ τε Πυθαγόρας ὁ Σάμιος, ὁ Μνησάρχου υἱός, Ἐπικούρος τε ὁ Νεοκλέους, καὶ Μελισσὸς καὶ ἄλλοι πλείονες. Ὅτε γοῦν ἐγένετο ὁ μερισμὸς τῶν θεμάτων, διὰ τὸ εἶναι ἐπιφανεστάτην τὴν νῆσον, μητρόπολιν αὐτὴν καὶ ἀρχήν

εποχή ως και την Οθωμανική κατάκτηση¹¹. Χαρακτηριστικό αυτού είναι το ότι κανένας συγγραφέας των πρώτων χρόνων του χριστιανισμού δεν αναφέρεται στη Σύρο. Εικάζεται μόνον ότι ο εκχριστιανισμός των Συριανών ακολούθησε τις γενικότερες εξελίξεις των νησιών του Αιγαίου¹².

Το πιθανότερο είναι ότι ο χριστιανισμός εισήχθη στη Σύρο, κατά τον 5ο αιώνα, και καθώς ο πληθυσμός της ήταν σε τέτοιο βαθμό περιορισμένος, δεν υπήρξαν και οι προϋποθέσεις για την σύσταση Μητρόπολης. Αυτό είχε ως συνέπεια, ο χριστιανικός πληθυσμός να υπαχθεί στην επισκοπή της γειτονικής Δήλου, η οποία υπαγόταν στη μητρόπολη Ρόδου, σύμφωνα με τη διοικητική διαίρεση του Ρωμαϊκού Κράτους.¹³

Ήδη από την εποχή του αυτοκράτορα Ιουστινιανού η ευρύτερη περιοχή του Ιλλυρικού, στην οποία ανήκε και το εν λόγω νησί, είχε περάσει στη δικαιοδοσία του Αποστολικού Θρόνου της Ρώμης¹⁴. Αυτό θα συνεχισθεί έως τον 8ο αιώνα, όταν, μετά από απόφαση του αυτοκράτορα Λέοντος Γ', αφαιρέθηκε βιαίως από τη δικαιοδοσία του Επισκόπου Ρώμης. Την επέμβαση αυτή στην Διοίκηση της Εκκλησίας επέβαλε ο εικονομάχος αυτοκράτορας Λέων Γ', ως αντίποινα προς τον Πάπα Γρηγόριο τον Β'. Ο Βυζαντινός αυτοκράτορας ανάγκασε σε παραίτηση τον εικονόφιλο Πατριάρχη Κωνσταντινουπόλεως Γερμανό Α'. Καθώς ο Πάπας αρνήθηκε να αναγνωρίσει τον νέο εικονομάχο Πατριάρχη Κωνσταντινουπόλεως, ως αντίποινα, ο αυτοκράτορας Λέων Γ' προσάρτησε την Απουλία, την Καλαβρία, τη Σικελία και τις επαρχίες του Ανατολικού Ιλλυρικού στην διοικητική δικαιοδοσία του επισκοπικού θρόνου της Κωνσταντινούπολης.¹⁵

τοῦ θέματος τῶν πλωιζομένων τεθείκασιν. Ἡ γὰρ μεσόγειος καὶ ἡ καταντικρὺ ἄκρα τῆς Σάμου, αὐτὴ τε ἡ Ἐφεσος καὶ Μαγνησία καὶ Τράλλεις ἢ τε Μύρινα καὶ Τέως καὶ Λέβεδος καὶ ἕως τοῦ Ἀτραμυττίου, τὰ ἄνω καὶ πρόσγεια τῷ τῶν Θρακησίων στρατηγῷ, ἦγον τῷ ἡγουμένῳ τοῦ ἱππικοῦ τάγματος ἐκείνῳ ἐκκληροδοτήθησαν. Διήρῃται δὲ τὸ θέμα τῆς Σάμου εἰς τούρμας δύο, μίαν μὲν τὴν Ἐφέσιον, δευτέραν δὲ τὴν Ἀτραμυττηνὴν. Ὁ δὲ στρατηγὸς τοῦ θέματος αὐτὴν ἔλαχε Σμύρναν τὴν πόλιν πραιτώριον. Καὶ ταῦτα μὲν περὶ τοῦ θέματος Σάμου.»

¹¹Αμπελάς, *Ιστορία της νήσου Σύρου, από των αρχαιοτάτων χρόνων μέχρι των καθ' ημάς*. Σελ 330.

¹²Αμπελάς. Σελ 341-343. Βλάχσιος Φειδάς, *Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία Α' ἀπ' ἀρχῆς μέχρι τὴν Εἰκονομαχίαν*, (Ἀθήνα: Ἐκδόσεις «Διήγηση», 2002³). Σελ 386.

¹³Σπυρίδων Αβούρης, *Σύρου, Τήνου, Ἄνδρου, Κέας καὶ Μήλου Μητρόπολεις*, στο *Θ.Η.Ε.* (Ἀθ. Μαρτίνου, 1967). Σελ 589.

¹⁴Φειδάς, *Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία Α' ἀπ' ἀρχῆς μέχρι τὴν Εἰκονομαχίαν*. Σελ 824.

¹⁵Φειδάς. Σελ 778.

Ενετοκρατία

Κοινή είναι η διαπίστωση περί της ιστορίας του νησιού ότι, μέχρι και τον 17^ο αιώνα, δεν υπάρχουν αρκετές και ασφαλείς πληροφορίες¹⁶. Η σκοτεινότερη περίοδος, και από άποψη πληροφοριών για το νησί, είναι η περίοδος που ακολούθησε την πτώση της Δυτικής Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας (476). Το νησί της Σύρου περιέπεσε σε ασημαντότητα και παρέμεινε σε αυτή την κατάσταση καθ' όλην τη βυζαντινή περίοδο, κατέπεσε δε σε δυσμενέστερη κατάσταση κατά την Λατινοκρατία και την Τουρκοκρατία¹⁷, επειδή οι συνεχείς πειρατικές επιδρομές Σαρακηνών, Αράβων, Ούνων, Γότθων, Αλαμανών κ.α. κατέστησαν το νησιωτικό σύμπλεγμα του Αιγαίου κρησφύγετό τους. Επιπλέον, το σύμπλεγμα των Κυκλάδων θεωρήθηκε ασήμαντο από στρατιωτικής άποψης, δεδομένου ότι οι ισχυρές μονάδες του αυτοκρατορικού στόλου ναυλοχούσαν στα λιμάνια της Μικράς Ασίας, της Ελληνικής χερσονήσου και στην Κωνσταντινούπολη. Τα νησιά, αντιθέτως, από την μεσοβυζαντινή περίοδο κ.ε., χρησίμευσαν απλώς ως τόπος εξορίας για αντιπάλους και αξιωματούχους οι οποίοι περιέπιπταν σε δυσμένεια.¹⁸ Η λειτουργία και η κατάσταση αυτή σύντομα εξάντλησε και τη δυνατότητα της Αυτοκρατορίας για την αποτελεσματική άμυνα και υπεράσπιση των νησιών του Αρχιπελάγους.

Στη δυσμενή κατάσταση που βρέθηκαν τα νησιά των Κυκλάδων θα πρέπει να συνυπολογισθούν και οι φυσικές καταστροφές που έπληξαν την ευρύτερη περιοχή, όπως η έντονη σεισμική δραστηριότητα, κατά τον 5^ο αιώνα. Επιπλέον, οι δύσκολες αυτές συνθήκες, σε συνδυασμό με τις συχνές λοιμικές εξάρσεις, είχαν ως αποτέλεσμα την μείωση του πληθυσμού, την εγκατάλειψη και τη μετανάστευση των κατοίκων προς ασφαλέστερες περιοχές. Στη Σύρο, επιπρόσθετα, η συγκεκριμένη κατάσταση προκάλεσε μια βαθμηδόν μετακίνηση του εναπομείναντος πληθυσμού από τις παράκτιες πόλεις. Ο πληθυσμός, δηλαδή, συγκεντρώθηκε προς το βόρειο μέρος του νησιού, το οποίο καθώς είναι ορεινότερο, παρείχε μεγαλύτερη ασφάλεια από τις

¹⁶Αμπελάς, *Ιστορία της νήσου Σύρου, από των αρχαιοτάτων χρόνων μέχρι των καθ' ημάς*. Σελ 2.

¹⁷Αμπελάς. Σελ 330.

¹⁸Ralph- Johannes Lilie, *Εισαγωγή στη Βυζαντινή ιστορία*, επιμέλ. μετάφραση Χρήστος Δ. Τσατσούλης (Αθήνα: Δημήτριος Κ. Σταμούλης, 2011). Σελ 47.

επιδρομές¹⁹ και στο οποίο ήταν ευκολότερη η πρόσβαση σε πόσιμο νερό, καθώς υπάρχει η πηγή του Σύριγγα.

Τον 13^ο αιώνα, κατά τον διαμελισμό της Βυζαντινής Αυτοκρατορίας, οι Βενετοί προτίμησαν τα νησιά, όπως και άλλες παραθαλάσσιες περιοχές, για να δημιουργήσουν εμπορικούς σταθμούς. Έτσι, τα νησιά των Κυκλάδων και κάποια ακόμα νησιά του Αρχιπελάγους, πέρασαν στο μερίδιο της Ενετικής Δημοκρατίας. Η τελευταία, αντί να αναλάβει τα έξοδα των κατακτήσεών της, έδινε το δικαίωμα σε όποιον ευγενή πολίτη της Βενετίας είχε την οικονομική επιφάνεια να επανδρώσει πλοία, να κατακτήσει τα νησιά και να τα κρατήσει ως κληρονομικό ιδιωτικό του φέουδο, φόρου υποτελής μεν, αλλά υπαγόμενο στους νόμους της Ενετικής Δημοκρατίας.

Κατά την προσφιλή αυτήν τακτική, που είχε εφαρμόσει η Βενετία, ο Μάρκος Σανούδος κατακτώντας τα νησιά των Κυκλάδων κατ' εντολή της, κράτησε τη Σύρο, μαζί με την Κύθνο και την Σίκινο, υπό τη δική του διοίκηση.²⁰ Έτσι, κατά την περίοδο της Ενετοκρατίας (1207-1566), η Σύρος θα αποτελέσει μέρος του Δουκάτου της Νάξου με το όνομα Σούδα ή Suda, έως και την κατάληψη του Δουκάτου από τον Χαϊρεντίν Βαρβαρόσσα, το 1537, κατ' εντολή του Σουλτάνου Σουλεϊμάν του Μεγαλοπρεπούς (1520-1566). Οριστικά, η Φραγκοκρατία λήγει στις Κυκλάδες το 1566, όταν ο στόλος της Άσπρης Θάλασσας εκδιώκει τον τελευταίο Δούκα Ιάκωβο Δ' Κρίσπο και τα νησιά καθίστανται, πλέον, φόρου υποτελή, στον σουλτάνο.²¹

Ο Ρ/Καθολικισμός στη Σύρο

Η παρουσία των Ρ/Καθολικών κοινοτήτων στα νησιά του Αιγαίου αρχίζει και συνδέεται, κατά πολλούς, με την εξουσιαστική επιβολή των Δυτικών, μετά την Δ' Σταυροφορία (1201-1204). Η διαλυμένη Βυζαντινή Αυτοκρατορία αντικαθίσταται από

¹⁹Αμπελάς, *Ιστορία της νήσου Σύρου, από των αρχαιοτάτων χρόνων μέχρι των καθ' ημάς*. Σελ 332-341.

²⁰Μαρία Ντούρου-Ηλιοπούλου, *Από τη Δυτική Ευρώπη στην Ανατολική Μεσόγειο. Οι σταυροφορικές ηγεμονίες στη Ρωμανία (13ος-15ος αιώνες). Πολιτικές και θεσμικές πραγματικότητες*. (Αθήνα: Gutenberg, 2012). Σελ 96.

²¹Ελπίδα Πρίντζη-Καμπέλη, 'Η ιστορία της εκπαίδευσης στην Άνω-Σύρο (17ος – 19ος αιώνες)' (Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων, δ.δ., 2012). Σελ 13-14. Απόστολος Βακαλόπουλος, *Ιστορία του Νέου Ελληνισμού. Τουρκοκρατία 1453-1669.*, τομ. β' (Θεσσαλονίκη, 1976). Σελ 343.

μικρά φεουδαρχικά σχήματα. Σύμφωνα με αυτήν την ιστορική διαδικασία, η Ρ/Καθολική κοινότητα της Σύρου διαμορφώθηκε τον 13ο αιώνα, αμέσως μετά την Δ΄ Σταυροφορία, όταν δηλαδή δημιουργήθηκαν τα ενετικά φέουδα του Αιγαίου. Το νησί της Σύρου ενσωματώθηκε στο Δουκάτο του Αιγαίου και απετέλεσε το δυτικότερό του σύνορο. Συγχρόνως, αποβαίνει και η πρώτη γραμμή αμύνης απέναντι στα πλησιέστερα ανατολικά σύνορα, δηλαδή ενάντια στην απειλή της βαρονίας της Τήνου-Μυκόνου.²²

Με την εδραίωση των ενετικών κατακτήσεων στο Αιγαίο, λατινόρυθμες επισκοπές ιδρύθηκαν στις προϋπάρχουσες βυζαντινές, ακόμα και αν δεν υπήρχε σε αυτές ούτε Ρ/Καθολικός κλήρος, ούτε ποιμνίο. Οι Επίσκοποι, οι οποίοι διορίζονταν στις κατά τόπους Επισκοπές και προέρχονταν από τα μοναχικά τάγματα, δεν απομακρύνονταν από αυτά. Αρκούνταν στο να λαμβάνουν την πρόσοδο από τη γεωργική παραγωγή ή από άλλα εισοδήματα των κτηματικών περιουσιών των Επισκοπών τους. Σε κάποιες περιπτώσεις, βέβαια, υπήρχε ένας μικρός αριθμός κληρικών ή μοναχών, που όμως το κυριότερο έργο τους ήταν η είσπραξη των εισοδημάτων.

Η γενικότερη οργάνωση της Ρ/Καθολικής παρουσίας στις Κυκλάδες περιοριζόταν, λοιπόν, σε ξένους στρατιώτες, μισθοφόρους και τυχοδιώκτες, στους οποίους ενσωματωνόταν και ένα μέρος του πληθυσμού, όταν ασπαζόταν το Ρ/Καθολικισμό. Στη Νάξο και στη Σαντορίνη, στις Ρ/Καθολικές κοινότητές τους, εγκαταστάθηκαν, επιπλέον, και ευγενείς από τη Δύση. Το Ρ/Καθολικό στοιχείο, δηλαδή, απετελείτο είτε από την άρχουσα τάξη των κατακτημένων νησιών είτε από ένα μικρό ντόπιο πληθυσμό που ασπάστηκε το Λατινικό δόγμα, κυρίως προσβλέποντας σε οικονομικά οφέλη. Η σύνθεση αυτή εδραιώνεται, κυρίως, κατά τον 14^ο αιώνα, όταν ήδη η λατινική κυριαρχία είχε και αυτή εδραιωθεί. Τότε η παρουσία των Επισκόπων έγινε επιτακτική, ο δε κλήρος προήρχετο και από τον ντόπιο πληθυσμό.²³ Χαρακτηριστικό δε, σε αυτές τις θρησκευτικές κοινότητες, αποτελεί το γεγονός ότι, ενώ η γλώσσα της λατρείας στα

²²Μάρκος Φώσκολος, 'Joannes-Andreas Cargas episcopus Sir(ne)nsis (1607-1617). Το μεταρρυθμιστικό έργο του και ο μαρτυρικός του θάνατος', στο *Ο επίσκοπος Σύρου Ιωάννης Κάργας (1607-1617) και η εποχή του. Πρακτικά Επιστημονικής Ημερίδας Ερμούπολη 18 Αυγούστου 2017* (Καθολική επισκοπή Σύρου, 2019). Σελ 60.

²³Φώσκολος. Σελ 62-63.

επίσημα έγγραφα ήταν η Λατινική, αντίθετα, η γλώσσα της ατομικής προσευχής, και ακόμη κάποιες ιερουργίες, γίνονταν στη ντόπια νησιωτική διάλεκτο.^{24 - 25}

Επομένως, ενώ η διείσδυση και η εδραίωση της Λατινικής Παράδοσης γινόταν με αυτόν τον τρόπο στις υπόλοιπες κοινότητες των νησιών, τα οποία τελούσαν υπό ενετικό έλεγχο (γεγονός που ίσως συνέβαλε στη μη επικράτηση του Ρ/Καθολικισμού στους τόπους αυτούς, μετά το τέλος της Ενετοκρατίας) γεννάται εύλογα το ερώτημα πώς αυτό το μοντέλο μπορεί να μην συνέβη στη Σύρο; Επειδή, στη Σύρο δεν αναπτύχθηκε αριστοκρατική τάξη^{26 27}, παρά συντηρείται ένας πληθυσμός που ζούσε σε άθλιες συνθήκες διαβίωσης, τόσο μικρός αυτός ο πληθυσμός που κατοικούσε, σε μια και μόνο πόλη, σε ολόκληρο το νησί. Αυτά τα δεδομένα, σε συνδυασμό με τις περιορισμένες εναπομείνουσες ιστορικές πηγές, για την πριν τον 17^ο αιώνα ζωή στο νησί, μας κάνουν να θεωρούμε παρακινδυνευμένη έως και αβάσιμη, την όποια βέβαιη και απόλυτη άποψη ότι η επικράτηση του Ρ/Καθολικισμού στη Σύρο σχετίζεται αποκλειστικά και μόνο με κάποιο είδος πίεσης ή επιβολής, από τους Ενετούς.

Επειδή το νησί της Σύρου αποτέλεσε το ανατολικότερο άκρο των νησιών των οποίων είχε την διοίκηση ο ενετός Μάρκος Σανούδος και επειδή αποτέλεσε το πρώτο σημείο αμύνης απέναντι στην απειλή της βαρονίας Τήνου-Μυκόνου, **υποστηρίζουμε ότι φαίνεται πιο βάσιμη η θέση ότι ο πληθυσμός της Σύρου αυθόρμητα θα ασπάσθηκε το Λατινικό δόγμα**, γιατί αυτό τον συνέδεε στενότερα με την διοίκηση και τον στρατό του Σανούδου. Επομένως, με τον Ρ/Καθολικισμό, όντας ήδη εκτεθειμένος σε κίνδυνο, λόγω γεωγραφικής θέσης, προσλάμβανε ασφάλεια.

²⁴Φώσκολος. Βλ. υπόσημ. 24.

²⁵Κωνσταντίνος Γερασιμίδης, *Το πανόραμα της Σύρου* (Σύρος: Τυπογραφείο εφημ. Κήρυξ των Κυκλάδων, 1933). Σελ 137.

²⁶Φώσκολος, 'Joannes-Andreas Cargas episcopus Sir(ne)nsis (1607-1617). Το μεταρρυθμιστικό έργο του και ο μαρτυρικός του θάνατος'. Σελ 66.

²⁷ Ελπίδα Πρίντεζη Καμπέλη, *Η Σύρος στους αιώνες της Τουρκοκρατίας. Από τον 16^ο αιώνα μέχρι την Επανάσταση και την ίδρυση της Ερμούπολης*, (Ερμούπολη: Ελπίδα Πρίντεζη Καμπέλη, 2021). Σελ 69.

Οι σχέσεις Ορθοδόξων και Ρ/Καθολικών κατά την Οθωμανική κατοχή

Οι προνομιακοί ορισμοί

Η Σύρος, μαζί με τα υπόλοιπα νησιά του Δουκάτου του Αιγαίου, περιήλθαν και τυπικά στην Οθωμανική αυτοκρατορία με τη συνθήκη του 1573, μεταξύ της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας και της Βενετίας. Σχετικά με την διοίκηση των Κυκλάδων, σημαντικοί θεωρούνται οι αχνταμέδες (προνομιακοί ορισμοί)²⁸ που εκδόθηκαν πρώτα το 1580 από τον σουλτάνο Μουράτ Γ' (1574-1595) και αργότερα το 1646 από τον Σουλτάνο Ιμπραήμ (1640-1648), σύμφωνα με τους οποίους η Σύρος, η Νάξος, η Πάρος, η Μήλος, η Σαντορίνη και η Άνδρος θα αποτελούσαν στο εξής διοικητική ενότητα (σατζάκ) με πρωτεύουσα τη Νάξο²⁹.

Οι αποφάσεις αυτές ήταν μεγάλης σημασίας για τη Σύρο και τα υπόλοιπα νησιά του Αιγαίου, καθώς προέβλεπαν σημαντικές και ευνοϊκές ρυθμίσεις για την ζωή των κατοίκων. Οι προνομιακοί αυτοί ορισμοί, άγνωστοι, εν πολλοίς, στους Έλληνες της ηπειρωτικής χώρας, εξασφάλισαν ανεκτούς όρους διαβίωσης στον χριστιανικό πληθυσμό των νησιών. Απαγόρευαν το παιδομαζωμα, επέτρεπαν την επισκευή κατεστραμμένων εκκλησιών, έδιναν ελευθερία κυκλοφορίας τη νύχτα, επέτρεπαν να πηγαίνουν οι κάτοικοι στις δουλειές τους βαστώντας δαδιά ή φανάρια, αναγνώριζαν τις προηγούμενες συμβολαιογραφικές πράξεις και διαιτησίες. Προστάτευαν, επίσης, τις περιουσίες, ώστε να μην μπορούν να δεσμευτούν από μπέη ή καδή, προέβλεπαν τη δυνατότητα σε όποιον ήθελε να παραπονεθεί εναντίον μπέη ή καδή και τους έδιναν την άδεια να ταξιδέψουν, για να προσφύγουν στην Υψηλή Πύλη. Επιπλέον, αναγνωρίστηκε ατέλεια στο μετάξι, στο κρασί και σε άλλα τρόφιμα. Αναγνωρίστηκε η ισχύς των «παλαιών συνηθειών» και επετράπη η εκδίκαση των διαφορών σύμφωνα με αυτές τις παλαιές συνήθειες, αλλά χωρίς να εμποδίζεται, όταν κάποιος ήθελε να προστρέξει στην οθωμανική δικαιοσύνη.³⁰

²⁸Βακαλόπουλος, *Ιστορία του Νέου Ελληνισμού. Τουρκοκρατία 1453-1669*. Σελ 347.

²⁹Περικλής Ζερλέντης, *Γράμματα των τελευταίων Φράγκων Δουκών του Αιγαίου Πελάγους 1438 – 1565. Ιωσήφ Νάκης Ιουδαίος Δούξ του Αιγαίου Πελάγους 1566 – 1579. Το Σαντζάκ των νήσων Νάξου, Άνδρου, Πάρου, Σαντορίνης, Μήλου, Σύρας 1579 – 1621*. (Ερμούπολη: Νικόλαος Γ. Φρέρης, 1924). Σελ 41-43.

³⁰Απόστολος Βακαλόπουλος, *Ιστορία του Νέου Ελληνισμού. Τουρκοκρατία 1453-1669*, τομ. β' (Θεσσαλονίκη, 1976). Σελ 346-348.

Η Γαλλική επιρροή μέσω των διομολογήσεων

Κατά τη διάρκεια της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας, η γαλλική διπλωματία εξασφάλισε και διατήρησε μια σειρά προνομίων, τα οποία περιορίζονταν αποκλειστικά και μόνο σέ θέματα που αφορούσαν την ελεύθερη διακίνηση των ιεραποστόλων, εφ' όσον αυτοί ήταν Γάλλοι υπήκοοι. Το ίδιο συμβαίνει και στα θρησκευτικά ιδρύματα τους και στα περιουσιακά στοιχεία που αποκτούσαν μέσα στην Οθωμανική επικράτεια, προς όφελος της Ρ/Καθολικής Εκκλησίας. Επί τη βάση αυτών των προνομίων, που αποκτήθηκαν μέσω συμφωνιών με την Υψηλή Πύλη, των διομολογήσεων, οικοδομήθηκε ένα γαλλικό εμπορικό, πολιτικό και θρησκευτικό προτεκτοράτο, εντός της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας.

Για να γίνει αντιληπτή η λειτουργία των προνομιακών αυτών συμφωνιών, πρέπει να διασαφηνίσουμε ότι η βάση της πολιτικής και της διοικητικής οργάνωσης της πολυεθνικής, πολυθρησκευτικής και θεοκρατικής Οθωμανικής Αυτοκρατορίας, ήταν τα τέσσερα μιλλέτια, δηλαδή οι τέσσερις συμπαγείς πληθυσμοί της αυτοκρατορίας, οι οποίοι συγκροτούσαν τα αντίστοιχα επίσημα θρησκευτικά έθνη : των Τούρκων, των Ορθοδόξων Ρωμηών, των Ορθοδόξων Αρμενίων και των Εβραίων. Οι Ρ/Καθολικοί των Κυκλάδων, και συνεπώς και της Σύρου, συμπεριλαμβάνονταν στο αρμενικό γρηγοριανό Ορθόδοξο μιλλέτ, μαζί με τους Αρμενίους, τους Μαρωνίτες, τους Κροάτες κ. α.³¹ Ένα ακόμα μιλλέτ αναγνωρίστηκε αργότερα από την Υψηλή Πύλη, το Καθολικό μιλλέτ, το οποίο προέκυψε ακριβώς μέσω των προνομιακών διομολογήσεων. Αυτήν την τελευταία πληθυσμιακή ομάδα συνέθεταν, αρχικά, μόνο οι Γάλλοι υπήκοοι. Στην συνέχεια, και σταδιακά, συμπεριλήφθηκαν και άλλες εθνικότητες, ακόμα και Τούρκοι, οι οποίοι ανέπτυσαν είτε διπλωματικές είτε εμπορικές είτε θρησκευτικές δραστηριότητες μέσα στα όρια της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας είτε υπηρετούσαν στις γαλλικές διπλωματικές ή εμπορικές αποστολές.³²

³¹Γεώργιος Μεταλληνός, *Τουρκοκρατία. Οί Έλληνες στην Οθωμανική Αυτοκρατορία* (Αθήνα: Ακρίτα, 1988). Σελ 54 κ. εξ.

³²Δημήτρης Κιτσίκης, *Ιστορία της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας 1280-1924*, 3ο έκδ. (Αθήνα: Εστία, 1996). Σελ 64-65.

Οι διομολογήσεις αυτές, όπως αναφέραμε, αποτελούν μια σειρά εμπορικών συμφωνιών μεταξύ της Υψηλής Πύλης και της Γαλλίας. Όμως, εξελίχθηκαν ως μέσον με το οποίο η Γαλλία κατάφερνε να υποσκελίζει τις υπόλοιπες ευρωπαϊκές δυνάμεις και να ανάγεται σε προστάτιδα του Ρ/Καθολικισμού, στην Οθωμανική Επικράτεια. Με τις διομολογήσεις εξασφάλιζε θρησκευτικά προνόμια υπέρ της Ρ/Καθολικής Εκκλησίας, εντός της Πύλης. Μάλιστα αυτές οι συμφωνίες συνεχώς διευρύνονταν, ως αποτέλεσμα μιας συνεχώς ανανεούμενης διεκδίκησης, ανάλογα με την υποχωρητικότητα του εκάστοτε Σουλτάνου και τις διμερείς διπλωματικές τους σχέσεις.³³ Η εξέλιξη των διομολογήσεων και η έκταση της προστασίας μέσω αυτών, απέβαινε ένα δαιδαλώδες διπλωματικό παιχνίδι, το οποίο τις περισσότερες φορές αύξαινε τα θρησκευτικά προνόμια της Δυτικής Εκκλησίας. Συγχρόνως, αναδείκνυε τη Γαλλία ως διπλωματικό παράγοντα, που είχε τη δυνατότητα ακόμα και να επεμβαίνει υπέρ των Ρ/Καθολικών κοινοτήτων. Διαμορφώθηκε, δηλαδή, ένα ιδιότυπο καθεστώς πολιτικής προστασίας, μέσω της θρησκευτικής προστασίας και εντός της Οθωμανικής αυτοκρατορίας, του Ρ/Καθολικού δόγματος.³⁴

Από τις εμπορικές αυτές συμφωνίες (1535, 1604, 1673, 1740) μεταξύ των δύο μερών, σημαντική είναι αυτή του 1740. Με αυτή τη διομολόγηση, η Γαλλία επεκτείνει το δικαίωμα της προστασίας της σε όλους τους Ιεραποστόλους, ανεξαρτήτως της εθνικότητά τους. Προστατεύει ακόμη και τους Επισκόπους που διέμεναν στην Οθωμανική Αυτοκρατορία ως ποιμένες των ντόπιων Ρ/Καθολικών υπηκόων του Σουλτάνου.³⁵ Έτσι, μέσω των διομολογήσεων, τελικά ευνοήθηκε η διείσδυση ενός μεγάλου αριθμού Ιεραποστόλων προς την Ορθόδοξη Ανατολή, κυρίως Ιησουιτών και Καπουκίνων. Οι τελευταίοι δεν περιορίστηκαν μόνο στην προώθηση του γαλλικού εμπορίου, αλλά και στον με κάθε τρόπο προσηλυτισμό στο Ρ/Καθολικό δόγμα αλλοδόξων χριστιανών, αλλά και αλλοθρήσκων.

³³Ελένη Κούκου, *Αι Διομολογήσεις και η γαλλική προστασία εις την Ανατολήν 1535-1789* (Αθήνα: Τυπογραφείον Κ.Μ (Κωνσταντινίδης-Μιχαλάς), χ.χ.). σελ 94.

³⁴Κούκου. Σελ 94, 108-110.

³⁵Κούκου. Σελ 112.

Ο Επίσκοπος Ιωάννης Ανδρέας Κάργας

Ιδιαίτερα ενδυναμώνεται η Ρ/Καθολική συνείδηση των γηγενών Συριανών κατά την Οθωμανική κυριαρχία, όταν αναρρήθηκε στον επισκοπικό θρόνο της Σύρου ο λόγιος κληρικός και γνώστης των πραγμάτων της Ανατολής, ο Ιωάννης Ανδρέας Κάργας³⁶.

Ο Ιωάννης Ανδρέας Κάργας γεννήθηκε το 1560 στη Βενετία και έλαβε το όνομα Μαρτίνος. Έτος χειροτονίας του θεωρείται είτε 1584 είτε το 1586 είτε το 1601/2³⁷. Σπούδασε Δογματική, Ηθική, Θεολογία και Κανονικό Δίκαιο. Στάλθηκε στην Κωνσταντινούπολη με τον τίτλο του Γενικού Ιεροκήρυκα, στη Δομινικανή Μονή του Αγίου Πέτρου στο Πέραν. Λόγω της μεγάλης κηρυγματικής ικανότητάς του ονομάσθηκε από τον Πάπα Κλήμεντα Η', Γενικός Αποστολικός Ιεροκήρυκας (Predicatore Generale Apostolico)³⁸. Το 1601 κηρύχθηκε μέλος της ειδικής επιτροπής του Τάγματος της Συνόδου της Ανατολής (Congregazione d' Oriente). Ένα χρόνο αργότερα, εκλέχθηκε Γενικός Βικάριος της Συνόδου των Δομινικανών της Ανατολής και το 1603 ηγούμενος της Μονής. Η ημερομηνία της εκλογής του ως Επισκόπου Σύρου θεωρείται η 13^η Ιουλίου του 1607 από τον Πάπα Παύλο Ε' (1605-1621), εφόσον μέχρι και σήμερα δεν έχουν βρεθεί τα έγγραφα εκλογής του³⁹.

Για να κατανοήσουμε τη δράση και την ποιμαντορία του στην Επισκοπή της Σύρου, αναφέρουμε ότι η ποιμαντική του στάση, κατά την ηγουμενία του, είναι διαποτισμένη από την Τριδεντική Μεταρρύθμιση⁴⁰. Ενδεικτικό γεγονός είναι ότι, στην Κωνσταντινούπολη, πέραν της ηγουμενίας του στην Δομινικανή Μονή, του ανατέθηκαν από την Ρ/Καθολική Εκκλησιαστική αρχή και διάφορες υποθέσεις που αφορούσαν

³⁶Κωνσταντίνος Δαλούσης, 'Το Αιγαίο μεταξύ της Ναυμαχίας της Ναυπάκτου (1571) και του πολέμου της Κρήτης (1945)', στο *Ο επίσκοπος Σύρου Ιωάννης Κάργας (1607-1617) και η εποχή του. Πρακτικά Επιστημονικής Ημερίδας Ερμούπολη 18 Αυγούστου 2017* (Καθολική επισκοπή Σύρου, 2019). Σελ 25.

³⁷Δημήτριος Κασαπίδης, 'Joannes-Andreas Cargas, episcopus primus inter pares? Προσπάθεια αντιπαραβολής της αρχιερατείας του με εκείνη των άλλων καθολικών επισκόπων της Κυκλάδων (Θήρας, Νάξου, Τήνου, Μήλου-Σίφνου, Άνδρου) της ίδιας περιόδου', στο *Ο επίσκοπος Σύρου Ιωάννης Κάργας (1607-1617) και η εποχή του. Πρακτικά Επιστημονικής Ημερίδας Ερμούπολη 18 Αυγούστου 2017* (Καθολική επισκοπή Σύρου, 2019). Σελ 33-34.

³⁸Ανδρέας Δρακάκης, *Η Σύρος επί Τουρκοκρατίας Τόμος Α' 1948* (Ερμούπολη, 1948). Σελ 21-22.

³⁹Φώσκολος, 'Joannes-Andreas Cargas episcopus Sir(ne)nsis (1607-1617). Το μεταρρυθμιστικό έργο του και ο μαρτυρικός του θάνατος'. Σελ 54-55.

⁴⁰Κασαπίδης, 'Joannes-Andreas Cargas, episcopus primus inter pares? Προσπάθεια αντιπαραβολής της αρχιερατείας του με εκείνη των άλλων καθολικών επισκόπων της Κυκλάδων (Θήρας, Νάξου, Τήνου, Μήλου-Σίφνου, Άνδρου) της ίδιας περιόδου'. Σελ 33-35.

αιρέσεις και σχίσματα. Εκτός τούτων, κατά την περίοδο της παραμονής του στην Κωνσταντινούπολη και ειδικά, όταν διετέλεσε ηγούμενος της Μονής, κατόρθωσε να εκχριστιανίσει αρκετούς μουσουλμάνους⁴¹. Η έντονη προσηλυτιστική δράση του δεν θα διέφυγε από τις Οθωμανικές αρχές. Πολλώ μάλλον, αφού επρόκειτο για έναν Ρ/Καθολικό που δρούσε στο κέντρο της Ορθοδοξίας και, μάλιστα, στην πρωτεύουσα της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας. Ίσως αυτό εξηγεί και τον λόγο για τον οποίο ένας τόσο επιτυχημένος Ιεράρχης της Ρ/Καθολικής Εκκλησίας στην Κωνσταντινούπολη, μετατέθηκε σε μια ασήμαντη τότε Επισκοπή, σε ένα νησί στη μέση του Αιγαίου, στη Σύρο.

Ο Ιωάννης Ανδρέας Κάργας, αμέσως μετά την εκλογή στην Επισκοπική έδρα της Σύρου, ταξίδεψε στη Ρώμη, όπου τον Οκτώβριου του 1607 υπέγραψε στη Ρωμαϊκή Σύνοδο, για πρώτη φορά και επισήμως ως Επίσκοπος της νήσου, ώστε να εφαρμοστούν οι αποφάσεις της Συνόδου του Τρινδέντου (Congregazione del Concilio).⁴² Στη συνέχεια, μετέβη στην Επισκοπική Έδρα του και ενέταξε τη Ρ/Καθολική κοινότητα του νησιού στο πρόγραμμα της Τριδεντικής μεταρρύθμισης. Άλλωστε, αυτό έχει ορκιστεί και υπογράψει ως ο νέος Επίσκοπος Σύρου.⁴³

Τα μέτρα τα οποία έλαβε ο Ιωάννης Ανδρέας Κάργας στηρίζονταν στην αριθμητική υπεροχή των Ρ/Καθολικών της Σύρου. Στόχο είχαν αφενός την ενδυνάμωση της λατινικότητας ως προς το δόγμα και αφετέρου να αποτρέψουν τις μεταστροφές των Ρ/Καθολικών προς το Ορθόδοξο δόγμα. Γι' αυτό, απέτρεψε τους μεικτούς γάμους, απαγορεύοντάς τους με επίσημη απόφαση (Solenno decreto)⁴⁴. Επίσης, απέτρεψε την εγκατάσταση Ορθόδοξου Επισκόπου στο νησί, υπέταξε τους Ορθοδόξους ιερείς στην δικαιοδοσία του, ματαίωσε την ίδρυση Ορθοδόξων Ναών, όμως επιμόρφωσε τον κλήρο του. Ακόμη, εισήγαγε νέο λειτουργικό τυπικό και ίδρυσε μια κατ' οίκων κοινότητα

⁴¹Δρακάκης, *Η Σύρος επί Τουρκοκρατίας Τόμος Α' 1948*. Σελ 22-23.

⁴²Φώσκολος, 'Joannes-Andreas Cargas episcopus Sir(ne)nsis (1607-1617). Το μεταρρυθμιστικό έργο του και ο μαρτυρικός του θάνατος'. Σελ 55.

⁴³Φώσκολος. Σελ 59.

⁴⁴Δρακάκης, *Η Σύρος επί Τουρκοκρατίας Τόμος Α' 1948*. Σελ 23.

Δομινικανών καλογραιών, με σκοπό να εξασφαλίσει πνευματικά τις γυναίκες της Σύρου.⁴⁵

Αναμενόμενο ήταν όχι μόνο να βαθύνει το χάσμα μεταξύ Ορθοδόξων και Ρ/Καθολικών, κατά την εποχή της Αρχιεροσύνης του, αλλά να φτάσει και στον μέγιστο αρνητικό βαθμό. Όμως, ο Επίσκοπος Σύρου Κάργας, δεν ήταν μόνο ένας ζηλωτής της πίστης της Ρωμαϊκής Εκκλησίας. Υπήρξε, παράλληλα, άμεμπτος και ακλόνητος υπερασπιστής των συμφερόντων της Εκκλησίας. Χαρακτηριστική είναι η διεκδίκηση κτημάτων της Επισκοπής, όταν τα καταπάτησαν Συριανοί Ρ/Καθολικού δόγματος.⁴⁶

Πληθυσμιακά στοιχεία

Τα πληθυσμιακά στοιχεία της εποχής της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας, προέρχονται από εκθέσεις των απεσταλμένων Αποστολικών Επισκεπτών (Visitatori Apostolici). Οι αναφορές τους προς την Αγία Έδρα παρουσιάζουν μια γενικά σταθερή εικόνα του πληθυσμού της Σύρου, χωρίς σημαντικές μεταβολές στον αριθμό των Ρ/Καθολικών κατοίκων. Συγχρόνως, τον 18^ο αιώνα αναφέρουν μια φθίνουσα αριθμητικά παρουσία των ήδη ελαχίστων κατοίκων, οι οποίοι ανήκουν στο Ορθόδοξο δόγμα.

Πιο συγκεκριμένα, τα πληθυσμιακά στοιχεία του 17^{ου} αιώνα προέρχονται από τις αναφορές των κάτωθι Αποστολικών Απεσταλμένων: του Πέτρου Δεμάρκη το 1624, του Λαυρέντιου Τουμπίνου το 1638, του Βερνάρδου Παρισηνού το 1652, του Ιωσήφ Γκουάρκη το 1655, του Ιωσήφ Σεμπαστιάνι το 1667 και του Άγγελου Βενιέρη το 1678.

Όμως, έχουν εκφραστεί επιφυλάξεις για την αντικειμενικότητα των συγκεκριμένων αναφορών, επειδή πολλοί κρίνουν ότι υπερεκτιμούν την αριθμητική υπεροχή των Ρ/Καθολικών. Χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι οι διαφορές μεταξύ των Πέτρου Δεμάρκη και του Βερνάρδου Περησινού. Ενώ το 1624 παρουσιάζεται η Ρ/Καθολική κοινότητα να αποτελείται από 5.000 πιστούς και η Ορθόδοξη μόλις από 70 πιστούς, το 1652 παρατηρείται μείωση μεγαλύτερη από το μισό στον πληθυσμό της

⁴⁵Κασαπίδης, 'Ioannes-Andreas Cargas, episcopus primus inter pares? Προσπάθεια αντιπαραβολής της αρχιερατείας του με εκείνη των άλλων καθολικών επισκόπων της Κυκλάδων (Θήρας, Νάξου, Τήνου, Μήλου-Σίφνου, Άνδρου) της ίδιας περιόδου'. Σελ 37.

⁴⁶Δρακάκης, *Η Σύρος επί Τουρκοκρατίας Τόμος Α' 1948*. Σελ 29.

P/Καθολικής κοινότητας (2.000 άτομα) και μια αντιστρόφως ανάλογη αύξηση στην Ορθόδοξη κοινότητα του νησιού (174 άτομα). Η δε αναφορά του Ιωσήφ Σεμπαστιάνι το 1667, μόλις δεκαπέντε χρόνια μετά την αναφορά του Παρησινού καταγράφει ότι ο πληθυσμός των Ρ/Καθολικών εκτινάσσεται στα 4.000 άτομα, ενώ ένα χρόνο μετά την αναφορά του Σεμπαστιάνι, ο Άγγελος Βενιέρης το 1678, αναφέρει 2.859 άτομα πιστά στο Ρ/Καθολικό δόγμα.⁴⁷

Τον 18^ο αιώνα αντίστοιχα, σε πέντε αναφορές Αποστολικών Επισκεπτών, του Α. Ιουστινιάνη το 1702, του Β. Καστέλλη το 1710, το 1744 του F. A. Razolani, το 1757 του DeStefani και το 1781 του Ι. Β. Φοντόν, οι κάτοικοι που δηλώθηκαν ως Ρ/Καθολικού δόγματος κυμαίνονταν μεταξύ των 2.500-2.859, οι μοναχοί δεν ξεπέρασαν ποτέ τους 4, ενώ οι μοναχές ήταν πάντα πολυπληθέστερες και δεν μειώθηκαν ποτέ κάτω από τις 49. Επίσης, από τις αναφορές αυτές, οι Ιερείς που εξυπηρετούσαν τις λατρευτικές ανάγκες των Συριανών ήταν μεταξύ των 30 και 50. Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει το γεγονός ότι ακόμα και όταν ο αριθμός του μειώθηκε στους 18, σύμφωνα με την αναφορά του Β. Καστέλλη το 1710, παρατηρείται σημαντική αύξηση στους ιεροσπουδαστές. Αυτό καταδεικνύει ότι προωθήθηκε η άμεση επάνδρωση του κλήρου της Σύρου, όταν αυτός συρρικνώθηκε.

Αντίστοιχα, ο αριθμός των πιστών στην Ορθοδοξία παρέμεινε χαμηλός και με έντονη τάση μείωσης. Το 1710, στην έκθεση του Β. Καστέλλη, ο αριθμός των Ορθοδόξων πλησίασε στους 160 και είναι ο μεγαλύτερος σε αριθμό και στις πέντε αναφορές, κατά τον 18^ο αιώνα. Εντύπωση προκαλεί ότι στην αναφορά του F. A. Razolini, τριάντα τέσσερα χρόνια μετά, ο αριθμός των Ορθοδόξων φαίνεται να περιορίστηκε σε μόλις 63 άτομα. Ενώ στην αναφορά το Ι. Β. Φοντόν το 1781 παραλείπεται τελείως η αναφορά του πληθυσμού των Ορθοδόξων κατοίκων.

⁴⁷Μάρκος Ρούσσο-Μηλιδώνης, *Syra Sacra. Θρησκευτική ιστορία της Σύρου* (Αθήνα: ΚΙΚΕΔΕ, 1993). Σελ. 72.

Ο Ορθόδοξος κλήρος

Παρά τον εξαιρετικά μικρό πληθυσμό των Ορθοδόξων, σε σχέση με τον πληθυσμό της κυρίαρχης Ρ/Καθολικής κοινότητας, η παρουσία των Ορθοδόξων κληρικών θεωρείται πως δεν έπαψε να υπάρχει. Από τις εκθέσεις των Ρ/Καθολικών Επισκόπων και των Αποστολικών Απεσταλμένων προς την Αγία Έδρα, γνωρίζουμε ότι επεβίωναν δύσκολα, με στερήσεις και ελάχιστα εισοδήματα, όσα μπορούσαν να κερδίσουν από κτήματα που ανήκαν στους Ορθοδόξους Ναούς και από την τέλεση Μυστηρίων της ούτως ή άλλως μικρής πληθυσμιακά Ορθόδοξης κοινότητας. Για την περίοδο, βέβαια, πριν τον 17^ο αιώνα και για το συγκεκριμένο θέμα, δεν υπάρχουν πληροφορίες και ο πρώτος Ορθόδοξος κληρικός που αναφέρεται στις πηγές, είναι ο πατήρ Δημήτριος Κομπέλλος.⁴⁸

Η κατάσταση του κλήρου που εξυπηρετούσε τις λατρευτικές ανάγκες των Ορθοδόξων εκτίθεται στις αναφορές των Αποστολικών Επισκεπτών, στην μαρτυρία της εγγονής ενός εκ των Ιερέων αλλά και στην ίδια τη μαρτυρία ενός εκ των Ιερέων. Στους δύο Ορθόδοξους ναούς, της Αγίας Τριάδας και του Αγίου Νικολάου, στις αρχές το 18^{ου} αιώνα υπηρετούσαν τρεις Ιερείς, ο Γεώργιος Κομνηνός με τον γιό του Κωνσταντίνο, και ο Λεονάρδος Σαλάχας αντίστοιχα. Ιδιαίτερης σημασίας είναι το γεγονός ότι οι εν λόγω κληρικοί αναγνωρίζονται από τους Αποστολικούς Επισκέπτες με μια φιλοδυτική και φιλενωτική διάθεση. Ο Ιερέας δε Κωνσταντίνος Κομνηνός της Αγίας Τριάδας δηλώνεται στα κατάστιχα του Ρ/Καθολικού κλήρου, στα οποία υπέγραφε ως *Catholicus Greacus Sacerdos*.

Ο Β. Καστέλλη, στην έκθεσή του προς την Αγία Έδρα, αναφέρει ότι επειδή οι Ιερείς ήταν Ορθόδοξοι, κωλύονταν να εκφράσουν την γνώμη τους περί του πρωτείου του Πάπα από φόβο προς τον Οικουμενικό Πατριάρχη. Ο δε Κωνσταντίνος Κομνηνός, αναφέρει η έκθεση, εξέφρασε τη διάθεση να καταθέσει μυστικά ομολογία πίστης στις αποφάσεις της συνόδου του Τριδέντου και τελικά την υπέγραψε. Επιπλέον, η αναφορά σε μια κτηματική αντιδικία της Μαρίας Ρούσσου, εγγονής του Ιερέως Κωνσταντίνου Κομνηνού, παρουσιάζει τον Ιερέα να ιερουργεί, τόσο στον Ορθόδοξο Ναό της Αγίας Τριάδας, όσο

⁴⁸Δρακάκης, *Η Σύρος επί Τουρκοκρατίας Τόμος Α' 1948*. Σελ 140.

και στον Ρ/Καθολικό Καθεδρικό Ναό του Αγίου Γεωργίου και, επίσης, πως όταν ο Ιερέας απεβίωσε η τελετή έγινε κατά το έθος των Λατίνων Ιερέων. Όσο για τον Ιερέα Λεονάρδο Σαλάχα, χαρακτηρίζεται από τον Καστέλλη, ως φιλενωτικός και «υποτακτικός του Ρ/Καθολικού Επισκόπου».⁴⁹

Ένας ακόμα κληρικός της οικογενείας των Κομνηνών, με υποτακτική διάθεση προς τον Ρ/Καθολικό Επίσκοπο Σύρου, υπεύθυνος για την κατάπτωση του Ορθοδόξου φρονήματος, ήταν και ο Ιερέας Μάρκος Κομνηνός. Ο Ορθόδοξος Ιερέας Μάρκος Κομνηνός, το 1665 έστειλε προς την Προπαγάνδα της Πίστεως στο Βατικανό, επιστολή στην οποία παραπονείται ότι ο Ρ/Καθολικός Επίσκοπος τον χαρακτήρισε αιρετικό, ενώ το Ορθόδοξο ποίμνιό του, κατά πλειοψηφία, εξομολογείται στους Καπουτσίνους μοναχούς και παρακολουθούν τα κηρύγματά τους κάθε Κυριακή. Ο κληρικός Μάρκος Κομνηνός λόγω της έκδηλης συμπάθειάς του προς τον Ρ/Καθολικισμό, διορίστηκε Κατολιέρης της Κοινότητας, θέση την οποία κατέλαβε και ο επίσης κληρικός γιός του, Γεώργιος. Ο δε Γεώργιος Κομνηνός έθεσε τον εαυτό του σε τέτοιο βαθμό υποταγμένο προς τον Ρ/Καθολικό Επίσκοπο, ώστε ακόμα και όταν του δόθηκε η ευκαιρία να αποβάλει τον όποιον δεσμό μαζί του, όπως όφειλε, όταν κατηγορήθηκε για απείθεια, προσέφερε αγροτεμάχιο και ζήτησε έγγραφη συγχώρηση για την απείθειά του, την οποία και έλαβε. Άρχισε δε να υπογράφει ως πρε-, αντί του παπά-, τίτλος που χρησιμοποιούν οι Ρ/Καθολικοί Ιερείς.⁵⁰ Στην συγκεκριμένη περίπτωση, δηλαδή, παρατηρείται μια, όχι μοναδική ή σπάνια, περίπτωση κατά την οποία ο Ιερέας επίσημα δεν αποκηρύσσει τα δόγματα της Ορθόδοξης Εκκλησίας, ούτε αποσπάται επίσημα από αυτήν, ενώ ο Ρ/Καθολικός Επίσκοπος αποδέχεται τον Ιερέα ως *cattolico di ritto Greco*.

Βέβαια, υπήρξαν και Ιερείς οι οποίοι παρουσίασαν περισσότερη ακεραιότητα, σταθερότητα και πίστη στην Ορθοδοξία. Ο Ιερέας Γεώργιος Γκύζης από την Άνδρο, ο οποίος και διαδέχθηκε τον Λεονάρδο Σαλάχα στον Ιερό Ναό του Αγίου Νικολάου, προσπάθησε και τελικά κατάφερε να ενδυναμώσει τον δεσμό των Ορθοδόξων πιστών με την Αρχιεπισκοπή Άνδρου. Επίσης, οι Ιερείς της οικογένειας Πολυκρέτη υπηρέτησαν την

⁴⁹Ρούσσος-Μηλιδώνης, *Syra Sacra. Θρησκευτική ιστορία της Σύρου*.σελ 111.

⁵⁰Δρακάκης, *Η Σύρος επί Τουρκοκρατίας Τόμος Α' 1948*. Σελ 141.

μικρή κοινότητα των Ορθοδόξων του 18^{ου} αιώνα στη Σύρο, με σταθερά ορθόδοξο προσανατολισμό και απέκοψαν την οποιαδήποτε εξάρτηση προς τον Ρ/καθολικό Επίσκοπο Σύρου, αναγνωρίζοντας απόλυτα και αναντίρρητα ως εκκλησιαστική τους αρχή την Ορθόδοξη Αρχιεπισκοπή της Άνδρου.

Η σθεναρή αντίσταση προς τον Ρ/Καθολικό Επίσκοπο Σύρου και η σταθερή αντίθεση προς το Λατινικό δόγμα των Ορθοδόξων αυτών Ιερέων, προκάλεσαν, όπως ήταν αναμενόμενο, την αντίδραση και, στη συνέχεια, τα αντίποινα της Ρ/Καθολικής Εκκλησίας. Οι αναφορές των αποστολικών επισκεπτών De Stefani το 1757 και του Ι. Β. Φόντον το 1788 δηλώνουν ότι απαγορεύτηκαν οι μεικτοί γάμοι. Δεν έπαψαν να υπάρχουν βέβαια, αλλά αναγκάζοντουσαν τα ζευγάρια διαφορετικού δόγματος, να μεταβούν σε άλλες επισκοπές, για να τελέσουν το μυστήριο του γάμου. Επίσης, απαγορεύτηκε στους Ρ/Καθολικούς να συμμετέχουν στις θρησκευτικές εκδηλώσεις των Ορθοδόξων⁵¹.

Οι Ρ/Καθολικοί της Σύρου κατά τον Επαναστατικό αγώνα του 1821

Κατά τα δύο πρώτα χρόνια της Επανάστασης, το νησί, όπως και το σύνολο των Ρ/Καθολικών κοινοτήτων του Αιγαίου, παρέμεινε έξω από τον έλεγχο των ελληνικών επαναστατικών δυνάμεων και διοικούνταν από την συντριπτική πλειοψηφία των Ρ/Καθολικών κατοίκων της τοπικής κοινότητας του νησιού^{52,53}. Η πλήρης αποχή από την Ελληνική Επανάσταση, ενθαρρυνόταν από τους τοπικούς Γάλλους προξένους και τους πλοιάρχους του γαλλικού στόλου, ο οποίος ήταν μόνιμα σταθμευμένος στο λιμάνι της Σύρου.

Η προβολή της ουδετερότητας της Σύρου παρουσιάστηκε ως επιβαλλόμενη, καθώς είχε συνδεθεί με την προστασία της Γαλλίας στις Ρ/Καθολικές κοινότητες της Οθωμανικής αυτοκρατορίας, υπό το καθεστώς των Διομολογήσεων. Η λειτουργία αυτής της προστασίας προκάλεσε αρχικά σύγχυση σχετικά με τη φύση και το περιεχόμενό της.

⁵¹Μάρκος Ρούσσος-Μηλιδώνης, *Syra Sacra Θρησκευτική ιστορία της Σύρου* (Αθήνα: Κίνηση Καθολικών Επιστημόνων και Διανοούμενων Ελλάδας, 1993). Σελ 111-112.

⁵²Ανδρέας Δρακάκης, *Ιστορία του οικισμού της Ερμούπολεως (Σύρα)* (Αθήνα, 1979). Σελ 31-32.

⁵³Ρούσσος-Μηλιδώνης, *Syra Sacra. Θρησκευτική ιστορία της Σύρου*. Σελ 9.

Έτσι, κατά την έναρξη του απελευθερωτικού αγώνα, η γαλλική προστασία υπέρ των Ρ/Καθολικών στο Αιγαίο, κατ' επέκταση και στη Σύρο, εισήλθε σε μια εντελώς νέα φάση κατά την οποία η Γαλλία, μετά από μια σειρά διαβημάτων του ντόπιου πληθυσμού και της Αγίας Έδρας, πρόβαλε και επέβαλε μονομερώς ένα δικαίωμα ασκήσεως υπέρ των Ρ/Καθολικών απεριόριστης πολιτικής προστασίας. Έτσι, ενώ οι διομολογήσεις ήταν εμπορικές συμφωνίες, στην ουσία απομακρύνθηκαν ριζικά από το καθεστώς το οποίο επικαλούνταν.⁵⁴

Η επιδίωξη αυτή, όμως, στερούνταν νομικού ερείσματος από άποψη Διεθνούς Δικαίου, μιας και το νησί της Σύρου, όπως και οι Ρ/Καθολικές κοινότητες των άλλων νησιών, οι οποίες τελούσαν κάτω από την διοικητική δικαιοδοσία της τοπικής Ρ/Καθολικής κοινότητας, στερούνταν πολιτειακής αυτοτέλειας. Επειδή, η όποια προστασία απέρρεε από τις διομολογήσεις, θα ίσχυε όσο οι κάτοικοι του νησιού θα παρέμεναν εντός της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας.⁵⁵ Αυτή η στάση είχε ως συνέπεια και την πεισματική άρνηση ένταξης της Σύρου στο νέο και ενιαίο διοικητικό σύστημα που καθιερώθηκε για τις περιοχές που προέκυψαν από τον απελευθερωτικό αγώνα. Επίσης, εξηγεί την αρχικά σθεναρή άρνηση των Ρ/Καθολικών Συριανών να συμμετάσχουν ως πολίτες στις έκτακτες εισφορές προς την επαναστατική κυβέρνηση.

Η πρόθεση των προκρίτων του νησιού να θέσουν εαυτούς εκτός της Επαναστατικής Κυβέρνησης και να επιβάλουν ένα ιδιότυπο καθεστώς διοικητικής και πολιτικής αυτονομίας, υπό την προστασία της Γαλλίας, εντάθηκε το 1822. Αιτία ήταν οι επιδρομές του Κεφαλλονίτη πλοιάρχου Ν. Φαζιόλη εναντίον του μικρού οικισμού στον λόφο της Άνω Σύρου.⁵⁶ Η κατάσταση αυτή διατηρήθηκε ακόμα και όταν παρήλθε η οποία σύγχυση και όποια αβεβαιότητα χαρακτήριζε την πολιτική και στρατιωτική σταθερότητα της Επανάστασης.⁵⁷

⁵⁴Κωνσταντίνος Μανίκας, 'Σχέσεις Ορθοδοξίας και Ρωμαιοκαθολικισμού στην Ελλάδα κατά την διάρκεια της Επανάστασης (1821-1827). Συμβολή στην εκκλησιαστική ιστορία της Ελλάδος', (δ.δ. Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών, 2001.). Σελ 241-242.

⁵⁵Δρακάκης, *Ιστορία του οικισμού της Ερμούπολεως (Σύρα)*. Σελ 12.

⁵⁶Μανίκας, 'Σχέσεις Ορθοδοξίας και Ρωμαιοκαθολικισμού στην Ελλάδα κατά την διάρκεια της Επανάστασης (1821-1827). Συμβολή στην εκκλησιαστική ιστορία της Ελλάδος'. Σελ 213.

⁵⁷Μανίκας. Σελ 203.

Εποικισμός Ορθοδόξων και αλλαγή συσχετισμών

Η Σύρος αποτελεί, ίσως, τη μοναδική περίπτωση, όπου, εξαιτίας της Επανάστασης, ένας τόπος άλλαξε φυσιογνωμία ριζικά, καθώς συνέβη μια αιφνίδια και δραματικά τεράστια, για τα μεγέθη του νησιού, εποίκηση από Ορθόδοξους πρόσφυγες. Η εγκατάσταση και η εδραίωση των εποίκων ανέτρεψε πλήρως τα μέχρι τότε δημογραφικά, πολιτικά, κοινωνικά και θρησκευτικά δεδομένα. Η νέα πραγματικότητα η οποία προέκυψε με τον εποικισμό και την εκτίναξη του αριθμού των Ορθοδόξων, επηρέασε δυναμικά τις σχέσεις των δύο κοινοτήτων. Η νέα πραγματικότητα, όπως αυτή διαμορφώθηκε κατά τον 19^ο αιώνα, είναι καίρια για την κατανόηση των σχέσεων των Ορθοδόξων της υδροκέφαλής Ερμούπολης και των γηγενών Ρ/Καθολικών, κατά τον 20^ο αιώνα.

Η μετανάστευση, συνήθως, προκαλείται είτε από την ανάγκη των ανθρώπων να γλιτώσουν από κάποιον κίνδυνο ή απειλή είτε για να βρουν οι ίδιοι, σε έναν άλλον τόπο, καλύτερες συνθήκες ζωής. Έτσι και εδώ, μέσα από τη φωτιά της Εθνεγερσίας, τον πόνο, την δίωξη και την καταστροφή της Χίου, θα γεννηθεί η Ερμούπολη. Κατά τις παραμονές της Επανάστασης, στη Σύρο, οι περίπου 4.000 κάτοικοί της, οι οποίοι ακολουθούσαν το Ρ/Καθολικό δόγμα και οι περίπου 150-200 Ορθόδοξοι κατοικούσαν στην Καστροπολιτεία του λόφου της Άνω Σύρου, πίσω από το έρημο ακόμα λιμάνι της.⁵⁸⁵⁹

Οι πρώτοι έποικοι και κάτοικοι της αρχικής εγκατάστασης στο λιμάνι από την οποία θα προκύψει η Ερμούπολη, ήταν Μικρασιάτες πρόσφυγες από τα Μοσχονήσια, το Αϊβαλί και τη Σμύρνη. Κατά τα έτη 1821-1822, περίπου 30.000 πρόσφυγες συναθροίζονται στην Τήνο, οι οποίοι, λόγω της πανώλης, το 1823, σταδιακά την εγκαταλείπουν και καταφεύγουν στη Σύρο.⁶⁰ Το 1822, με κορύφωση της προσέλευσης το 1824, στο νησί καταφθάνουν και πρόσφυγες από τη Χίο και τα Ψαρά, οι οποίοι είχαν καταφύγει, αρχικά, κυρίως στην Τήνο και τη Μύκονο. Καθώς είναι δεδομένο ότι σε κάθε μεταναστευτικό γεγονός, το πολυπληθές μεταναστευτικό κύμα δεν μετακινείται από μια

⁵⁸Δρακάκης, *Ιστορία του οικισμού της Ερμούπόλεως (Σύρα)*. Σελ 3.

⁵⁹Ρούσσος-Μηλιδώνης, *Syra Sacra. Θρησκευτική ιστορία της Σύρου*. Σελ 9.

⁶⁰Emile Kolodny, 'Ερμούπολις - Σύρος, Γέννησις και εξέλιξις μιας Ελληνικής νησιωτικής πόλεως', στο *Επετηρίς της Εταιρείας Κυκλαδικών μελετών, том Η'*, 1969 (Αθήνα: Β. Καρύδη - Α. Σιαφάκα, 1970), 249–286. Σελ 253.

καλύτερη κατάσταση προς μία χειρότερη, έτσι και η μετακίνηση των Ορθοδόξων πληθυσμών, από τα γύρω νησιά, προς την Σύρο, παρά το ομόδοξο των κατοίκων των περιοχών στις οποίες αρχικά είχαν εγκατασταθεί, αποτελεί μια ισχυρή ένδειξη πως όσο δύσκολες και αν ήταν οι συνθήκες και όσο εχθρικές θα μπορούσαν να χαρακτηριστούν οι αντιδράσεις του ντόπιου Συριανού πληθυσμού, ήταν σίγουρα προτιμότερες από αυτές, από τις οποίες έφυγαν.

Οι Χιώτες πρόσφυγες που εγκαταστάθηκαν στο λιμάνι της Σύρου, ήταν από μόνοι τους ένα κοινωνικό μωσαϊκό, το οποίο αποτελούνταν αρχικά από εργάτες, ναυτικούς, αγρότες, κτηματίες, μικρέμπορους, υπαλλήλους, τοκιστές και λογίους. Είναι εκείνοι που σώθηκαν από τις 120.000 ψυχές που κατοικούσαν στο νησί της Χίου. Ήταν οργανωμένοι με μια ενιαία κοινωνική δομή, δοκιμασμένη επί αιώνες. Έγιναν, λοιπόν, οι Χιώτες ένας δυναμικός παράγοντας και απέβησαν πρωταγωνιστές στην κοινωνική και οικονομική ζωής της νέας κοινότητας. Σε μικρό χρονικό διάστημα, μετά την εγκατάσταση των Χιωτών στις Κυκλάδες, ειδικά στη Σύρο, συγκεντρώθηκαν έμπειροι οι Χίοι μεγαλέμποροι (με την δυτικοευρωπαϊκή έννοια της λέξης) καθώς, εκτός των συγκυριών που τους οδήγησαν στο νησί της Σύρου, αναγνώρισαν και τις ευκαιρίες που προσέφερε το προστατευμένο, αλλά έως τότε, έρημο λιμάνι της.⁶¹

Ο ντόπιος πληθυσμός, αρχικά, αντέδρασε φοβούμενος τα τουρκικά αντίποινα και αρνήθηκε να πωλήσει γη στον ορθόδοξο προσφυγικό πληθυσμό. Από την άλλη, οι πρόσφυγες αποφασισμένοι να μείνουν στο μάλλον ασφαλές νησί της Σύρου, λόγω της ιδιαίτερης αλλά και εύθραυστης προστασίας που απολάμβανε ο τόπος, άρχισαν να επιχωματώνουν τη θάλασσα και να χτίζουν πάνω στα 'μπάζα' τις πρώτες ξύλινες καλύβες τους⁶². Η μικρή αυτή έκταση, η οποία 'μπαζώθηκε' γύρω από το λιμάνι σε απόσταση πενήντα μέτρων από τη θάλασσα, περιήλθε στην κυριότητα του Ελληνικού Δημοσίου, καθώς δημεύθηκε από την Ελληνική Διοίκηση. Έτσι, δόθηκε η δυνατότητα στον διορισθέντα έπαρχο Αλέξανδρο Ανδριώτη να επιβάλει την ελληνική εξουσία, στοιχειωδώς, σε αυτήν την περιορισμένη περιοχή. Αντίθετα, το υπόλοιπο νησί

⁶¹Γ. Α. Κ. Σύρου, β. ΓΑΚ 919.Αντώνιος Ροδοκανάκης Κρίνος *Η μικρή ιστορία της Σύρου*. Σελ 4-8.

⁶²Αντώνιος Ροδοκανάκης Κρίνος, *Το υπέρτατον κάλλος, Ιερός Ναός Αγίου Νικολάου Ερμουπόλεως Σύρου* (χ. τ.: Ακτίνα - Ν. Ψιλλόπουλος, 2010). Σελ 13-14.

προτιμούσε να διατηρηθεί η ουδετερότητά του και επέμενε να επικαλείται το ιδιαίτερο καθεστώς της προστασίας από τη Γαλλία.⁶³

Ανάμεσα στους εποίκους υπήρχαν αρκετοί, οι οποίοι ήδη ασκούσαν το εμπόριο, στον τόπο καταγωγής τους, πριν από την Επανάσταση⁶⁴, με παράγοντα σταθερότητας τις στενές συγγενικές τους σχέσεις. Αυτό συνέβαινε, κυρίως, μεταξύ των Χιωτών και Σμυρνίων στην καταγωγή, με εμπόρους και τραπεζίτες της διασποράς. Η εμπορική και οικονομική ανάπτυξη της Ερμούπολης, που ακολούθησε, σχετίζεται σημαντικότερα με την εποίκηση στο νησί του χιακού προσφυγικού πληθυσμού. Σε αυτήν την κατεύθυνση συνέβαλε καθοριστικά η επιχειρηματική πείρα της προεπαναστατικής περιόδου των Χίων. Επίσης, και το ότι η Χιακή κοινότητα συγκροτούσε την πλειοψηφία των εμπόρων και περιελάμβανε τους σημαντικότερους εκπροσώπους του εμπορικού κόσμου της ανατολικής Μεσογείου διατηρώντας στενούς οικογενειακούς και επιχειρηματικούς δεσμούς, με εμπόρους και τοκιστές στα μεγάλα λιμάνια του Εύξεινου Πόντου. Ζωτικοί παράγοντες, που συνέβαλαν, επίσης, στην οικονομική εξέλιξη της Ερμούπολης, θεωρούνται ο πολυπληθής αριθμός των προσφύγων οι οποίοι και αποτέλεσε σημαντικό εργατικό δυναμικό, η γεωγραφική θέση του νησιού και το μεγάλο φυσικό του λιμάνι.⁶⁵

Οι κοινότητες κατά τον β' Παγκόσμιο Πόλεμο

Οι κοινότητες σε ακραία κρίση

Στην περίοδο του Β' Παγκοσμίου Πολέμου οι σχέσεις των δύο κοινοτήτων, στο νησί, έφθασαν σε ακραία επικίνδυνη κατάσταση, με κυριότερη, τόσο την επισιτιστική κρίση, όσο και τον λιμό. Το γεγονός ότι οι εισβολείς ήταν Ρ/Καθολικού δόγματος βάρυνε επί πλέον στην συνείδηση των κατοίκων. Πράγματι, στο μεγαλύτερο μέρος της

⁶³ Δρακάκης, *Ιστορία του οικισμού της Ερμούπολεως (Σύρα)*. Σελ 117 εξ.

⁶⁴ Βασίλειος Καρδάσης, 'Σύρος 1832-1857, Σταυροδρόμι της ανατολικής Μεσογείου' (δ.δ. Εθνικό και Καποδιστρικό Πανεπιστήμιο Αθηνών, 1986). Σελ 8.

⁶⁵ Γ. Α. Κ. Σύρου, β. ΓΑΚ 919. Αντώνιος Ροδοκανάκης Κρίνος, *Η μικρή ιστορία της Σύρου*, Σελ, 1-8. Χριστίνα Αγριαντώνη, 'Προσαρμογές του επιχειρηματικού κόσμου της Ερμούπολης στο δεύτερο μισό του 19ου αιώνα', *Σύρος και Ερμούπολη Συμβολές στην ιστορία του νησιού, 15ος-20ος αι.* (Ινστιτούτο Νεοελληνικών Ερευνών Εθνικού Ιδρύματος Ερευνών, 2008). Σελ 151.

κατεχόμενης Ευρώπης, οι κάτοικοι των πόλεων μνησικακούσαν εναντίον εκείνων της υπαίθρου, κατηγορώντας τους ότι είτε κρατούσαν είτε έκρυβαν την παραγωγή τους. Η ίδια αντιπαλότητα επικρατούσε τόσο στην ηπειρωτική Ελλάδα, αλλά και στη Σύρο, επειδή η Σύρος αποτελούσε μια, και ίσως μοναδική, περίπτωση, όπου σε ένα μικρό νησί συμβίωναν μια αστικού τύπου κοινωνία, δίπλα σε μια αγροτική. Την διάσταση αυτή επέτεινε, επίσης, το γεγονός ότι οι Ορθόδοξοι του νησιού κατοικούσαν στην πόλη της Ερμούπολης και οι Ρ/Καθολικοί, κυρίως, στην Άνω Σύρο και στην ύπαιθρο. Οι τελευταίοι ως αγρότες ασχολούνταν, κατά κύριο λόγο, με την κτηνοτροφία, τις καλλιέργειες της γης, την αμπελουργία και τη μελισσοκομία.

Οι συνθήκες, αρχικά, έδειχναν ότι η διάσταση μεταξύ των κατοίκων της πόλης και της υπαίθρου θα εντεινόταν λόγω και της δογματικής διαφοράς και ότι το αποτέλεσμα θα ήταν μια βαθιά ρήξη μεταξύ των Ορθοδόξων και των Ρ/Καθολικών της νήσου. Ωστόσο, η εξέλιξη όλης της κατάστασης των δυσκολιών, των διαφορών, των αντιθέσεων και τα αποτελέσματα της μεγάλης επισιτιστικής κρίσης, κατά τη διάρκεια της Κατοχής, ήταν τελείως διαφορετική.

Εκ πρώτης, με την μετοίκηση στη Σύρο του μεγάλου αριθμού των Ορθοδόξων προσφύγων και λόγω της δημιουργίας της Ερμούπολης, οι συνθήκες ζωής των γηγενών Συριανών άλλαξαν σαφώς προς το καλύτερο, μιας και οι ανάγκες για διατροφή των Ερμουπολιτών καλύπτονταν, κατά κύριο λόγο, από τις καλλιέργειες και την κτηνοτροφική δραστηριότητα των κατοίκων της υπαίθρου. Εννοείται ότι η κατάσταση αυτή επέφερε αλλαγή στον τρόπο και στην ποιότητα της ζωής, προς το θετικότερο, για τον αγροτικό και κτηνοτροφικό πληθυσμό της Σύρου. Συγχρόνως, καλλιέργησε και μνησικάκα αισθήματα των ανθρώπων της υπαίθρου, οι οποίοι μαζί με τους κατοίκους της Άνω Σύρου, αποτελούσαν την Ρ/Καθολική κοινότητα του νησιού.

Για να καταστεί ολοφάνερη η κατωτερότητα και η καταπίεση που, καλώς ή κακώς, ένιωθαν οι γηγενείς κάτοικοι της Σύρου, θα πρέπει να γίνει κατανοητό ότι, ενώ η Ερμούπολη αρχικά ξεκίνησε ως ένας παραλιακός οικισμός, ο οποίος δημιουργήθηκε άναρχα και βιαστικά, για να καλύψει τις ανάγκες ενός μεγάλου άστεγου και πάμπτωχου Ορθόδοξου προσφυγικού πληθυσμού, κατάφερε μέσα σε έξι μόλις χρόνια, μετά το τέλος

της Επανάστασης, να γίνει μια, σύμφωνα με τα δυτικά πρότυπα, ακμάζουσα αστική κοινωνία. Για αυτήν την κοινωνία, ακόμα και ο βασιλέας Όθων εντυπωσιασμένος, όταν την επισκέφτηκε, είπε : «*C' est un miracle!*». Ο κυριαρχικός, οικονομικός και κοινωνικός ρόλος της εμπορικής τάξης της νεοϊδρυθείσας, αμιγώς Ορθόδοξης, Ερμούπολης ήταν σχεδόν ανεξάρτητος ακόμα και από τις εσωτερικές πολιτικές εξελίξεις της Ελλάδας. Κι αυτό, γιατί και αντλούσε την δύναμή της από δραστηριότητες που ασκούσε στον εξωελλαδικό χώρο. Χαρακτηριστική ήταν ακόμη και η δυσφορία για τη συμμετοχή των συριανών εμπόρων στις βουλευτικές εκλογές, σε σχέση με άλλα κυρίαρχα κοινωνικά στρώματα σε διαφορετικές γεωγραφικές περιοχές της χώρας.⁶⁶

Η συνδιαλλαγή με την όποια κεντρική εξουσία δεν σημαίνει ότι δεν υπήρχε και φυσικά ούτε μπορούσε ουσιαστικά να απουσιάζει. Αντιθέτως, ο χωρισμένος σε δύο παρατάξεις τοπικός φορέας εξουσίας, δηλ. η χιακή και η μη-χιακή παράταξη, συνδιαλεγόταν με την κεντρική εξουσία, στο μέτρο που η κεντρική εξουσία μπορούσε να επιφέρει ευνοϊκές ρυθμίσεις νομοθετικού και θεσμικού χαρακτήρα, προς διευκόλυνση πάντα των οικονομικών δραστηριοτήτων της εμπορικής τάξης της Ερμούπολης. Η ανεξάρτητη δε, από τα ελληνικά δρώμενα, πορεία της Ερμούπολης είχε ως αποτέλεσμα να αναπτυχθεί ένα ιδιότυπο και ιδιόμορφο οικονομικό και τραπεζικό σύστημα. Σε αυτό το σύστημα, για λόγους που έως σήμερα δεν έχουν ικανοποιητικά εξηγηθεί, οι συναλλαγματικές αξίες ήταν υπερεκτιμημένες και η «Συριανή δραχμή» είχε μεγαλύτερη αξία στη Σύρο από ότι στην υπόλοιπη επικράτεια. Οφθαλμοφανές αποτέλεσμα είναι το ότι ακόμα και η Εθνική Τράπεζα της Ελλάδος, δυσκολεύτηκε να εδραιωθεί στη Σύρο, σε τέτοιο σημείο, ώστε να υποχρεωθεί δύο φορές σε αναστολή λειτουργίας του πρακτορείου της στην Ερμούπολη, καθώς δεν μπορούσε να ανταγωνιστεί τις τραπεζικές ισοτιμίες και πρακτικές των Ερμουπολιτών τραπεζιτών και κυρίως των Χιωτών.⁶⁷

Οι νέες συνθήκες που επέφερε η έναρξη του Β' Παγκοσμίου Πολέμου και η ριζικές αλλαγές στον τρόπο της ζωής τους, έκαναν τους αγρότες, οι οποίοι ήταν κατά

⁶⁶Ροδοκανάκης Κρίνος, *Το υπέρτατον κάλλος, Ιερός Ναός Αγίου Νικολάου Ερμουπόλεως Σύρου*. Σελ 28-30. Γ. Α. Κ. Σύρου, β. ΓΑΚ 919. Αντώνιος Ροδοκανάκης Κρίνος, *Η μικρή ιστορία της Σύρου*. Σελ 1-4.

⁶⁷Αγριαντώνη, 'Προσαρμογές του επιχειρηματικού κόσμου της Ερμούπολης στο δεύτερο μισό του 19ου αιώνα'. Σελ 151-152.

κύριο λόγο Ρ/Καθολικού δόγματος, να θεωρήσουν ότι ήταν μια ευκαιρία να εκδικηθούν, τρόπον τινά, για την επί πολλά χρόνια υπεροχή και καταπίεση, όπως οι ίδιοι την αντιλαμβάνονταν, από την Ορθόδοξη κοινότητα της Ερμούπολης.⁶⁸ Ίσως αυτή ήταν η αιτία, εξ αιτίας της οποίας γεννήθηκαν υπόνοιες, κατά τον πρώτο χρόνο της Κατοχής, κατά τις οποίες μεμονωμένα άτομα της Ρ/Καθολικής κοινότητας είδαν θετικά την Ιταλική παρουσία στο νησί.

Κατά την περίοδο, αρχικά, της Ιταλικής Κατοχής, η Ερμούπολη, όπως και όλες οι μεγάλες πόλεις της Ελλάδας, υπέφεραν από την έλλειψη τροφίμων. Οι αγρότες της Σύρου, λοιπόν, κατηγορήθηκαν ότι απέκρυπταν τρόφιμα. Όμως, οι μακρόχρονες επιπτώσεις από την έλλειψη τροφίμων, δεν άργησαν να εξαπλωθούν και στο σύνολο των κατοίκων του νησιού.

Αρχικά τα δημογραφικά στοιχεία έδειχναν ότι δεν υπήρχε στην υπαίθρο διαφορά στην θνησιμότητα σε σχέση με την περίοδο την προ της έναρξης του πολέμου, που πιθανόν να οφειλόταν στην απόκρυψη τροφίμων. Όμως, πολύ σύντομα, ο δείκτης θνησιμότητας της υπαίθρου του νησιού αυξήθηκε δυσανάλογα σε σχέση με εκείνον της Ερμούπολης και της Άνω Σύρου. Η αιτία για αυτό ήταν το ότι ναι μεν οι κάτοικοι της υπαίθρου είχαν μεγαλύτερη πρόσβαση σε τρόφιμα, είχαν όμως περισσότερο περιορισμένη την ιατρική βοήθεια, σε αντιδιαστολή με τους κατοίκους της Ερμούπολης, αλλά και της Άνω Σύρου. Ένας επί πλέον παράγοντας της ζωής και των θανάτων κατά τον Β΄ Π. Πόλεμο, ήταν και η διαχείριση του γάλακτος από το επισιτιστικό πρόγραμμα (ammassi), το οποίο είχε, εν τέλει, ως αποτέλεσμα τα νήπια της της πόλης να τρέφονται καλύτερα από εκείνα της υπαίθρου.

Ενδεικτικά όλων αυτών των δεδομένων είναι τα στοιχεία του 1942, όπου, εκτός των άλλων, οι ασυνήθιστα χαμηλές θερμοκρασίες από τον χειμώνα ως και την άνοιξη του 1942, επέτειναν τη φοβερή κατάσταση του λιμού, ώστε να εκραγεί ο αριθμός των θανάτων. Έτσι, κατά τους μήνες Φεβρουάριο και Μάρτιο, στη Βάρη, στο μεγαλύτερο πληθυσμιακά και πλουσιότερο χωριό των Ρ/Καθολικών της υπαίθρου, με 1.071

⁶⁸Sheila Lecoœur, *Το νησί του Μουσολίνι, Φασισμός και η Ιταλική κατοχή στη Σύρο* (Αθήνα: Αλεξάνδρεια, 2013). Σελ 138.

κατοίκους, δηλώθηκαν συνολικά μόνο πέντε θάνατοι, κάτι που αποδίδεται στην απόκρυψη των τροφίμων από τους αγρότες. Αναλογικά με τον πληθυσμό της, το μεγαλύτερο ποσοστό θανάτων το είχε η Άνω Σύρος, στην οποία παρατηρήθηκε επιπλέον και ο χαμηλότερος δείκτης γεννήσεων. Αντιθέτως, οι κάτοικοι της Ερμούπολης αλλά και της Άνω Σύρου, καθώς είχαν πρόσβαση σε ιατρική φροντίδα σε σχέση με εκείνους της υπαίθρου, από τον Απρίλιο και μέχρι τον Αύγουστο, είχαν μόνο 217 θανάτους, από τους 773 θανάτους που δηλώθηκαν στο νησί. Άρα πολλοί περισσότεροι ήταν αυτοί που αφορούσαν την ύπαιθρο της Σύρου.⁶⁹

Τελικά, η πλήρης έλλειψη καυσίμων, η σπανιότητα των ξύλων για θέρμανση λόγω της άγονης ενδοχώρας της Σύρου και η επισιτιστική κρίση, η υγρασία και το κρύο που μείωναν την αντίσταση στις ασθένειες και επιτάχυναν τους θανάτους από την πείνα, υποχρέωσαν τους αγρότες να πωλήσουν τις περιουσίες τους. Ακόμα και όταν γνώριζαν ότι κερδοσκοπούσαν εις βάρος τους οι αγοραστές, ακόμη και όταν γνώριζαν ότι πωλώντας το μοναδικό μέσο επιβίωσής τους υπέκυπταν για ένα μικρό χρηματικό ποσό, ακόμα και όταν γνώριζαν ότι τούς ήταν υποτιμημένη η αγοραπωλησία. Στην Ερμούπολη, από την άλλη, λόγω της πυκνότητας του πληθυσμού και της δομής της οικονομίας έως το 1943 η ανεργία είχε τριπλασιαστεί και η καταστροφή της εμπορικής ναυτιλίας έπληττε τις ναυτικές οικογένειες. Η κρίση επεκτεινόταν όχι μόνο στους λιμενεργάτες, αλλά και στους κρεοπώλες, στους ιχθυοπώλες, στους οικοδόμους, στους μυλωνάδες. Σχεδόν ολοκληρωτική ήταν η παύση της κλωστοϋφαντουργίας για την ανεργία στους περισσότερους εργάτες. Οι τελευταίοι ζούσαν και εργάζονταν με μηδαμινά επιμίσθια, ανεπαρκή για να συντηρήσουν τους ίδιους και τις οικογένειες τους, με δεδομένη και την άνοδο των τιμών, που ξεπερνούσε ακόμα και το 1.000 τοις εκατό.⁷⁰ Υπολογίζεται ότι περισσότεροι από 5.000 άνθρωποι πέθαναν από πείνα, από τα τέλη του 1941 έως την άνοιξη του 1944. Πολλοί Συριανοί υποστήριξαν ότι τα θύματα του λιμού ήταν περισσότερα. Ότι ξεπερνούσαν τις έξι χιλιάδες, ίσως και τις οκτώ. Κάποιοι μάλιστα έφτασαν να προτείνουν μέχρι και 10.000 ψυχές, ισχυριζόμενοι ότι τα Δημοτικά Αρχεία

⁶⁹Lecoeur. Σελ 151.

⁷⁰Lecoeur. Σελ 188-189.

της Κατοχής σκόπιμα είχαν παραποιηθεί, ώστε να φαίνεται μικρότερος ο αριθμός των θυμάτων. Νεότερες μελέτες, όμως, οι οποίες μάλιστα διασταυρώνουν τα αρχεία αυτά με τα Αρχεία των Εκκλησιών και τα Υγειονομικά Αρχεία, τους διαψεύδουν.⁷¹

Το αποτέλεσμα όλων αυτών ήταν το ότι διευκολύνθηκε η μεγαλύτερη μείξη των μελών των δύο κοινοτήτων. Κι αυτό, γιατί η πώληση κτημάτων των αγροτών εντάθηκε λόγω και του λιμού και των βομβαρδισμών. Επίσης, ο λιμός και οι βομβαρδισμοί οδήγησαν αρκετούς Ορθόδοξους κατοίκους της Ερμούπολης, κυρίως κάποιες εύπορες οικογένειες και όσους είχαν εξοχικές κατοικίες, να φύγουν από την πόλη, ενώ, παράλληλα, αρκετοί Ρ/Καθολικοί συνέχισαν να ζουν και να εργάζονται στην Ερμούπολη⁷². Κάτι που, επιπλέον, επηρέασε τη σχέση των δύο κοινοτήτων, ήταν, κατά πρώτον, το ότι αυτές αντιμετωπίζονταν με τον ίδιο τρόπο από τις αρχές Κατοχής, και έπειτα το ότι εξέλειψαν πολύ σύντομα και οι όποιες μεμονωμένες περιπτώσεις εκείνων που καλωσόρισαν αρχικά την Ιταλική κατοχή. Στη συνέχεια, βοήθησε ιδιαίτερα ότι Ρ/Καθολικοί κάτοικοι της Σύρου συμμετείχαν στο αντιστασιακό κίνημα. Αναφέρουμε τη δράση του Ρ/Καθολικού Επισκόπου Σύρου Αντωνίου Γρηγορίου Βουτσίνου, ο οποίος έχαιρε, μετά το τέλος του πολέμου, της εκτίμησης και της αγάπης, σύσσωμης της κοινωνίας της Σύρου, ανεξαρτήτως δόγματος, όπως θα περιγράψουμε και στη συνέχεια.

Ο Επίσκοπος Αντώνιος Γρηγόριος Βουτσίνος

Μέσα στην απελπισία του Β' Παγκοσμίου πολέμου και τη μεγάλη επισιτιστική κρίση που επέτεινε την διάσταση μεταξύ των κατοίκων της πόλης και της υπαίθρου, αναμενόμενο θα ήταν η κοινωνική κρίση και η αυξανόμενη μισαλλοδοξία να αποκτούσαν και θρησκευτική διάσταση και να επηρέαζαν αρνητικά τη σχέση των δύο κοινοτήτων. Αντιθέτως, όμως, παρά την μνησικακία που σε κάποιο βαθμό αναπτύχθηκε και θα αναμενόταν να έχει ως αποτέλεσμα μια βαθιά ρήξη μεταξύ των Ορθοδόξων και των Ρ/Καθολικών του νησιού, οι δύο κοινότητες της Σύρου, μετά την απελευθέρωση γνώρισαν την πιο καλή περίοδο στις μεταξύ τους σχέσεις.

⁷¹Γ. Α. Κ. Σύρου, β. ΓΑΚ 919. Αντώνιος Ροδοκανάκης Κρίνος, *Η μικρή ιστορία της Σύρου*, Σελ 16-17.

⁷²Lecoeur, *Το νησί του Μουσολίνι, Φασισμός και η Ιταλική κατοχή στη Σύρο*. Σελ 152. Ροδοκανάκης Κρίνος, *Το υπέρτατον κάλλος, Ιερός Ναός Αγίου Νικολάου Ερμούπολεως Σύρου*. Σελ 28-30.

Κατά την διάρκεια της Κατοχής, η ένταση μεταξύ Ορθοδόξων και Ρ/Καθολικών, σαφώς μετριαζόταν από την ισότιμη μεταχείριση των αρχών Κατοχής και προς τις δύο κοινότητες. Αυτό συνέβαλε στο να συνειδητοποιήσουν οι Συριανοί, μέσα σε αυτές τις δυσμενείς συνθήκες, την κοινή τους μοίρα. Συνέβαλε, επίσης, η από κοινού προσπάθεια των Εκκλησιαστικών αρχηγών και των Ορθοδόξων και των Ρ/Καθολικών να βρεθούν τρόφιμα για τους Συριανούς^{73 74}. Πέραν αυτών όμως, αναμφίβολα θα πρέπει να θεωρηθεί ότι καίριος παράγοντας, ο οποίος επηρέασε θετικά τις σχέσεις των δύο κοινοτήτων, όπως εξελίχθηκαν κατά την Κατοχή και μετά στην Απελευθέρωση, ήταν η δράση του Ρ/Καθολικού Επισκόπου Σύρου Αντώνιου Γρηγόριου Βουτσίνου (1891-1968).

Ο Επίσκοπος Αντώνιος Γρηγόριος Βουτσίνος αποτελεί, σε όλη την ιστορική πορεία των σχέσεων των δύο κοινοτήτων στη Σύρο, μοναδική περίπτωση εκτίμησης σε τόσο μεγάλο βαθμό, της μιας θρησκευτικής κοινότητας, για τον επικεφαλής της Εκκλησίας της άλλης. Ενδεικτικό αυτού, αποτελεί και ένα πρωτοσέλιδο άρθρο της εφημερίδας με την μεγαλύτερη κυκλοφορία, που εκδιδόταν στην Ορθόδοξη Ερμούπολη, το *Θάρρος*. Το άρθρο καταδεικνύει την ιδιαίτερη εκτίμηση σύσσωμης της κοινωνίας της Σύρου, ανεξαρτήτως δόγματος.

Στο εν λόγω άρθρο, ο πρώην Επίσκοπος Σύρου Αντώνιος Γρηγόριος Βουτσίνος, ο οποίος είχε πλέον μετατεθεί στην Αρχιεπισκοπή Κερκύρας, φαίνεται να έχει κατηγορηθεί σε άρθρο της *Καθημερινής* των Αθηνών, ως προπομπός των Ιταλών στην Κέρκυρα. Η εφημερίδα *Θάρρος* της Ερμούπολης, απαντώντας αυτοβούλως στην κατηγορία, υπερασπίστηκε με σθένος τον Αρχιεπίσκοπο Κερκύρας και πρώην Επίσκοπο Σύρου, προβάλλοντας θετικά την αντιστασιακή δράση του Ιεράρχη. Χαρακτηρίζεται η δράση του με σεβασμό ως «*ἄψογος και ἐπαινετή*». Η εφημερίδα κατέστησε σαφή την εκτίμηση όλης της συριανής κοινωνίας προς το πρόσωπό του πρώην Επισκόπου Σύρου, η οποία θα έπρεπε να ήταν πράγματι αδιαμφισβήτητη, καθώς σε μια τέτοια βαρυσήμαντη δήλωση, για ένα τόσο ευαίσθητο ζήτημα, δεν υπήρξε καμία αντίδραση ούτε από την

⁷³Αντώνης Τρούλλος, 'Ορθόδοξοι και Καθολικοί στην εμπόλεμη Σύρα', *Συριανά γράμματα* 14 (1991): 152–156.

⁷⁴Α.Κ.Ε.Σ., φακ. 608.

Ορθόδοξη, ούτε από την Ρ/Καθολική Κοινότητα. Εντυπωσιακή και έντονη είναι η επισήμανση στο άρθρο, υπέρ της πολιτείας του Ρ/Καθολικού Επισκόπου, ότι: «και ολόκληρος ἡ Ὁρθόδοξος κοινωνία τῆς Σύρου, παρηκολουθήσαμεν ἐκ τοῦ σύνεγγυς».

Χαρακτηριστική, επίσης, είναι η αναφορά για τον «πατριωτικόν και προκλητικόν διά τούς κατακτητάς Ἰταλούς λόγον», τον οποίον εξεφώνησε ο Αντώνιος Γρηγόριος Βουτσίνος στον μεγαλοπρεπή Ρ/Καθολικό Ιερό Ναό της Ευαγγελίστριας στην Ερμούπολη, παρότι κινδύνευσε να συλληφθεί. Επειδή, ο Ιταλός Διοικητής του νησιού ενοχλημένος από τα κηρύγματα του Επισκόπου, τον κάλεσε στο γραφείο του, για να τον παραινέσει, λέγοντάς του ότι δεν είναι επιτρεπτό ένας Ρ/Καθολικός Ιεράρχης να κάνει κηρύγματα, κατά της Ιταλίας. Τότε, έλαβε την μνημειώδη απάντηση από τον Επίσκοπο Σύρου: «Είμαι πρωτίστως Ἕλλην, μετά Καθολικός και μετά Ιεράρχης!»⁷⁵.

Η αντίδραση σύσσωμης της κοινωνίας της Σύρου, στη δυσφήμιση κατά του Αντωνίου Γρηγορίου Βουτσίνου, θα πρέπει να ήταν σε τέτοιο βαθμό έντονη, ώστε η εφημερίδα *Θάρρος* της Ερμούπολης απαίτησε με έντονο ύφος να ομολογήσει η εφημερίδα *Καθημερινή* των Αθηνών ότι πλανήθηκε. Μετά από αυτά γίνεται κατανοητός ο λόγος για τον οποίον αξίζει, εν συνεχεία, να παρατεθεί το εν λόγω πρωτοσέλιδο άρθρο, όπως αυτό εκδόθηκε στην προαναφερόμενη εφημερίδα, την 27^η Φεβρουαρίου του 1949, άρθρο το οποίο έφερε τον τίτλο «Ο Σεβασμ. Αρχιεπίσκοπος Καθολικῶν Κερκύρας»:

«Ἠδίκησε καταφόρως τόν Σεβασμ. Αρχιεπίσκοπον Καθολικῶν Κερκύρας κ.κ. Αντώνιο-Γρηγόριο Βουτσίνο ἢ «Καθημερινή» τῶν Ἀθηνῶν, ἀποπειραθεῖσα να προσδώσῃ εἰς τόν διακεκριμένον Ἕλληνα Ἱεράρχην τῆς Καθολικῆς Ἐκκλησίας τόν χαρακτηρισμόν τοῦ προπομποῦ τῶν Ἰταλῶν εἰς τὴν Κέρκυραν (!), διότι ὁ Σεβασμ. Αρχιεπίσκοπος Κερκύρας, μέχρι πρό διετίας περίπου Ἐπίσκοπος Καθολικῶν Σύρου, ἔχει εἰς τὸ ἐνεργηρικόν του δρᾶσιν, ἢ ὁποία τοῦ δίδει κάθε δικαίωμα να καυχᾶται ὅτι ὑπῆρξε πάντοτε και εἶναι πραγματικός Ἕλλην. Ἡ πολιτεία του κατά τὴν περίοδον τῆς Ἰταλικῆς κατοχῆς ὑπῆρξε ἄψογος και ἐπαινετὴ. Ὅλοι οἱ Συριανοὶ ἐνθυμοῦνται ὅτι εἰς ἕναν ἑορτασμόν τῆς Ἐθνικῆς Ἑορτῆς εἰς τόν Ι. Ναόν Εὐαγγελίστριας ὁ Σεβασμ. Ἐπίσκοπος τότε Σύρου, εἶχε ἐκφωνήσῃ

⁷⁵Γ. Α. Κ. Σύρου, β. ΓΑΚ 919. Αντώνιος Ροδοκανάκης Κρίνος, *Η μικρή ιστορία της Σύρου*, Σελ 17.

πατριωτικόν και προκλητικόν διά τούς κατακτητάς Ἰταλούς λόγον, μετά τον ὁποῖον εἶχε κυκλοφορήσει ἡ πληροφορία ὅτι θα ἐπηκολούθη ἡ σύλληψις αὐτοῦ.

Κατά την διαδοχὴν τῶν Ἰταλῶν ὑπὸ τῶν Γερμανῶν συνελήφθη ὑπὸ τῶν τελευταίων και ἐνεκλείσθη, μέχρι τῆς ἀπελευθερώσεως, εἰς τὰς φυλακὰς Ἀβέρωφ τῶν Ἀθηνῶν.

Ἐπανελθὼν ἐν, ἔν μέσω τοῦ ποιμνίου του, μετά την ἀπελευθέρωσιν, ἀνέλαβε σθεναρόν ἀγῶνα ἐναντίον τοῦ νέου ἐχθροῦ τῆς Πατρίδος, τοῦ κουμμουνισμοῦ, τον ὁποῖον δέν δίσταζε να καυτηριάζη μετά θάρρους καί δριμύτατος εἰς τὰ κηρύγματά του. Κατὰ Μάρτιον τοῦ 1946 ἐδημοσίευσεν εἰς ἐντόπιαν ἐφημερίδα εὐθαρσές διάγγελμα κατὰ τοῦ κουμμουνισμοῦ, με ἀποτέλεσμα να δεχθῇ λυσσώδη ἐπίθεσιν τοῦ τότε τοπικοῦ δημοσιογραφικοῦ ὀργάνου τοῦ Ε.Α.Μ. Κυκλάδων, το ὁποῖον ἀπειλήσεν δι' ὑποβολῆς κατ' αὐτοῦ μηνύσεως εἰς το Βατικανόν «δια τὰς ὕβρεις τοῦ κατὰ τοῦ Ε.Α.Μ. και τοῦ Κ.Κ.Ε».

Εἰς ἀπάντησιν τῆς ἀπειλῆς ταύτης, ὁ Σεβασμ. Καθολικός Ἱεράρχης ἐδημοσίευσεν ἀπὸ τῶν στηλῶν μας, κατὰ μῆνα Ἀπρίλιον τοῦ 1946, καυστικόν ἄρθρον ὑπὸ τον τίτλον «Τό Κ.Κ.Ε. εἰς το Βατικανόν!!!». Τέλος, ὀλίγον βραδύτερον, ἐδημοσίευσεν ἀντικουμμουνιστικόν σύγγραμμά του ὑπὸ τον τίτλον «Κουμμουνισμός-Χριστιανισμός», ἐν τῷ ὁποίῳ ἔκαμε δριμεῖαν κριτικὴν κατὰ τοῦ κουμμουνιστικοῦ συστήματος.

Μέ τοιαύτην πατριωτικὴν δρᾶσιν, δρᾶσιν την ὁποίαν ἡμεῖς και ὁλόκληρος ἡ Ὁρθόδοξος κοινωνία τῆς Σύρου, παρηκολουθήσαμεν ἐκ τοῦ σύνεγγυς, ὁ χαρακτηρισμός τοῦ Σεβασμ. Ἀρχιεπισκόπου Καθολικῶν Κερκύρας ὡς προπομποῦ τῶν Ἰταλῶν ἐν Κερκύρᾳ ἀποτελεῖ βαρυτάτην ἀλλά και ἄδικον και ἀδικαιολόγητον κατ' αὐτοῦ μομφήν, την ὁποίαν δεν ὤφειλεν ἔγκριτον δημοσιογραφικόν ὄργανον οἷον ἡ «Καθημερινή», να πρασάψει κατ' αὐτοῦ ὅλως ἀβασανίστως, ἐν ἀγνοίᾳ προσώπων καί πραγμάτων. Νομίζομεν, ἐπομένως, ὅτι ἡ ἐν λόγῳ ἐφημερίς ὀφείλει να ἀναγνωρίσῃ την πλάνην τῆς ἀπεριφράστως, διότι ἡ ἀπλή παράθεσις τῶν ὅσων περί τῆς δράσεως τοῦ Ἱεράρχου ἔγραψεν εἰς την ἐφημερίδα, εἰς ἀπάντησιν τοῦ σχολίου της, ὁ πληρεξούσιος δικηγόρος τοῦ Σεβασμ. κ.κ. Α-Γ. Βουτσίνου καί ἡ ἐν κατακλείδι τοῦ δευτέρου ἀρθριδίου τῆς εἰς το φύλλον τῆς τῆς 15ης τρ., φράσις «Αὐτά εἰς ἀπάντησιν σχολίων μᾶς ἐπὶ πληροφορίας πού εἶχε φθάσει μέχρι

τῶν γραφείων μας», δέν θέτουν ἀπολύτως τὰ πράγματα εἰς τὴν θέσιν των. Ἡ «Καθημερινή» ὀφείλει νὰ ὁμολογήσῃ σαφῶς ὅτι ἐπλανήθη.»⁷⁶

Ἡ διάθεση τῶν δύο κοινοτήτων τῆς Σύρου πρὸς τὸν Ἀντώνιο Γρηγόριο Βουτσίνο, δὲν θὰ πρέπει ἀξιολογηθεῖ ἐπὶ τῇ βάσει καὶ μόνον ἐνὸς ευκαιριακοῦ γεγονότος ποὺ περιοριζόταν σὲ θέματα ποὺ ἀφορούσαν πολιτικά καὶ κοινωνικά γεγονότα, κατὰ τὴν διάρκεια τοῦ Β' Παγκοσμίου Πολέμου. Τὸ 1965 κηρύχθηκε ἡ λήξη τῶν ἐργασιῶν τῆς β' Βατικανῆς Συνόδου, κατὰ τὴν ὁποίαν, σὲ ὁρισμένες Συνεδρίες συμμετείχε καὶ ὁ Ἐπίσκοπος⁷⁷ μαζί με ἄλλους πέντε ἀκόμα ἱεράρχες τοῦ Ρ/Καθολικοῦ κλήρου τῆς Ἑλλάδας, ὅλοι συριανῆς καταγωγῆς. Με ἀφορμὴ τὴν ὁλοκλήρωση τῶν ἐργασιῶν τῆς Συνόδου, ὁ Ἐπίσκοπος Ἀντώνιος Γρηγόριος Βουτσίνο ἐπέστρεψε στὴ Σύρο, ὅπου σύσσωμη ἡ συριανὴ κοινωνία τὸν υποδέχθηκε με ἐγκαρδιότητα⁷⁸. Τότε, σὲ τριήμερη ἐκδήλωση ποὺ διοργανώθηκε στὸ νησί ἀπὸ τὸν Σύνδεσμο Ἑλλήνων (Ρ/Κ)Καθολικῶν Σύρου, με σκοπὸ τὴν παρουσίαση τῶν ἐργασιῶν τῆς Συνόδου, σὲ ὅλες τὶς παρουσιάσεις παρῶν καὶ μόνιμος σχολιαστὴς υπῆρξε ὁ Ἀντώνιος Γρηγόριος Βουτσίνο. Τὴν ἐκδήλωση παρακολούθησε ὁ Γεν. Ἀρχιερ. Ἐπίτροπος τῆς Ἱ. Μητροπόλεως Σύρου Πανοσιολ. Ἀρχιμανδίτης, κ. Γρηγόριος Μαραγκός, μαζί με ἄλλους Ὁρθοδόξους κληρικούς. Παρέστη, ἐπίσης, πλῆθος πολιτῶν τῆς Σύρου, καταδεικνύοντας ἐτσί τὴν ἐμπιστοσύνη καὶ ἐκτίμηση πρὸς τὸ πρόσωπο τοῦ Ἀντωνίου Γρηγορίου Βουτσίνο, ἀλλὰ καὶ γιὰ νὰ ενημερωθοῦν γιὰ μιὰ τόσο σημαντικὴ Σύνοδος τῆς Δυτικῆς Ἐκκλησίας.⁷⁹

⁷⁶Θάρρος, *Ὁ Σεβασμ. Ἀρχιεπίσκοπος Καθολικῶν Κερκύρας*, 27/2/1949, Ἀρ. φ. 91. Σελ 1.

⁷⁷ Archbishop Antonio Gregorio Vuccino, A.A. Archbishop Emeritus of Corfù, Zante e Cefalonia, Greece, Titular Archbishop of Aprus. Available from: <http://www.catholic-hierarchy.org/bishop/bvucc.html> (ἡμερομηνία πρόσβασης 11 Μαΐου 2022).

⁷⁸ «...Τὸν ἀφιχθέντα Συριανὸν Καθολικὸν ἱεράρχην ἐπανεΐδε μετὰ πολλῆς χαρᾶς ἡ κοινωνία τῆς Σύρου.» Θάρρος, *Ὁ Σεβασμιότατος Κορ Βουτσίνο εἰς Σύρον*, 18/1/1965, Ἀρ. φ. 536. Σελ 2.

⁷⁹Υπὸ τοῦ Συνδέσμου Ἑλλήνων καθολικῶν Σύρου, ὁργανώθη, ἀπὸ 17ης τρέχοντος, εἰς τὴν Λέσχην Καθολικῶν Ἑρμουπόλεως, ἔκθεσις τῶν ἐργασιῶν τῆς β' ἐν Βατικανῷ Οἰκουμενικῆς Συνόδου καὶ σειρά διαλέξεων. Κατὰ τὴν ἔναρξιν τῶν ἐκδηλώσεων τούτων, τὴν 17ην τρ., παρέστησαν οἱ Ἀρχαὶ τῆς πόλεως, ὁ Γεν. Ἀρχιερ. Ἐπίτροπος τῆς Ἱ. Μητροπόλεως Σύρου Πανοσιολ. Ἀρχιμανδίτης Κὸς Γρηγόριος Μαραγκός μετ' ἄλλων Ὁρθοδόξων κληρικῶν, καὶ πλῆθος πολιτῶν, οἵτινες καὶ περιειργάσθησαν τὰς ἐκτεθειμένας ἐν τῇ αἰθούσῃ εἰκόνας καὶ λοιπὰ συναφῆ στοιχεῖα τῆς ἀνωτέρω συνόδου. Μετὰ εἰσήγησιν τοῦ προέδρου τοῦ Συνδέσμου Ἑλλήνων Καθολικῶν κ. Μ. Προβελεγγίου, συμβολαιογράφου, περὶ τῆς ἐκθέσεως καὶ τῆς Οἰκουμενικῆς Συνόδου, ὠμίλησεν ὁ Αἰδεσ. κ. Ἰωάν. Ν. Παλαιολόγος, ἐφημέριος Φοῖνικος μετ' ἔμα «Ἱστορία τῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων». Δευτέρα ἐκδήλωσις ἐγένετο τὴν 20ην τρεχ. μετ' ὁμιλίαν τοῦ Σεβ. Πατρός Δημ. Ρούσσου, Ἡγουμένου τῆς Ἱ. Μονῆς Ἰησοιτῶν, μετ' ἔμα «Θέματα ἐργασιῶν τῆς β' Βατικανῆς Οἰκουμενικῆς Συνόδου». Τρίτη καὶ τελευταία ἐκδήλωσις ἐγένετο χθὲς Κυριακὴν, μετ' ὁμιλίαν

Έκφραση ευλικρινούς και έκδηλου σεβασμού και βαθιάς εκτίμησης προς το πρόσωπο του Αντωνίου Γρηγορίου Βουτσίνου, αλλά και επιβεβαίωση της κοινής αποδοχής ολόκληρης της κοινωνίας της Σύρου, ανεξαρτήτως δόγματος, αποτελεί και το πένθος που προκάλεσε η αναγγελία της εκδημίας του Ιεράρχη, το 1968. Με απόφαση⁸⁰ του Δημοτικού Συμβουλίου Ερμούπολεως, την ημέρα του μνημοσύνου, ως ένδειξη πένθους για την εκδημία του Επισκόπου, η σημαία στο Δημαρχιακό Μέγαρο στην πλατεία Μιαούλη της Ερμούπολης αναρτήθηκε μεσίστια. Η δε επιμνημόσυνη δέηση της κοίμησης του Ιεράρχη, επιτελέστηκε, όχι όπως θα ήταν αναμενόμενο στον Ιερό Καθεδρικό Ναό της Ρ/Καθολικής Επισκοπής, του Αγίου Γεωργίου στην Άνω Σύρο, αλλά στον Ρ/Καθολικό Ιερό Ναό της Ευαγγελιστρίας στην Ερμούπολη. Παρευρέθηκαν στην τελετή, εκτός από τις Δημοτικές Αρχές του τότε Δήμου Άνω Σύρου, και ο Δήμαρχος Ερμούπολεως, μαζί με το Δημοτικό Συμβούλιο της πόλης, αλλά και των ορθοδόξων ερμούπολιτών, όπως διαφαίνεται από τη φράση «και πλήθος πιστών», στο άρθρο της εφημερίδας *Θάρρος* που δημοσιεύθηκε λίγες ημέρες μετά το μνημόσυνο. Οπότε, δεν θα πρέπει να συμμετείχαν μόνο Ρ/Καθολικού δόγματος Συριανοί, δεδομένου και του μικρού αριθμού τους αναλογικά με εκείνων των Ορθοδόξων, οι οποίοι και διέμεναν στην Ερμούπολη, όπου τελέσθηκε η επιμνημόσυνη δέηση.⁸¹

του Αίδεσ. Κ. Ιωάννου Ρούσσου, *Εφημερίου Γαλησσά*, ό οποίος ώμίλησε μέ θέμα «*Ἡ ἀπήχησις τῆς Β' Βατικανείου Οἰκουμενικῆς συνόδου ἀνά τόν κόσμον.*». Μεθ' ἐκάστην ὁμιλίαν ἐγένετο προβολή ἐγχρώμων εἰκόνων ἀπό τὰς ἐργασίαις τῆς Οἰκουμενικῆς Συνόδου, τὰς ὁποίας ἡρμήνευεν ὁ Αἰδεσ. κ. Ἀντῶν. Βουτσίνος, ὁ ὁποῖος εἶχε παρακολουθήσει τὰς ἐργασίας τῆς Οἰκουμενικῆς Συνόδου. Ως γνωστόν, εἰς τήν ἐν λόγῳ Οἰκουμενικὴν Σύνοδον τοῦ Βατικανοῦ, ἔλαβον μέρος καὶ οἱ ἐξ Ἑλληνες Καθολικοὶ Ἐπίσκοποι, ἅπαντες Συριανοί.», *Θάρρος*, Εἰς τὴν Λέσχην τῶν Καθολικῶν, Β' Βατικάνεια Οἶκουμ. Σύνοδος, Καὶ τρεῖς διαλέξεις, 25/1/1965, Αρ. φ. 537. Σελ 1.

⁸⁰ Γ.Α.Κ. Σύρου, Δημοτικό Αρχείο Ερμούπολης (ΑΒΕ367), Δημοτικό Συμβούλιο, Κατάστιχο 4.

⁸¹ «Υπό τοῦ ἐνταῦθα Καθολικοῦ Κλήρου, ἐτελέσθη, τὴν παρ. Τετάρτην, εἰς τὸν ἐνταῦθα ἐνοριακὸν Καθολικὸν Ναὸν τῆς Εὐαγγελιστρίας, μνημόσυνον τοῦ πρό τινός ἐκδημήσαντος εἰς Κύριον Ἀρχιεπισκόπου Ἁγίων καὶ πρώην Ἐπισκόπου Καθολικῶν καὶ πρώην Ἐπισκόπου Καθολικῶν Σύρου Κύρου Ἀντωνίου-Γρηγορίου Βουτσίνου. Τῆς ἐπιμνηνοσύνης δεήσεως προέστη ὁ Βικάριος ἐφημέριος Βάρης Πανοσιολογ. Κὸς Ι. Ροῦσσος, ὁ ὁποῖος καὶ ἐξεφώνησεν ἐπιμνημόσυνον λόγον, ἐξάρας τὴν ἱερατικὴν, ποιμαντορικὴν καὶ πατριωτικὴν δρᾶσιν τοῦ ἐκλιπόντος ἀειμνήστου Συριανοῦ Ἱεράρχου. Παρέστησαν ὁ κ. Δήμαρχος καὶ τὸ Δημοτικὸν Συμβούλιον Ερμούπολεως, ὁ κ. Δήμαρχος καὶ Δημ. Σύμβουλοι Ἄνω Σύρου καὶ πλήθος πιστῶν. Τὸ Δημοτικὸν Συμβούλιον Ερμούπολεως διὰ ψηφίσματός του, ἀπεφάσισεν καί, κατὰ τὴν ἡμέραν τοῦ Μνημοσύνου, ἀναρτήθῃ μεσίστιος ἢ σημαία εἰς τὸ Δημαρχεῖον.», *Θάρρος*, 13/5/1968, Αρ. φ. 671. Σελ 2.

Κοινή παρουσία και συναντίληψη στον 20^ο αιώνα

Όπως παρακολουθήσαμε, στην μέχρι τώρα έρευνα, μέσω αναφορών, παρά τις κάποιες απαγορεύσεις που κατά περιόδους επιβλήθηκαν στην παρουσία μελών της μιας κοινότητας στις λατρευτικές τελετές της άλλης κοινότητας και στους μεικτούς γάμους, η παρουσία των πιστών της κάθε κοινότητας στην λειτουργική ζωή της άλλης κοινότητας, υπήρξε μια σταθερή πρακτική, καθ' όλη την ιστορική πορεία των Ρ/Καθολικών και των Ορθοδόξων στην Σύρο. Με το ίδιο τρόπο η παρουσία πιστών του ενός δόγματος στην κοινωνική και λατρευτική ζωή του άλλου και κατά τον 20^ο αιώνα, δεν απετέλεσε πρωτοτυπία για τη χριστιανική κοινωνία της Σύρου.

Σαφώς στο παρελθόν, κατά την ποιμαντορία ενός Επισκόπου, όπως ο Ιωάννης Ανδρέας Κάργας, η πίεση προς την άλλη κοινότητα μεγάλωνε την απόσταση. Τα επιτίμια που θα επέσυρε η ανυπακοή στην απαγόρευση της παρουσίας στη λατρεία της άλλης κοινότητας, περιόριζε το φαινόμενο της παρουσίας πιστών του ενός δόγματος στη λατρευτική ζωή του άλλου. Αυτό όμως, δεν αποτελεί πρακτική που συναντάται τον 20^ο αιώνα και γι' αυτό η μεγαλύτερη ή μικρότερη παρουσία μελών της μιας κοινότητας στην λατρευτική ζωή της άλλης δεν αποτελεί καν στοιχείο που θα μπορούσε να χαρακτηρίσει την ποιότητα των σχέσεων μεταξύ των δύο κοινοτήτων. Αντίθετα, από αυτή την χρονική περίοδο και στο εξής, τιμούσαν με την παρουσία τους και οι τοπικοί άρχοντες, αλλά και επίσημα πλέον οι Εκκλησιαστικοί Αρχηγοί των δύο κοινοτήτων.

Οι αιτίες ίσως θα πρέπει να αναζητηθούν στο γεγονός ότι και στις δύο κοινότητες της Σύρου, κατά τον 20^ο αιώνα, δεν καλλιεργήθηκε ο διαχωρισμός της κοινωνίας επί τη βάση της δογματικής διαφοράς. Με την ίδρυση την Ερμούπολης, όπως είδαμε, μια αστική τάξη εμπόρων απετέλεσε την κορυφή της οικονομικής και διοικητικής πυραμίδας της κοινωνίας της Σύρου. Τη βάση της πυραμίδας, όμως, αποτελούσαν από κοινού, η εργατική τάξη της Ερμούπολης και κατεξοχήν οι αγρότες και κτηνοτρόφοι, οι γηγενείς Ρ/Καθολικοί Συριανοί της Άνω Σύρου και της υπαίθρου. Επιπλέον, δεν πρέπει να παραβλεφθεί το γεγονός ότι ο μεγαλύτερος πληθυσμός των Ορθοδόξων προσφύγων, προήλθε από περιοχές στις οποίες υπήρχαν και Ρ/Καθολικές κοινότητες, όπως τα νησιά του Αιγαίου, η Σμύρνη και η Κωνσταντινούπολη και κυρίως η δραστήρια και

κοσμοπολίτικη εμπορική τάξη της Χίου, τάξη η οποία δεν πρέπει να παραβλέπεται, όταν μελετάται το οτιδήποτε για την Ερμούπολη. Κατά την περίοδο δε της Κατοχής, καθώς είδαμε, η κοινωνία βίωσε την κοινή μοίρα των κατακτημένων, με τις δυσχέρειες αλλά και την συναντίληψη για την κοινή προσπάθεια των Εκκλησιαστικών Αρχηγών των δύο θρησκευτικών Κοινοτήτων, ώστε να επιτευχθεί η επιβίωση και η ζωή, για όλον τον λαό της Σύρου. Σε όλα αυτά, επιβοηθητικός παράγοντας στην παρουσία μελών της Ορθόδοξης κοινότητας σε λατρευτικές εκδηλώσεις της Ρ/Καθολικής κοινότητας, και, αδίκως, ελάχιστα μελετημένα, είναι η οικειότητα που προκαλεί η ιδιαίτερη εκδοχή του Ρ/Καθολικισμού στη Σύρο⁸², η οποία είναι διαποτισμένη, σε όλη της την έκταση, με χαρακτηριστικά της Ορθόδοξης Παράδοσης, όπως αυτή ζυμώθηκε, άνθησε, εξαπλώθηκε και καθιερώθηκε στο Αιγαίο.

Κοινή ημερομηνία εορτασμού Πάσχα

Η Α' Οικουμενική σύνοδος (325) όρισε, εκτός των άλλων, την ημέρα εορτασμού του Πάσχα σε μια προσπάθεια να αντιμετωπιστεί η έριδα που είχε προκύψει λόγω διαφωνιών για το εν λόγω θέμα, με αποτέλεσμα να δημιουργηθεί ζήτημα ειρήνης και ενότητας των χριστιανών. Η απόφαση ανακοινώθηκε με εγκύκλιο επιστολή⁸³ από τον Ρωμαίο Αυτοκράτορα Μέγα Κωνσταντίνο. Σκοπός ήταν η αποδέσμευση της εορτής από το Ιουδαϊκό Πάσχα, αλλά και η προσπάθεια να επιτευχθεί μία κοινή ημερομηνία εορτασμού⁸⁴. Το Πάσχα ορίστηκε να εορτάζεται την πρώτη Κυριακή μετά την πρώτη πανσέληνο της εαρινής ισημερίας.⁸⁵

Και ενώ ο καθορισμός της ημέρας της εορτής του Πάσχα θα έπρεπε να οδηγήσει σε κοινή ημερομηνία για την Ρωμαιοκαθολική και την Ορθόδοξη Εκκλησία, εν τούτοις στην πράξη αυτό δεν συμβαίνει. Αιτία για αυτή την διαχρονική διαφωνία, αποτελεί πλέον η αλλαγή του ημερολογίου, το 1582, από τον Πάπα Γρηγόριο ΙΓ'. Οι Ορθόδοξες

⁸²Βλ. Αντώνιος Σιγάλας, *Τα Εξωκλήσια της Σύρου μαρτυρούν την ελληνική καταγωγή των καθολικών κατοίκων της*, Αθήνα, 1968.

⁸³Ευσέβιος Καισαρείας, *Βίος Κωνσταντίνου*, PG 20. 1073B – 1077B.

⁸⁴Φειδάς, *Εκκλησιαστική Ιστορία Α' από αρχής μέχρι την Εικονομαχία*. Σελ 284. 458.

⁸⁵Ιωάννης Καρμύρης, *Τα δογματικά και συμβολικά μνημεία της Ορθόδοξου καθολικής Εκκλησίας* (Αθήνα, 1952). Σελ 125.

Εκκλησίες, ενώ για όλες τις εορτές ακολουθούν το Γρηγοριανό Ημερολόγιο, για τον υπολογισμό του Πάσχα χρησιμοποιούν το Αναθεωρημένο Ιουλιανό Ημερολόγιο.

Μετά από μια σειρά διαβουλεύσεων και εκκλήσεων των Ρ/Καθολικών κοινοτήτων από όλη την Ελληνική επικράτεια, άρχισε κάθε μία Επισκοπή να λαμβάνει ειδική άδεια μέσω απαντητικών επιστολών από την Αγία Έδρα, για να γιορτάζει το Πάσχα μαζί με τους Ορθόδοξους, ανεξάρτητα από την ημερομηνία που εορτάζει το Πάσχα η υπόλοιπη Ρ/Καθολική Εκκλησία. Έτσι και στη Σύρο με την εφαρμογή μιας τέτοιας απόφασης⁸⁶ το 1972, με σχετική καθυστέρηση σε σχέση με τις υπόλοιπες Ρ/Καθολικές Επισκοπές στην Ελλάδα, η εδώ Επισκοπή προχώρησε στην αλλαγή του υπολογισμού της ημέρας της εορτής του Πάσχα, προσαρμόζοντάς την προς τον Ορθόδοξο έθος.

Η απόφαση αυτή χαιρετήθηκε τόσο από την συριανή κοινωνία, όσο και από το Οικουμενικό Πατριαρχείο. Εν προκειμένω, ο Αχιλλέας Μαυρομουστάκης, Άρχων Δεπουτάτου της Αγίας του Χριστού Μεγάλης Εκκλησίας της Κωνσταντινουπόλεως, χαιρετώντας το γεγονός, το συσχέτισε με την απόφαση της άρσης των αναθεμάτων από τον Πάπα Παύλο ΣΤ΄ και τον Οικουμενικό Πατριάρχη Αθηναγόρα Α΄ και το ενέταξε στην κοινή προσπάθεια προσέγγισης των δύο Εκκλησιών.⁸⁷

⁸⁶Congregazione per Orientalis Ecclesiae 298/64.

⁸⁷ «Ἀς χαιρετίσωμεν Ὁρθόδοξοι καὶ Καθολικοί, το μέγα καὶ χαρμόσυνον γεγονός τοῦ συνεορτασμοῦ ἀπὸ τοῦδε καὶ εἰς το ἔξης, τῶν Παθῶν τοῦ Κυρίου καὶ τῆς Λαμπροφόρου Ἀναστάσεως Αὐτοῦ. Ἡ ἀπόφασίς αὐτή θὰ σημειώσει σταθμὸν εἰς τὴν Ἱστορίαν τῆς Σύρου, τῆς ὁποίας οἱ κάτοικοι, ἀμφοτέρων τῶν δογμάτων, συνδέονται δια φιλικotáτων καὶ εἰλικρινῶν ἀδελφικῶν δεσμῶν, χωρὶς νὰ ὑποβλέπει ὁ εἰς τὸν ἄλλον, ἐξαφανισθέντων, δύναται τίς εἰπεῖν, καὶ τῶν ἐλαχίστων ὑπολειμμάτων τοῦ προϋπάρχαντος θρησκευτικοῦ φανατισμοῦ. Τοῦτο ὀφείλεται βέβαια, κατὰ μέγιστον μέρος, εἰς τὴν ἀναπτυχθεῖσαν Ἑνωτικὴν δραστηριότητα, περὶ προσεγγίσεως τῶν δύο Ἀδελφῶν Ἐκκλησιῶν, ἀπὸ τὴν ἐποχὴ τοῦ ἀειμνήστου Πάπα Ρώμης ΙΩΑΝΝΟΥ ΚΓ' καὶ τοῦ ἐπιζώντος Πατριάρχου ΑΘΗΝΑΓΟΡΑ Α', ὅστις καὶ συνεχίζει εἰσέτι τὰς Ἑνωτικὰς Του προσπάθειάς μετὰ τοῦ ἤδη Πάπα Ρώμης ΠΑΥΛΟΥ ΣΤ'. Ἀξίζει ἰδῆναι νὰ ἀπονεμηθῇ δημόσια «ΕΠΑΙΝΟΣ» εἰς ἀμφοτέρους τοὺς θρησκευτικούς Ἀρχηγούς μας, οἵτινες ἀρθέντες εἰς τὸ ὕψος τῆς θείας καὶ ἱερᾶς ἀποστολῆς των καὶ συναισθανόμενοι τὰς μεγίστας εὐθύνας των, ἀπέναντι Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων, δὲν ἠρέκστησαν ἀπλῶς καὶ μόνον, εἰς τὴν τυπικῶν οὕτως εἰπεῖν, διαποίμῳ τῶν ποιμνίου των, ἀλλὰ, ἥνοιξαν τὰς ἀγκάλας των καὶ ἀντήλλαξαν ἀδελφικὸν ἀσπασμόν, κατήργησαν, ὡς γνήσιοι ἀντιπρόσωποι τοῦ Θεοῦ ἐπὶ τῆς γῆς, τὸ μέχρι πρότινων ἐτῶν, ὑφιστάμενον ἀπάισίας μνήμης ἀλληλοαναθεματισμόν, καὶ ἤρξατο ἐπικοδομητικὸ ἔργον, τῆς πλήρους συμφιλίσεως, οὕτως ὥστε νὰ ἐπανέλθωμεν εἰς τὴν πρό τοῦ ὀλεθρίου σχίσματος ἐποχὴν, καὶ ἀποτελεσθῇ Μία, Ἁγία, Καθολικὴ καὶ ΑΠΟΣΤΟΛΙΚΗ ΕΚΚΛΗΣΙΑ, περιλαμβάνουσα εἰς τοὺς κόλπους της, τοὺς ἀνά τὴν ὑψηλὴν Χριστιανούς, ὑπὸ Ἑνα Ποιμένα τὸν Δημιουργὸ καὶ Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστόν,, οὗ ἡ Δόξα καὶ τὸ Κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, Ἀμήν. Αχιλλεύς Μαυρομουστάκης, Ἄρχων Δεπουτάτος τῆς Αγίας τοῦ Χριστοῦ. Ἐν Ἑρμουπόλει, τῇ 28/3/72», Θάρρος, Χαράς Ευαγγέλια, 2/4/1972, Αρ. φ. 862. Σελ 1.

Παρουσία λαϊκών ή κλήρου σε τελετές της άλλης κοινότητας κατά τον 20^ο αιώνα

Η παρουσία απλών πιστών ή κληρικών ή ακόμα και των ίδιων των Εκκλησιαστικών ηγετών της μιας θρησκευτικής κοινότητας της Σύρου, σε τελετές της άλλης, όπως καταγράφηκε από τον Τύπο της αμιγώς Ορθόδοξης Ερμούπολης, κατά τον 20^ο αιώνα, καταδεικνύει την αρμονική συμβίωση που ήταν συχνή, στον 20^ο αιώνα. Γινόταν, όπως θα δούμε, τόσο σε περιπτώσεις που αφορούσαν τη ζωή του συνόλου της Σύρου, όπως σε εγκαίνια και αγιασμούς κάποιου δημοσίου έργου ή σε Θείες Λειτουργίες ή επ' ευκαιρία εκδηλώσεων προς τιμήν κάποιας Εθνικής εορτής, όσο και για γεγονότα που αφορούσαν την εσωτερική ζωή της εκάστοτε κοινότητας.

Τα γεγονότα που αφορούσαν την εσωτερική ζωή της εκάστοτε κοινότητας κατά τις οποίες τιμούσαν με την παρουσία τους λαϊκοί και κληρικοί της άλλης θρησκευτικής κοινότητας, υπήρξαν πάντα συχνότερα και αφορούσαν τιμές σε εκκλησιαστικά πρόσωπα, μνημόσυνα κληρικών και λαϊκών, πανηγυρικούς εορτασμούς Αγίων της Εκκλησίας και άλλα γεγονότα της ζωής της Εκκλησίας.

Κοινή παρουσία σε εγκαίνια και Αγιασμούς

Το *Βαρδάκειο και Πρώιο* Γενικό Νοσοκομείο Σύρου, αποτελεί συνέχεια του πρώτου οργανωμένου Νοσοκομείου στην Ελλάδα, του *Ελπίς*. Θεμελιώθηκε το 1825 στην Ερμούπολη και ξεκίνησε την λειτουργία του δύο χρόνια αργότερα, με πρωτοβουλία του αρχιτέκτονα Γεωργίου Μηλιώνη, ο οποίος διέθεσε και την περιουσία του για την ανέγερση του Νοσοκομείου. Το έργο, παρά ταύτα δεν θα μπορούσε να ολοκληρωθεί χωρίς την αποφασιστική συνεισφορά μεγαλεμπόρων και άλλων εύπορων Συριανών. Η διοίκηση του Νοσοκομείου γινόταν από αδελφάτο με πρόεδρο τον εκάστοτε Δήμαρχο της Ερμούπολης. Τις δαπάνες κάλυπταν αρχικά οι συνεισφορές των ιδρυτών, των κατοίκων και κυρίως των εμπόρων και των εύπορων οικογενειών της Σύρου, στη συνέχεια δε θεσπίσθηκε ειδικός φόρος που επιβλήθηκε στα εμπορικά πλοία, όσα χρησιμοποιούσαν το μεγάλο λιμάνι της Ερμούπολης. Ο Σταμάτιος Πρώιος δώρισε το 1882 μεγάλο μετοχικό κεφάλαιο της Εθνικής Τράπεζας προς το Νοσοκομείο και ο

Ιωάννης Κυριαζής Βαρδάκας το 1939 με τρεις δωρητήριες επιστολές και το 1943 με ιδιόχειρη διαθήκη προσέφερε μέρος της περιουσία του σε αυτό.⁸⁸

Τα εγκαίνια του νέου κτηρίου του *Βαρδάκειου και Πρωΐου* Γενικού Νοσοκομείου Σύρου έγιναν στις 14 Ιουνίου του 1959, παρουσία εκπροσώπων της τότε Κυβερνήσεως, Βουλευτών, των Δημάρχων και των Δημοτικών αρχών της Ερμούπολης και της Άνω Σύρου καθώς και των Προέδρων των κοινοτήτων του νησιού. Στην τελετή του Αγιασμού η οποία και κινηματογραφήθηκε από συνεργείο της Προεδρίας της Κυβερνήσεως, χοροστάτησε ο τότε Μητροπολίτης Σύρου Φιλάρετος και συμμετείχαν οι κάτοικοι του νησιού, παρόντος του Ρ/Καθολικού Επισκόπου Σύρου Γεωργίου Ξενόπουλου, χωρίς να εξαιρείται, λόγω δόγματος.⁸⁹

Σε ένα, επίσης, μεγάλο έργο για το κοινό καλό των κατοίκων του νησιού, στις 29/7/1959, επιτελέστηκε Αγιασμός. Αφορούσε την έναρξη μιας γεώτρησης, ώστε να αντιμετωπισθεί το πρόβλημα της ύδρευσης της Σύρου. Στον Αγιασμό, κατά την έναρξη της γεώτρησης, χοροστάτησε ο Γενικός Αρχιερατικός Επίτροπος της Ιεράς Μητροπόλεως Σύρου Αρχιμανδρίτης Γρηγόριος Μαραγκός, παρακολούθησαν δε οι Δήμαρχοι Ερμούπολης και Άνω Σύρου, Δημοτικοί σύμβουλοι των δύο Δήμων, καθώς και πλήθος

⁸⁸ 'Ιστορία | Γενικό Νοσοκομείο Σύρου', ημερομηνία πρόσβασης 1 Μαΐου 2022, <https://vardakeio.gov.gr/history/>.

⁸⁹ «Μέ πασαν έπισημότητα καί λαμπρότητα έλαβε χώραν, τήν πρωίαν τής Κυριακής, 14ης., τελετή τών έπισημών εγκαινίων του νέου κτιρίου του Βαρδακειου καί Πρωΐου Νοσοκομείου Σύρου. Τήν τελετήν ταύτην έτίμησε δια τής παρουσίας του, είδικώς άφιχθεΐς είς Σύρον, ως έκπρόσωπος τής Κυβερνήσεως, ό Υφυπουργός Κοιν. Πρόνοιας καί Υγιεινής κ. Ιωάν. Ψαρέας, μετά του όποΐου έπίσης άφίχθησαν ό Γέν Γραμματεΰς του αύτου Υπουργείου καί ή κά Ρικάκη, ό Δ/ντής τών Τεχνικών Υπηρεσιών του Υπουργείου κ. Βελισσάριος καί ό Τμηματάρχης κ. Ξεν. Πελοποννήσιος. Αφίχθησαν έπίσης είδικώς ίνα, ίνα παραστῇ είς τήν τελετήν ό Βουλευτής Κυκλάδων κ. Στρ Αλιπράντης καί ό Σπ. Μαλασπίνας, τέως , τέως Υπουργός Πρόνοιας. Είς τήν τελετήν λαβοΰσαν χώραν είς τόν πρό του Νοσοκομείου χώρον, παρέστησαν άπασαι αί Αρχαί τής πόλεως μέ επί κεφαλής τόν Νομάρχη Κύκλάδων κ. Άν. Λεβίδην, ό Δήμαρχος Έρμουπόλεως κ. Σ. Βαφίας καί τό Δημοτικόν Συμβούλιον, ό Δήμαρχος Άνω Σύρου κ. Σ. Ραουζαΐος καί τό Δημοτικόν Συμβούλιον Άνω Σύρου, οί Πρόεδροι τών Κοινοτήτων τής νήσου, ό Έπίσκοπος Καθολικών Σύρου Σεβασμ. κ.κ. Γ. Ξενόπουλος, τό Διοικητικόν Συμβούλιον του Νοσοκομείου, οί έκπρόσωποι τών πάσης φύσεως Όργανισμών καί Όργανώσεων τής πόλεως καί πλήθος πολιτών. Άμα τῇ έναρξει τής τελετης, έτελέσθη Αγιασμός, χοροστατούντος του Σεβασμ. Μητροπολίτου Σύρου κλπ κ.κ. Φιλάρετου, άκολουθως δέ ώμίλησαν ό Πρόεδρος του Διοικ. Συμβουλίου του Νοσοκομείου κ. Γ. Θραψιάδης καί ό Δήμαρχος Έρμουπόλεως κ. Σ. Βαφίας, Η όλη τελετή έκινηματογράφηθη υπό συνεργείου τής Προεδρίας τής Κυβερνήσεως, σταλέντος τῇ μερίμνη του Υπουργού Συντονισμού κ. Αρ. Πρωτοπαπαδάκη....» Θάρρος, Έτελέσθησαν τα εγκαινία του νέου κτιρίου του Βαρδακειου καί Πρωΐου νοσοκομείου Σύρου, 26/6/1959, Αρ. φ. 345. Σελ 1.

κατοίκων της Ερμούπολης και της Άνω Σύρου, δηλαδή πιστοί και των δύο θρησκευτικών κοινοτήτων, ενώ παρίσταντο Ρ/Καθολικοί κληρικοί.⁹⁰

Το αυτό συνέβη και κατά τον Αγιασμό για την θεμελίωση του εργοστασίου αφαλάτωσης τον Ιούλιο του 1969. Η τέλεση του Αγιασμού επιτελέστηκε από τον τότε Μητροπολίτη Σύρου Δωρόθεο Α΄, παρισταμένων και Αρχών της πόλεως, αλλά και του Ρ/Καθολικού Επισκόπου Σύρου Γεώργιου Ξενόπουλου, καθώς και του Ιερού κλήρου της νήσου, Ορθοδόξων και Ρ/Καθολικών. Παρόντος πλήθους Συριανών, από την Ερμούπολη και την Άνω Σύρο, καθώς και πολλών επισήμων, μεταξύ των οποίων ο Αντιπρόεδρος της Κυβέρνησης και ο Υπουργός Βιομηχανίας, ο Δήμαρχος Ερμούπολης άρχισε τον λόγο του απευθυνόμενος από κοινού στους δύο προκαθημένους, στον Ορθόδοξο Μητροπολίτη και τον Ρ/Καθολικό Επίσκοπο.⁹¹

Κοινή παρουσία σε Εθνικές Επετείες

Με την ευκαιρία των δύο μεγάλων Εθνικών εορτών θα παρουσιάσουμε δυο αντίστοιχες περιπτώσεις, όπου κατά την περίοδο που εξετάζουμε, μέλη της μίας

⁹⁰ «...Πρό τῆς ἐνάρξεως τῆς λειτουργίας, ἐτελέσθη, τὴν 6.30' ἀπογευματινὴν ὥρᾳ τῆς 29ης παρ., Ἀγιασμός, χοροστατοῦντο τοῦ Γεν. Ἀρχιερατικοῦ Ἐπιτρόπου τῆς Ι. Μητροπόλεως Σύρου Πανοσιολ. Ἀρχιμ. Κ.κ. Γρηγ. Μαραγκοῦ, παρισταμένου τοῦ Δημάρχου Ἐρμουπόλεως κ. Στ. Βαφία μετὰ Δημοτικῶν Συμβούλων Ἀνω Σύρου, εἰς τὴν περιοχὴν τῆς ὁποίας εὐρίσκεται τὸ σημεῖον τῆς Γεωτρήσεως καὶ ἀντιπροσωπείας τοῦ Καθολικοῦ Κλήρου. Συνέρρευσαν ἐπίσης δια νὰ παρακολουθήσουν τὴν τελετὴν, πολλαὶ ἑκατοντάδες Ἐρμουπολιτῶν καὶ κατοίκων τῆς Ἀνω Σύρου...», Θάρρος, Διὰ τὴν λύσιν τοῦ προβλήματος ὑδρεύσεων. Μεταφέρθη τὸ γεωτρύπανον καὶ ἤρχισεν ἡ λειτουργία του. Ἐτελέσθη ἁγιασμός ἐπὶ τῇ ἐνάρξει τῆς γεωτρήσεως, 12/8/1959, Ἀρ. φ. 348. Σελ 1-2.

⁹¹ «Ἡ τελετὴ τῆς θεμελίωσης ἔλαβε χώραν τὴν 6ην ἀπογευματινὴν εἰς τὸ Δημοτικὸν γήπεδον «Ταρσανά», ἐπὶ τμήματος τοῦ ὁποίου θὰ ἀνεγερθῇ τὸ Ἐργοστάσιον Ἀφαλατώσεως. Αἱ χιλιάδες τοῦ Λαοῦ, αἱ ὁποῖαι εἶχον κατακλύσει τὸν χώρον, πανηγυρικῶς διακοσμημένον, ὑπεδέχθησαν τὸν κ. Ἀντιπρόεδρον τῆς Κυβερνήσεως καὶ τὸν Ὑπουργὸν Βιομηχανίας μετ' ἐνθουσιῶδεις ἐκδηλώσεις καὶ ζωτοκραυγὰς, ἐνῶ ἀπέδιδε τιμᾶς ἡ Δημοτικὴ Μουσική. Μετὰ τὴν τέλει Ἀγιασμοῦ, ὑπὸ τοῦ Σεβασμ. Μητροπολίτου Σύρου κλπ. Κυρίου Δωροθέου, παρισταμένων καὶ ἀπασῶν τῶν Ἀρχῶν τῆς πόλεως, τοῦ Σεβασμ. Ἐπισκόπου Καθολικῶν Κού Γ. Ξενοπούλου, τοῦ Ἱεροῦ Κλήρου τῆς νήσου, Ὁρθοδόξου καὶ Καθολικοῦ, τῶν ἐκπροσώπων τῶν πάσης φύσεως Ὁργανισμῶν, Ὁργανώσεων, Σωματείων κλπ., ὡμίλησε ὁ Δήμαρχος Ἐρμουπόλεως κ. Σταῦρος Βαφίας, συνεχῶς διακοπτόμενος ὑπὸ τοῦ πλήθους τὸ ὅποιον προέβαιεν εἰς ἐνθουσιῶδεις ἐκδηλώσεις ὑπὲρ τῆς Ἐθνικῆς Κυβερνήσεως καὶ τῶν παρισταμένων ἐκπροσώπων τῆς καὶ ἐξεδήλωνε τὴν χαρὰν καὶ τὴν ἱκανοποίησίν του διὰ τὴν πραγματοποίησιν τοῦ μεγάλου ἔργου. Τὸ κείμενον τοῦ κ. Δημάρχου ἔχει ὡς ἑξῆς: Σεβασμιότατοι,.....», Θάρρος, Ἡ τελετὴ θεμελίωσης (ἐργοστάσιο ἀφαλάτωσης), 28/7/1969, Ἀρ. φ. 724. Σελ 1.

κοινότητας παρέστησαν σε λατρευτικές πράξεις και συνευχήθηκαν με μέλη της άλλης, στη Σύρο.

Επ' ευκαιρία της ιστορικής επετείου του ΟΧΙ της Ελλάδας στις Ιταλικές αξιώσεις και της αρνητικής απάντησης του Έλληνα δικτάτορα Ιωάννη Μεταξά προς τον Ιταλό πρέσβη, στις 28/10/1959 και μετά την έπαρση της Ελληνικής σημαίας στο Δημοτικό Μέγαρο της Ερμούπολης και τις χαρμόσυνες κωδωνοκρουσίες των Ναών, επιτελέστηκε στον Ορθόδοξο Ιερό Ναό του Αγίου Νικολάου της Ερμούπολης επίσημη δοξολογία. Στην δοξολογία, στην οποία χοροστάτησε ο Μητροπολίτης Σύρου Φιλάρετος, παρευρίσκονταν ο Ρ/Καθολικός Επίσκοπος Σύρου Γρηγόριος Ξενόπουλος καθώς και αρχές της Ερμούπολης, της Άνω Σύρου και αλλά και πλήθος πολιτών, δηλαδή πιστοί και των δύο θρησκευτικών κοινοτήτων.⁹²

Αντίστοιχα, κατά τον εορτασμό της έναρξης της Επανάστασης του 1821, διοργανώθηκαν το 1959 στην Άνω Σύρο τριήμερες εκδηλώσεις. Στις 25/3/1959 χοραστατούντος του Ρ/Καθολικού Επισκόπου Σύρου Γεωργίου Ξενόπουλου, επιτελέστηκε δοξολογία στην οποία παρευρέθηκαν Δημοτικές Αρχές, σύλλογοι, σωματεία, σχολεία καθώς και ο Δήμαρχος της Ερμούπολης Γ. Θραψιάδης.⁹³

⁹² «Τήν πρωίαν τῆς 28ης, ἀφοῦ ἐγένετο ἐπὶ τοῦ Δημαρχιακοῦ Μεγάρου ἔπαρσις τῆς σημαίας παιανιζούσης τῆς Δημοτικῆς Μουσικῆς τό σχετικόν ἐμβατήριον, ἐγένετο, ἀπό τῆς 7.30' π.μ., ἀνάκρουσις τοῦ Ἑωθινοῦ ἀνά τήν πόλιν, ὑπὸ τῆς αὐτῆς Μουσικῆς, τήν δέ 7.45' ἐγένετο χαρμόσυνος κωδωνοκρουσία τῶν ναῶν τῆς πόλεως. Τήν 10.30', εἰς τόν Ναόν τοῦ Αγ. Νικολάου ἐτελέσθη ἐπίσημος δοξολογία, εἰς τήν ὁποίαν ἐχοροστάησεν ὁ Σεβασμ. Μητροπολίτης Σύρου κλπ κ.κ. Φιλάρετος. Παρέστησαν ἅπασαι αἱ Ἀρχαί τῆς πόλεως, ὁ Σεβασμ. Ἐπίσκοπος τῶν Καθολικῶν κ.κ. Γ. Ξενόπουλος, ἡ Δημοτική Ἀρχή τῆς γείτονος Ἄνω Σύρου, οἱ ἐκπρόσωποι τῶν πάσης φύσεως Ὄργανισμῶν, Ὁργανώσεων, Σωματείων κλπ καί πλῆθος πολιτῶν....», Θάρρος, Ἐπίσημος δοξολογία, 31/10/1959, Αρ. φ. 353. Σελ 1-2.

⁹³ «Κατὰ τόν ἐφετεινόν ἐορτασμόν τῆς Ἑθνικῆς Παλιγγενεσίας, ἔλαβον χώραν ἐν Ἄνω Σύρῳ τριήμεροι ἐορταστικά ἐκδηλώσεις. Οὕτω, τήν 23η Μαρτίου, ἐγένετο γενικός σημαιοστολισμός τῆς πόλεως. Τήν 24ην ἔλαβον χώραν ἐορταί μέ σχετικὰς ὁμιλίας εἰς τὰ Σχολεῖα. Τήν 25ην ἐτελέσθη ἐπίσημος Δοξολογία χοροστατούντος τοῦ Σεβασμιωτάτου Ἐπισκόπου Καθολικῶν Σύρου Κού Γ. Ξενοπούλου. Κατ' αὐτήν παρέστησαν αἱ ἀρχαί τῆς πόλεως, οἱ σύλλογοι, τὰ σωματεῖα καί τὰ σχολεῖα. Παρέστη ἐπίσης ὁ Δήμαρχος Ἑρμοῦπόλεως κ. Γ. Θραψιάδης. Ἐν συνεχείᾳ ἐγένετο κατάθεσις στεφάνων εἰς τό Ἡρώων τῶν πεσόντων καί δεξιώσις εἰς τό Δημαρχεῖον Ἄνω σύρου ὑπὸ τοῦ κ. Δημάρχου. Κατ' αὐτήν ὁ Δήμαρχος κ. Συμ. Ραουζαῖος ἐξεφώνησεν ὡραιότατον πανηγυρικόν λόγον...», Θάρρος, Ἡ Ἑθνική ἐορτή εἰς Ἄνω Σῦρον, 9/4/1962, Αρ. φ. 420. Σελ 1.

Υποδοχή Αρχιεπισκόπου Αθηνών και πάσης Ελλάδος

Τον Μάιο του 1967, ο τότε Αρχιεπίσκοπος Αθηνών και Πάσης Ελλάδος Ιερώνυμος Α΄, λίγο μετά την αντικανονική ανάρρησή του στον Αρχιεπισκοπικό θρόνο, μετέβη στο νησί της Τήνου, όπου του έγινε θερμή υποδοχή. Στην Θεία Λειτουργία που επιτελέστηκε στην επομένη στον Ιερό Ναό της Μεγαλόχαρης της Τήνου, στον οποία χοροστάτησε ο Αρχιεπίσκοπος Αθηνών Ιερώνυμος Α΄, παρέστηκε και ο Ρ/Καθολικός Επίσκοπος Σύρου Γεώργιος Ξενόπουλος και ο εφημέριος της Επισκοπής Σύρου Αιδ. Ν. Πρίντεζης. Στη συνέχεια, μετά από λίγες ημέρες, στην Άνω Σύρο, ο Ρ/Καθολικός Επίσκοπος Σύρου Γεώργιος Ξενόπουλος τέλεσε στον Ιερό Ρ/Καθολικό Ναό της Παναγίας της Καρμήλου, Θεία Λειτουργία, επί της εορτής του Αγίου Ισιδώρου, προστάτη των γεωργών, στην οποία Λειτουργία συμμετείχε ολόκληρος ο γεωργικός πληθυσμός της Σύρου.⁹⁴

Συμμετοχή στο πένθος

Το πένθος αποτέλεσε μια ιδιαίτερη περίπτωση, κατά την οποία εκφράστηκε η ενότητα και η συναντίληψη των δύο κοινοτήτων, με παρουσία πιστών και Εκκλησιαστικών Αρχηγών της μίας θρησκευτικής κοινότητας σε επιμνημόσυνες δεήσεις της άλλης. Κρίνεται ενδιαφέρον να εκτεθούν περιπτώσεις, κατά τον 20^ο αιώνα, μνημοσύνων προς ανάπαυση ενός Πάπα Ρώμης, ενός Πατριάρχη Κωνσταντινουπόλεως, δύο Αρχιεπισκόπων Αθηνών και πάσης Ελλάδος, καθώς και μνημόσυνα ενός μεγάλου και δραστήριου Συνδέσμου εργατών της Ερμούπολης, μιας Αδελφότητας τρόπον τινά, ο οποίος Σύνδεσμος άρχισε την δράση του το 1894. Σκοπό είχε την ενίσχυση του αισθήματος αλληλεγγύης των μελών του, καθώς και την ηθική και πνευματική τους

⁹⁴ «Ο Μακαριώτατος Αρχιεπίσκοπος έτέλεσε Θείαν Λειτουργίαν εις τόν Ναόν τῆς Μεγαλόχαρης Ἱῆς Τήνος, τό γειτονικό μας νησί τῆς Μεγαλόχαρης, ἀγαλλομένη κι πανηγυρίζουσα, δικοσμημένη μέ κλάδους μυρσίνης, σημαίας, θυρεούς καί ἀψίδας ὑπεδέχθη, τήν ἀρελθούσαν Πέμπτη, τό ἐπιφανές τέκνον της....

Θεία Λειτουργία

Τήν ἐπομένη, ὁ Μακαριώτατος, έτέλεσεν, εις τόν ιερόν ναόν τῆς Εὐαγγελιστρίας, τήν Θείαν Λειτουργίαν, εις τήν ὁποίαν παρέστησαν εἰδικῶς μεταθάντες εἰς Τήνον καί ὁ Σεβασμ. Ἐπίσκοπος Καθολικῶν Σύρου-Θήρας Κός Γεώργιος Ξενόπουλος μετα τοῦ ἐφημερίου Μητροπόλεως Αἰδ. κ. Ν. Πρίντεζη...»

«Τήν 15ην τρέχοντος εις τόν ἐν Ἄνω Σύρῳ Ἱερόν Καθολικόν Ναόν τῆς Παναγίας τοῦ Καρμήλου, ἐωρτάσθη ὡς κατ' ἔτος καί μέ συμμετοχὴν ὁλοκλήρου τοῦ Γεωργικοῦ κόσμου τῆς νήσου, ἡ ἐορτὴ τοῦ Ἁγίου Ἰσιδώρου, προστάτου τῶν Γεωργῶν...», Θάρος, Πανηγυρίζουσα ἡ Τήνος, ὑπεδέχθη τό ἔξοχον τέκνον της, 22/5/1967, Αρ. φ. 627. Σελ 1.

ανάπτυξη⁹⁵. Οι επιμνημόσυνες δεήσεις αυτού του Συνδέσμου τελούνταν προς ανάπαυση των κεκοιμημένων μελών του, καθ' όλη την περίοδο της δράσης του.

Κατά τις εργασίες της β' Βατικανής Συνόδου, αποδήμησε εις Κύριον, στις 3 Ιουνίου του 1963, ο προκαθήμενος της Αγίας Ρωμαϊκής Εκκλησίας, Πάπας Ιωάννης ΚΓ'⁹⁶. Η Ρ/Καθολική Επισκοπή Σύρου στις 5/6/1963 τέλεσε Θεία Λειτουργία και επιμνημόσυνη δέηση υπέρ αναπαύσεως του κεκοιμημένου Πάπα Ιωάννη, στην οποία λόγω απουσίας του Ρ/Καθολικού Επισκόπου Σύρου Γρηγορίου Ξενοπούλου χοροστάτησε ο Γραμματέας της Επισκοπής Αιδεσ. Δον Ιωάννης Ρούσσο. Στη Θεία Λειτουργία και στην επιμνημόσυνη δέηση, πέραν της αντιπροσωπείας της Ιεράς Μητροπόλεως Σύρου, η οποία απετελείτο από δύο Αρχιμανδρίτες, παρέστησαν, οι Αρχές του τόπου, διάφορες θρησκευτικές οργανώσεις της Σύρου και πλήθος Συριανών χωρίς να γίνεται διάκριση στο δόγμα, τιμές δε απέδωσαν ομάδες των Προσκόπων της Σύρου.⁹⁷

Λίγες ημέρες μετά, στις 9/6/1968, εκδήμησε εις Κύριον και ο τότε Αρχιεπίσκοπος Αθηνών και πάσης Ελλάδος Χρυσόστομος. Η επιμνημόσυνη δέηση υπέρ αναπαύσεως της ψυχής του Ιεράρχη επιτελέστηκε στον μεγαλοπρεπή Ιερό Ναό του Αγίου Νικολάου Ερμουπόλεως, απόντος του Μητροπολίτη Σύρου Δωροθέου Α', καθώς είχε μεταβεί στην Αθήνα για να παραστεί στην κηδεία του εκλιπόντος Αρχιεπισκόπου. Στην επιμνημόσυνη αυτή δέηση, η οποία επιτελέστηκε προεστώς του Γενικού Αρχιερατικού Επιτρόπου Αρχιμανδρίτη Γρηγορίου Μαραγκού, ήταν παρόντες ο Ρ/Καθολικός Επίσκοπος Σύρου, οι Αρχές της Σύρου και πλήθος Συριανών.⁹⁸

⁹⁵Γ.Α.Κ Σύρου, *Καταστατικόν του Συνδέσμου των εργατών "Αλληλοβοήθεια"*, Ερμούπολη 1903, κεφάλαιον 1^{ον}, άρθρον 1^{ον-2ον}, Σελ 1-4.

⁹⁶'JohnXXIII', ημερομηνία πρόσβασης 1 Μάιος 2022, <https://www.vatican.va/content/vatican/en/holy-father/giovanni-xxiii.html>.

⁹⁷ «Υπό τη̑ς Καθολικῆς Ἐπισκοπῆς Σύρου, ἐτελέσθη, τήνπαρ. Τετάρτην, εἰς τόν ἐν Ἄνω Σύρῳ Μητροπολιτικόν Ἱερόν Ναόν τοῦ Ἀγ. Γεωργίου, ψαλτή λειτουργία καί ἐπιμνημόσυνος δέησις υπέρ ἀναπαύσεως τῆς ψυχῆς τοῦ Πάπα ΙΩΑΝΝΟΥ ΚΓ'. Τοῦ Σεβασμ. Ἐπισκόπου Κού Γ. Ξενοπούλου ἀπουσιόζοντος ἐκ Σύρου, τῆς ἱεροτελεστίας προέστη ὁ Γραμματεὺς τῆς Ἐπισκοπῆς Αἰδεσ. Δν Ἰωάννης Ροῦσσο, περιστιχούμενος ὑφ' ὀλοκλήρου τοῦ Καθολικοῦ Κλήρου τῆς νήσου. Ἐπιμνημόσυνον λόγον ἐξεφώνησεν ὁ Αἰδεσ. Δόν Ἰωάννης Ροῦσσο ἐφημέριος Βάρης. Παρέστησαν αἱ Ἀρχαί τῆς νήσου, ἀντιπροσωπεῖα τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Σύρου κλπ. ἐκ δύο Αρχιμανδριτῶν, διάφοροι θρησκευτικαί Ὄργανώσεις καί πλῆθος πολιτῶν. Τιμάς, Τιμαῖς ἀπέδωσεν Ὁμάς Προσκόπων.», Θάρρος, *Μνημόσυνον τοῦ Πάπα Ἰωάννου ΚΓ'*, 10/6/1963, Ἀρ. φ. 474. Σελ 2.

⁹⁸ «Υπό τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Σύρου, ἐτελέσθη, τήνπαρ. Τετάρτην, εἰς τόν ἱερόν ναόν Ἀγίου Νικολάου, ἐπιμνημόσυνος δέησις υπέρ ἀναπαύσεως τῆς ψυχῆς τοῦ εἰς Κύριον ἐκδημήσαντος Ἀρχιεπισκόπου πρώην

Παρουσία του Ρ/Καθολικού Επισκόπου Σύρου Γρηγορίου Ξενόπουλου και δύο ακόμα κληρικών, είχε επιτελεστεί τον Ιανουάριο του 1963 η επιμνημόσυνη δέηση για τον προκάτοχο του Αρχιεπισκόπου Αθηνών Χρυσόστομου, Θεοκλήτου. Την επιμνημόσυνη εκείνη δέηση υπέρ αναπαύσεως του εκλιπόντος Αρχιεπισκόπου Αθηνών Θεοκλήτου η οποία επιτελέστηκε χοροστατούντος του Γενικού Αρχιερατικού Επιτρόπου Αρχιμανδρίτου Γρηγορίου Μαραγκού, παρακολούθησε ολόκληρος ο Ορθόδοξος κλήρος της Σύρου, οι Αρχές του τόπου και πλήθος κατοίκων της Σύρου.⁹⁹

Επίσης, τον Ιούλιο του 1972, καθώςον ετελείτο στο Φανάρι η κηδεία του εκδημήσαντος εις Κύριον Οικουμενικού Πατριάρχη Αθηναγόρα, στην Ερμούπολη της Σύρου, επιτελέστηκε Τρισάγιο υπέρ αναπαύσεως της ψυχής του κεκοιμημένου προκαθημένου της Μεγάλης του Χριστού Εκκλησίας της Κωνσταντινουπόλεως. Της τελετής χοροστάτησε ο Μητροπολίτης Σύρου Δωρόθεος Α΄, στον Ιερό Ναό του Αγίου Νικολάου, παρουσία του Ρ/Καθολικού Επισκόπου Σύρου Γεωργίου Ξενόπουλου και άλλων Ρ/Καθολικών κληρικών, Αρχών του τόπου, Δημοσίων λειτουργών και μεγάλου πλήθους Συριανών.¹⁰⁰

Αθηνών καί πάσης Ελλάδος Κύρου Χρυσόστομου. Απουσιάζοντας εις Αθήνας, ἵνα, ἵνα παραστῇ εἰς τὴν κηδεῖαν, τοῦ Σεβασμ. Μητροπολίτου Σύρου Κού Δωροθέου, τῆς ἐπιμνημοσύνης δέσεως προέστη ὁ Γενικός Ἀρχιερατικός Ἐπίτροπος Πανσο. Ἀρχιμανδρίτης Κός Γρηγόριος Μαραγκός, περιστοιχούμενος ὑφ' ὁλοκλήρου τοῦ Ἱεροῦ Κλήρου τῆς νήσου μας. Ἐπιμνημόσυνον λόγον ἐξεφώνησεν ὁ ἱεροκῆρυξ τῆς Ἱ. Μητροπόλεως Πανσο. Ἀρχιμανδρίτης Κός Παντελεήμων Ρίζος, βιογραφήσας τὸν ἐκδημήσαντα Ἱεράρχην καὶ ἐξάρας τὰς μεγάλας ὑπηρεσίας, τὰς ὁποίας προσέφερε οὗτος εἰς τὴν Ἐκκλησίαν καὶ εἰς τὸ Ἔθνος. Παρέστησαν αἱ Ἀρχαί, ὁ Σεβασμ. Ἐπίσκοπος Καθολικῶν, ἀντιπροσωπεῖται τῶν σχολείων καὶ πολλοὶ πολῖται.», Θάρρος, Μνημόσυνο τοῦ Αρχιεπισκόπου Χρυσόστομου, 17/6/1968, Αρ. φ. 676. Σελ 1.

⁹⁹ *«Πανελλήνιον πένθος προεκάλεσεν ἡ ἐκδόμησις πρὸς Κύριον τοῦ Προκαθημένου τῆς Ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας Αρχιεπισκόπου Αθηνῶν καί πάσης Ελλάδος Κύρου Θεοκλήτου, εἰς τὸ ὅποιον μετέσχον μέ ἔκδηλον συγκίνησιν καὶ οἱ κάτοικοι τῆς πόλεως μας. Κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς ἀναγγελίας τοῦ θανάτου, οἱ κώδωνες τῶν ναῶν τῆς νήσου μας ἐκρούοντο πεμθίμως, ὁ δὲ Δήμαρχος Ερμούπολεως ἀπέστειλεν, ἐκ μέρους τῆς πόλεως, συλλυπητήριον τηλεγράφημα πρὸς τὴν Αρχιεπισκοπὴν Αθηνῶν. Κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς κηδεῖας του, ἐτελέσθη, εἰς τὸν ἱερόν ναόν Αγ. Νικολάου, ὑπὸ τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως, ἐπιμνημόσυνος δέσις, χοροστατούντος τοῦ Γενικοῦ Αρχιερατικοῦ Ἐπιτρόπου Πανσο. Αρχιμανδρίτου κ.κ. Γρηγορίου Μαραγκοῦ, συμπαραστατουμένου ὑφ' ὁλοκλήρου τοῦ Ἱεροῦ κλήρου τῆς νήσου. Παρέστησαν ὁ Σεβασμιότατος Ἐπίσκοπος Καθολικῶν κ.κ. Γ. Ξενόπουλος μετὰ δύο ἱερέων, αἱ Ἀρχαί τῆς πόλεως καὶ πλῆθος πολιτῶν. Ἐπιμνημόσυνον λόγον ἐξεφώνησεν ὁ Ἱεροκῆρυξ Πανοσιολ. Αρχιμανδρίτης κ.κ. Παντελεήμων Ρίζος, σκιαγραφήσας τὸν βίον καὶ τὴν δρᾶσιν τοῦ ἐκδημήσαντος Πρωθυεράρχου.», Θάρρος, Τὸ πένθος διὰ τὸν θάνατον τοῦ Αρχιεπισκόπου, 17/1/1962, Αρ. φ. 410. Σελ 2.*

¹⁰⁰ *«Τὴν μεσημβρίαν της παρ. Τρίτης καὶ καθ' ἣν, ἣν, ἣν ὥραν ἐγένετο εἰς τὸ Φανάρι ἡ κηδεία τοῦ ἐκδημήσαντος εἰς Κύριον Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου Αθηναγόρου, ἐτελέσθη εἰς τὸν ἱερόν ναόν Αγ. Νικολάου τῆς πόλεως μας, Τρισάγιον ὑπὲρ ἀναπαύσεως τῆς ψυχῆς αὐτοῦ, χοροστατοῦντος τοῦ Σεβασμ. Μητροπολίτου Σύρου κλπ. Κού Δωροθέου. Παρέστησαν ἅπασαι αἱ Ἀρχαί τῆς πόλεως, οἱ προϊστάμενοι καὶ*

Η αγαστή σχέση των δύο κοινοτήτων κατά τον 20^ο αιώνα, δεν διαφαίνεται μόνο από την παρουσία στα μνημόσυνα κληρικών και λαϊκών των δύο κοινοτήτων, αλλά και από τον εκπεφρασμένο σεβασμό και τη θλίψη που προκαλούσε στους Συριανούς ανεξαρτήτως δόγματος, ο θάνατος του όποιου Ιεράρχη ο οποίος καταγόταν από τη Σύρο. Χαρακτηριστικά είναι τα δημοσιεύματα της εφημερίδας της Ερμούπολης *Θάρρος*, για την βαθύτατη θλίψη, που προκάλεσε όχι μόνον μεταξύ των Συριανών του Ρ/Καθολικού δόγματος, αλλά και των Ορθοδόξων, ο θάνατος δύο Ρ/Καθολικών Αρχιεπισκόπων Αθηνών και Διαχειριστών του Αποστολικού Βικαριάτου Θεσσαλονίκης οι οποίοι καταγόntonταν από τη Σύρο, του Μάρκου Σιγάλα¹⁰¹ και του Μάρκου Μακρυωνίτη¹⁰².

Ένας άλλος μεγάλος και δραστήριος Σύνδεσμος εργατών της Ερμούπολης, με το όνομα «Αλληλοβοήθεια», ο οποίος σκοπό είχε, επίσης, την ενίσχυση του αισθήματος αλληλεγγύης και την ηθική και πνευματική ανάπτυξη των μελών του, τελούσε κάθε χρόνο μνημόσυνα προς ανάπαυση των κεκοιμημένων του, καθ' όλη την περίοδο της δράσης του. Τα μνημόσυνα τελούνταν στα δύο αντίστοιχα κοιμητήρια που βρίσκονται στην Ερμούπολη, προς κάλυψη και των Ορθοδόξων και των Ρ/Καθολικών εργατών.

οί υπάλληλοι τῶν Δημοσίων Ὑπηρεσιῶν καὶ πλῆθος πολιτῶν. Ἐπίσης παρέστη ὁ Σεβασμ. Ἐπίσκοπος Καθολικῶν Κὸς Γεώργιος Ξερόπουλος, μέ ἀντιπροσωπεῖαν τοῦ Καθολικοῦ Ἱεροῦ Κλήρου....», *Θάρρος*, Ἐπιμνημόσυνος δέησις δια τὸν Πατριάρχη, 17/7/1972, Αρ. φ. 877. Σελ 2.

¹⁰¹ «Τὴν 10ην τρεχ. ἐξεδήμησεν εἰς Κύριον ὁ Σεβασμ. Ἀρχιεπίσκοπος Καθολικῶν Ἀθηνῶν καὶ Διαχειριστὴς τοῦ Αποστολικοῦ Βικαριάτου Θεσσαλονίκης Μάρκος Σιγάλας. Ἡ θλιβερὴ αὐτὴ εἴδησις, γνωσθεῖσα εἰς Σύρον, ἰδιαίτεραν πετρίδος τοῦ ἐκλιπόντος Ἱεράρχου, προεκάλεσε βαθύτατην θλίψιν ὃχι μόνον μεταξύ τῶν συμπολιτῶν τοῦ Καθολικοῦ δόγματος, ἀλλὰ καὶ μεταξύ τῶν Ὀρθοδόξων. Διότι, ὁ ἐκδημήσας εἰς Κύριον Καθολικὸς Ἱεράρχης διεκρίνετο δια τὴν εὐγένειάν του, δια τὸ μελίχιον τοῦ χαρακτηῖρος του καὶ δια τὸν πλοῦτον τῶν ψυχικῶν του αἰσθημάτων. Διανύσας ἐνταῦθα μακρὰ ἔτη τοῦ ἱερατικοῦ του βίου, εἶχε δώσει τὴν εὐκαιρίαν εἰς τὴν κοινωνίαν τῆς Σύρου καὶ τῆς Ερμούπολεως νὰ ἐκτιμήσωσι τὸν ἐνθουσιώδη λευῖτην καὶ θαυμάσιον ἄνθρωπον, τοῦ ὁποῖου τὰ γνωρίσματα ἦσαν ἡ εὐγένεια καὶ ἡ καλωσύνη. Ἡ ὑπηρεσία του ἐξ ἄλλου, ἐπὶ σειρὰν εἴκοσι καὶ πλέον ἐτῶν, ὡς καθηγητοῦ τῆς Γαλλικῆς παρὰ τῷ Γυμνασίῳ Σύρου, ὑπῆρξεν εἰς ἐπὶ πλέον λόγος ὥστε νὰ καταστῇ ἀγαπητὸς καὶ δημοφιλὴς μεταξύ ἐνὸς ὁλοκλήρου πλήθους μαθητῶν καὶ γονέων τῆς πόλεώς μας. Αὐτοὶ εἶναι οἱ λόγοι δια τοὺς ὁποίους ἡ θλίψη τῆς κοινωνίας μας, ἀνεξαρτήτως δόγματος, ὑπῆρξεν εἰλικρινὴς καὶ βαθεῖα, ἐπὶ τῷ ἀκουσματι τῆς εἰδήσεως τοῦ θανάτου του....», *Θάρρος*, Μάρκος Σιγάλας, Καθολικὸς Ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν, 29/3/1950, Αρ. φ. 122. Σελ 2.

¹⁰² «Ὁ τραγικὸς θάνατος τοῦ Καθολικοῦ Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν Κύρου Μαρίου Μακρυωνίτη προεκάλεσε βαθύτατην καὶ εἰλικρινὴ θλίψιν εἰς ὁλόκληρον τὸν πληθυσμὸν τῆς νήσου μας, ἀνεξαρτήτως δόγματος....», *Θάρρος*, Ὁ θάνατος τοῦ Καθολικοῦ Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν, 12/4/1959, Αρ. φ. 340. Σελ 2.

Γίνονταν είτε την ίδια μέρα και διαδοχικά¹⁰³ είτε σε διαφορετική ημέρα¹⁰⁴ και σε αυτά συμμετείχαν όλα τα εν ζωή μέλη του Συλλόγου. Δεν εγίνετο κανένας διαχωρισμός ή όποια άλλη διάκριση ως προς το δόγμα. Αντιθέτως, τα μέλη παροτρύνονταν να συμμετέχουν θερμότερα σε αυτά, καθώς, όπως φαίνεται, τακτικά αμελούσαν τη συγκριμένη εκδήλωση του Συλλόγου τους.

Εκκλησιαστικές εορτές

Ο Μητροπολίτης Σύρου Δωρόθεος Α΄, στις 2/10/1966 τέλεσε Θεία Λειτουργία και χοροστάτησε στη λιτάνευση της Αγίας Εικόνας της Παναγίας της Φανερωμένης του Ιερού Μητροπολιτικού Ναού της Μεταμορφώσεως του Σωτήρος στην Ερμούπολη, στο πλαίσιο τριήμερων εορτασμών. Την προηγούμενη Κυριακή αυτού του εορτασμού της Παναγίας, ο Μητροπολίτης Σύρου Δωρόθεος Α΄, συνοδευόμενος από έναν Ιερέα και έναν Διάκονο, παρευρέθηκε στην Θεία Λειτουργία της Ρ/Καθολικής κοινότητας, επ' ευκαιρία της ίδιας

¹⁰³ «Υπό τοῦ Φιλανθρωπικοῦ Συνδέσμου «Ἀλληλοβοήθεια», ἐτελέσθησαν τὰ καθιερωμένα ἀπό πολλῶν ἐτῶν μνημόσυνα τῶν ἀποβιωσάντων μελῶν αὐτοῦ, Ὁρθοδόξου καί Καθολικοῦ δόγματος καί εἰς τὰ ἀντίστοιχα Κοιμητήρια, ὅπου ὡς γνωστόν «Ἀλληλοβοήθεια» διατηρεῖ ἰδιαίτερα ταφεῖα δια τὰ ἀπόβιουνα μέλη της. Εἰς ἀμφότερα τὰ Μνημόσυνα παρέστησαν οἱ Δήμαρχοι Ἑρμοπόλεως καί Ἄνω Σύρου, τὰ μέλη τῆς Διοικήσεως τοῦ Συνδέσμου καί συγγενεῖς τῶν ἀποβιωσάντων. Κατά τό μνημόσυνο τῶν Καθολικῶν ὠμίλησεν ὁ Ἀντοπρόεδρος τοῦ Συνδέσμου κ. Ἀχιλ. Μαυρομουστάκης, κατά ἐκεῖνο δέ τῶν Ὁρθοδόξων ὁ Πρόεδρος κ. Δ. Ζαρμπάνος, ὁ ὁποῖος ἀναφερόμενος εἰς τήν προσέλευσιν τῶν μελῶν, εἶπε τὰ ἑξῆς: «Δυστυχῶς καί φέτος ὅπως καί κάθε χρόνο ἐλάχιστα μέλη προσέρχονται εἰς τὰ καθιερωμένα ἐτήσια ἱερά μνημόσυνα δια νά ἐκδηλώσωμεν τήν συμπάθειάν μας πρὸς τοὺς ἀλησμόνητους νεκροὺς ἀδελφούς, ἃς καί νά ράνωμεν τοὺς τάφους των μέ τὰ δάκρυα τῆς ἀγάπης μας καί μέ τὰς εὐχὰς μας ὅπως ἡ μνήμη αὐτῶν εἶναι αἰώνια». Διατί ἄραγε, δέν προσέρχονται; Αὐτό εἶναι τό παράπονό μας, διότι θέλομεν ὅλα τὰ μέλη νά προσέρχονται εἰς τὰς ἐορτάς καί εἰς τὰ μνημόσυνα πού τελοῦμε κάθε χρόνο ἀπό 1894. Τοὺς θέλομεν ὅλους καί τοὺς μίзерους πού ὅλα τὰ βρίσκουν λειψά καί παντοῦ σημειώνουν λάθη. Νά μᾶς ὑποδείξουν νά κάνωμεν ὅτι καλύτερο θέλουν, διότι μέ τὰς συζητήσεις θά βροῦμε ἂν αἱ παρατηρήσεις των εἶναι ἀκριβεῖς καί δια νά διορθώσωμεν τὰ τυχόν λάθη μας. Δέν εἶναι ἄνθρωποι χωρίς ἀξία. Κανένα μέλος τῆς «Ἀλληλοβοήθειας» δέν εἶναι χωρίς ἀξία. Συγχαίρομεν θερμῶς τήν διοίκησιν τῆς «Ἀλληλοβοήθειας» δια τήν ἐν γένει δρᾶσιν της καί τήν ἐμμονήν της εἰς τὰς παραδόσεις καί εὐχόμεθα ὅπως οἱ λόγοι τοῦ Προέδρου κ. Δ. Ζορμάνου εὐρουν ἀπήχησιν μεταξύ τῶν μελῶν δια μίαν καλύτεραν δρᾶσιν.», Θάρρος, Τά μνημόσυνα τῆς «Ἀλληλοβοήθειας», 14/3/1966, Ἀρ. φ. 575. Σελ 1.

¹⁰⁴ «Τήν Κυριακὴν 23ην Μαρτίου ὁ φιλανθρωπικὸς Σύλλογος «Ἀλληλοβοήθεια» ἐτέλεσε ἐν τῷ Ἱερῷ Ναῷ Ἀγίου Γεωργίου, το κατ' ἔτος τελούμενον Μνημόσυνον, ὑπὲρ αἰωνίου μνήμης τῶν ἀποθανόντων μελῶν τοῦ Συλλόγου, εἶτα ἐψάλη τρισάγιον ἐν τῷ Μουσικῷ τοῦ Συλλόγου ἐκφωνήσαντος ἐμπνευσμένον λόγον ὁ ἐκ τῶν μελῶν τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου κ. Ἀντώνης Κουτέπας. Ὁμοίως τὴν 26ην Μαρτίου ἐτέλεσε τί κατ' ἔτος τελούμενον Μνημόσυνον ἐν τῷ Καθολικῷ Κοιμητηρίῳ, ὑπὲρ αἰωνίας μνήμης τῶν ἀποθανόντων μελῶν τοῦ Συλλόγου χοροστατοῦντος τοῦ Σεβασμιωτάτου Κυρίου Κου Φραγκίσκου Παπαμανώλη, μετὰ τό πέρας τῆς ἐπιμνημοσύνης δεήσεως ὠμίλησε ὁ Ἀντιπρόεδρος τοῦ Συλλόγου κ. Ἀντώνιος Κουτέπας.», Θάρρος, Τά μνημόσυνα τῆς Ἀλληλοβοήθειας, 2/4/1975, Ἀρ. φ. 1017. Σελ 2.

εορτής της Παναγίας της Φανερωμένης, στον περιώνυμο Ιερό Ναό στα Χρούσα. Στην Θεία Λειτουργία της Ρ/Καθολικής κοινότητας χοροστάτησε ο Τοποτηρητής της Ρ/Καθολικής Επισκοπής Σύρου Δον Ιωάννης Ρούσσος¹⁰⁵

Ο Ιερός Καθεδρικός Ναός της Ρ/Καθολικής Επισκοπής Σύρου που βρίσκεται στην κορυφή του λόφου της Άνω Σύρου είναι αφιερωμένος στον Άγιο Γεώργιο. Κατά την εορτή του Πολιούχου Αγίου τελείται Θεία Λειτουργία, Δοξολογία και λιτανεύεται η εικόνα του Αγίου, κατά το έθος της Ανατολής, και όχι κάποιο άγαλμά του. Οι εορτασμοί προς τιμήν του Αγίου Γεωργίου, αποτελούν μεγάλα γεγονότα της ζωής της Ρ/Καθολικής κοινότητας και σε αυτούς τους εορτασμούς συμμετέχουν πιστοί και από τις δύο κοινότητες καθώς και οι Πολιτικές και Στρατιωτικές Αρχές του νησιού. Παρομοίως, στις εορταστικές εκδηλώσεις, τη Θεία Λειτουργία και τη λιτανεία της Ιερής εικόνας του Αγίου Γεωργίου, του 1960¹⁰⁶ και του 1967¹⁰⁷, χοροστάτησε ο Ρ/Καθολικός Επίσκοπος Σύρου

¹⁰⁵ «Μέ έκκλησιαστική λαμπρότητα καί μεγαλοπρέπειαν έτελέσθη, μέ τριήμερον έορτασμόν, ή καθιερωμένη πανήγυρης τής έν τῷ Μητροπολιτικῷ ναῷ τής Μεταμορφώσεως άποτεθησαυρισμένης ιερᾶς εικόνας τής Παναγίας τής Φανερωμένης, χοροστατοῦντος του Σεβασμ. Μητροπολίτου Σύρου κλπ. Κυρίου Δωροθέου, ό όποϊος καί έκήρυξε τόν Θεϊόν Λόγον. Τό άπόγευμα τής Κυριακῆς έγένετο ή άνά τήν πόλιν λιτάνευσις τής ιερᾶς εικόνας, μέ συμμετοχήν πλήθους πιστῶν. Μέ πᾶσαν έκκλησιαστικήν λαμπρότητα έτελέσθη τήν παρελθοῦσαν Κυριακήν, ή καθιερωμένη έορτή τοῦ Καθολικοῦ Ιεροῦ Ναοῦ τής Παναγίας τής Φανερωμένης, μέ συρροήν πλήθους προσκυνητῶν έξ Έρμουπόλεως καί τῶν χωρίων. Εἰς τήν έπίσημον Λειτουργίαν έχοροστάτησεν ό Τοποτηρητής τής Καθολικῆς Επισκοπῆς Σύρου Δόν Ιωάννης Ροῦσσος. Τόν Θεϊόν Λόγον έκήρυξεν ό πατήρ Παῦλος Γκαρώ, Διευθυντής τής έφημερίδος «Καθολική». Εἰς τήν έορτήν προσήλθε καί ό Σεβασμιότατος Μητροπολίτης ήμῶν Κύριος Κός Δωρόθεος, συνοδευόμενος υπό ενός ιερέως καί ενός διακόνου.», Θάρρος, 3/10/1966, Αρ. φ. 601. Σελ 2.

¹⁰⁶ «Μέ πᾶσαν λαμπρότητα καί μέ συρροήν πλήθους πιστῶν έξ Άνω Σύρου, Έρμουπόλεως καί χωρίων, έωρτάσθη, τό άπόγευμα τής Κυριακῆς, 24ης Απριλίου, ή επέτειος έορτή τοῦ Πολιούχου της γείτονος Άνω Σύρου Αγίου Γεωργίου, χοροστατοῦντος τοῦ Σεβασμ. Επισκόπου Καθολικῶν κ.κ. Γεωργ. Ξενοπούλου. Εἰς τήν έορτήν παρήστησαν, μεταξύ τῶν άλλων, ό Δήμαρχος καί τό Δημ. Συμβούλιον Άνω Σύρου, ό Δήμαρχος Έρμουπόλεως κ. Στ. Βαφίας, μετά των Δημοτ. Συμβούλων κας Μ. Δουράτσου καί κ. Γ. Δρακάκης, ό Διευθυντής τοῦ Στρατολογ. Γραφείου Αντισυντ. κ. Ξ. Γούδας, ό Διοικητής τής Υποδιοικήσεως Χωροφυλακῆς Σύρου κ. Κόλλιας, κλπ. Μετά τήν Θειαν λειτουργίαν, έγένετο περιφορά τής Αγίας Εικόνας άνά τās γραφικάς όδούς τής γείτονος, έπανελθούσης δέ τής πομπῆς εἰς τόν Ναόν, έξεφώνησε πανηγυρικόν λόγον περί τοῦ μαρτυρίου τῶν μαρτύρων του Χριστιανισμοῦ, ό γνωστός διά τήν ρητορικήν του δεινότητα αἶδεσ. Δόν Λεον. Σαγκινέτος. Μετά τήν έορτήν, οἱ παρευρεθέντες, μετέβησαν εἰς τήν Επισκοπήν καί υπέβαλον τās εύχάς των εἰς τόν Σεβασμ. κ.κ. Γεώργιον Ξενοπούλου.», Θάρρος, Η έορτή τοῦ Αγίου Γεωργίου Άνω Σύρου, 30/4/1960, Αρ. φ. 365. Σελ 2.

¹⁰⁷ «Μέ πᾶσαν έκκλησιαστική λαμπρότα καί εύλάβειαν, έωρτάσθη, τό άπόγευμα τής Κυριακῆς, εἰς τόν φερώνυμον Καθολικόν Μητροπολιτικόν Ναόν Άνω Σύρου, ή έορτή τοῦ Πολιούχου της γείτονος Αγίου Γεωργίου, χοροστατοῦντος τοῦ Σεβασμ. Επισκόπου Σύρου-Θήρας Κυρίου Γεωργίου Ξενοπούλου, συμπαρατουμένου ύφ' όλοκλήρου τοῦ Ιεροῦ Καθολικοῦ Κλήρου τής νήσου. Εἰς τήν τελεσεθεΐσαν ψαλτήν λειτουργίαν παρέστησαν ό Δήμαρχος καί τό Δημοτικόν Συμβούλιον Άνω Σύρου, ό Δήμαρχος Έρμουπόλεως, οἱ Έφοροι τῶν Προσκόπων καί πλήθος πιστῶν έξ Άνω Σύρου, Έρμουπόλεως καί τῶν χωρίων. Κατά τήν λειτουργίαν έξεφώνησε πανηγυρικόν λόγον ό έφημέριος τοῦ ναοῦ Σ. Π. Νικ. Πρίντζης.

Γεώργιος Ξενόπουλος, παρουσία των Δημάρχων και Δημοτικών Συμβούλων της Ερμούπολης και της Άνω Σύρου, Στρατιωτικών Αρχών του νησιού, Σωμάτων Προσκόπων και πλήθους Συριανών της Ερμούπολης και της Άνω Σύρου.

Η εορτή της Αγίας Δωρεάς είναι από τις μεγαλύτερες και σημαντικότερες εορτές της Ρ/Καθολική Εκκλησίας. Τελείται με τελετουργική ιεροπρέπεια και στο νησί της Σύρου, από την Ρ/Καθολική κοινότητα, κατά την οποία εορτή, μετά την προσκύνηση του καθαγιασμένου Άρτου, ακολουθεί η λιτάνευσή Του. Έτσι και η Εορτή της Αγίας Δωρεάς του 1966, χοροστατούντος του Ρ/Καθολικού Επισκόπου, επιτελέστηκε στον Ιερό Ναό της Ευαγγελίστριας στην Ερμούπολη, ενώ η λιτάνευση της Αγίας Δωρεάς (του καθαγιασμένου Άρτου) έγινε από τον Ιερό Καθεδρικό Ναό του Αγίου Γεωργίου, στην Άνω Σύρο. Στην εορτή παρέστησαν ο Βουλευτής Κυκλάδων και ο Δήμαρχος Ερμούπολης.¹⁰⁸ Η ιερή εορτή της Αγίας Δωρεάς επιτελέστηκε με την ίδια μεγαλοπρέπεια και την επόμενη χρονιά, το 1967, όταν η λιτάνευση του καθαγιασμένου Άρτου πραγματοποιήθηκε από όλες τις Ρ/Καθολικές ενορίες της Σύρου, κατά δε στη Θεία Λειτουργία και στη λιτάνευση στην Ερμούπολη, παρέστη και ο Δήμαρχος της πόλης.¹⁰⁹

Κατά τον 20^ο αιώνα, με ενεργή παρουσία και από την Ορθόδοξη κοινότητα και με τη συμμετοχή λαϊκών είτε ως απλών πολιτών είτε ως εκπροσώπων του Στρατού και της Δημοτικής Αρχής της Ερμούπολης, ετιμάτο η εορτή της θαυματουργής εικόνας της Παναγίας της Ελπίδος. Η εικόνα έχει ειδικό βήμα στον Ιερό Καθεδρικό Ναό του Αγίου

Έπηκολούθησε περιφορά τῶν Λειψάνων καί τῆς Εἰκόνας τοῦ Ἀγίου ἀνά τὰς γραφικὰς ὁδούς τῆς πόλεως καί μετὰ τό πέρας τῆς ἱεροτελεστίας, οἱ παρακολουθήσαντες αὐτήν προσήλθον εἰς τό «Παλάτι» καί ὑπέβαλαν τὰς εὐχὰς των εἰς τόν ἐορτάζοντα Σεβασμ. Ἐπίσκοπον Σεβασμ. Ἐπίσκοπον Κόν Γεώργιον Ξενόπουλον.», Θάρρος, Ἡ ἐορτή τοῦ πολιούχου Ἀγίου Γεωργίου Ἀνω Σύρου, 24/4/1967, Αρ. φ. 624. Σελ 2.

¹⁰⁸ *«Μέ πᾶσαν ἐκκλησιαστικήν λαμπρότητα καί μέ συρροήν πολλῶν πιστῶν, ἐωρτάσθη ὡς κατ' ἔτος, τήν Κυριακὴν 12ην τρ., εἰς τόν ἐν Ἑρμουπόλει ἱερὸν Ναόν τῆς Εὐαγγελίστριας, ἡ ἐορτή τῆς Αγίας Δωρεᾶς, ὡς καί ἡ περιφορά τῶν Ἀχράντων Μυστηρίων. Εἰς τήν ἐορτήν, παρέστησαν ὁ Βουλευτής Κυκλάδων κ. Εὐάγγ. Ἀνερούσης καί ὁ Δήμαρχος Ἑρμουπόλεως κ. Στ. Βαφίας.-Τό ἀπόγευμα τῆς ἴδιας ἡμέρας, ἐωρτάσθη, εἰς τόν Μητροπολιτικόν ἱερὸν Ναόν τοῦ Ἀγίου Γεωργίου Ἀνω Σύρου, ἡ περιφορά τῆς Αγίας Δωρεᾶς ἀνά τούς γραφικοὺς δρόμους τῆς γείτονος.»*, Θάρρος, Ἡ ἐορτή τῆς Αγίας Δωρεᾶς, 20/6/1966, Αρ. φ. 587. Σελ 2.

¹⁰⁹ *«Μέ ἐκκλησιαστικήν λαμπρότητα καί τάξιν καί μέ συρροήν πλήθους πιστῶν, ἐτελέσθη, τήν 16ην τρέχ., τήν πρωΐαν εἰς Ἑρμούπολιν καί τό ἀπόγευμα εἰς Ἀνω Σύρον, ἡ ἐορτή τῆς Αγίας Δωρεᾶς τῆς Καθολικῆς Ἐκκλησίας, χοροστατούντος τοῦ Σεβασμ. Επισκόπου Κού Γεωργίου. Ὁμοίως ἡ ἐορτή ἐτελέσθη εἰς ὅλους τούς Καθολικοὺς ἐνοριακοὺς ναοὺς τῶν χωρίων τῆς νήσου μας. Μετὰ τήν Θεῖαν Λειτουργίαν ἐγένετο ἡ καθιερωμένη λιτάνευσις τῆς Αγίας Δωρεᾶς. Εἰς τόν ἐν Ἑρμουπόλει ἐορτασμόν παρέστη ὁ Δήμαρχος κ. Στ. Βαφίας.»*, Θάρρος, Ἡ ἐορτή τῆς Αγίας Δωρεᾶς, 27/11/1967, Αρ. φ. 677. Σελ 2.

Γεωργίου και χαίρει ιερού σεβασμού από τους κατοίκους της Σύρου. Έτσι, και τον Νοέμβριο του 1967, στην καθιερωμένη εορτή, τίμησαν την Ιερή εικόνα της Παναγίας της Ελπίδος με την παρουσία τους ο Ανώτατος Στρατιωτικός Διοικητής των Κυκλάδων, ο εκπρόσωπος της Χωροφυλακής των Κυκλάδων και πλήθος Συριανών. Ο μεγάλος σεβασμός προς την ιερά εικόνα εκδηλώθηκε με την λιτάνευσή της την επόμενη Κυριακή της εορτής, λόγω βροχής ανήμερα της εορτής.¹¹⁰

Παρουσία σε χειροτονίες Ιερέων

Η τιμή και ο σεβασμός δεν περιοριζόταν αποκλειστικά ούτε κατά τον 20^ο αιώνα, προς τους Ιερείς της Ορθόδοξης θρησκευτικής κοινότητας. Αντιθέτως, η τιμή και ο σεβασμός προς τον Ιερό Κλήρο της Σύρου και των δύο κοινοτήτων, εκ μέρους του λαού και των Αρχών του τόπου, ήταν και μένει αδιαμφισβήτητη. Η παρουσία των λαϊκών Συριανών, πολλών Σωματείων, των Στρατιωτικών Αρχών της Σύρου, καθώς και των Δημοτικών Αρχών της Ερμούπολης, κατά τις χειροτονίες των Ρ/Καθολικών Ιερέων, αλλά και κάποιες φορές Ορθοδόξων κληρικών, διαβεβαίωναν την αγαστή σχέση των δύο κοινοτήτων, κατά τον 20^ο αιώνα.

Στις 17/7/1966, με την παρουσία του Γενικού Αρχιερατικού Επιτρόπου της Ιεράς Μητρόπολης Σύρου, Αρχιμανδρίτου Γρηγορίου Μαραγκού, έγινε η χειροτονία εις ιερέα του Μοναχού του Τάγματος του Ιησού, Δημητρίου Δαλεζίου. Την χειροτονία επιτέλεσε ο Ρ/Καθολικός Επίσκοπος Σύρου Γεώργιος Ξενόπουλος.¹¹¹ Την χειροτονία εις Ιερείς των

¹¹⁰ «Μέ πᾶσαν ἐκκλησιαστικήν λαμπρότητα ἐτελέσθη, τήν 12η τρεχ. εἰς τόν ἐν Ἄνω Σύρῳ Καθεδρικόν ἱερόν ναόν τοῦ Ἁγίου Γεωργίου, ἡ πανήγυρις τῆς Παναγίας τῆς Ἐλπίδος. Παρέστησαν ὁ Ἄνωτ. Στρατιωτικός Διοικητής Κυκλάδων Ἀντισυνταγμ. κ. Στ. Κυριακίδης, ὁ Μοίραρχος κ. Φουντουλάκης ὡς ἐκπρόσωπος τῆς Διοίκ. Χωροφυλακῆς Κυκλάδων, ὁ Δήμαρχος Ἄνω Σύρου κ. Β. Πάπιτσης μετά τοῦ Δημοτικοῦ Συμβουλίου, ὁ Σταθμάρχης Ἄνω Σύρου κ.α. Τόν πανηγυρικόν λόγον ἐξεφώνησεν ὁ ἐφημέριος Αἶδεσ. κ. Νικ. Πρίντζης. Τιμάς, Τιμᾶς ἀπέδωσαν Στρατιωτικόν τμήμα καί οἱ Πρόσκοποι. Λόγω τῆς βροχῆς, ἡ περιφορά τῆς ἁγίας Εἰκόνης ἀνά τήν πόλιν ἀνεβλήθη διά τήν ἐπομένην Κυριακήν, ἡ ὁποία καί ἐγένετο ἀνά τόν γραφικόν Λόφον τῆς Ἄνω Σύρου.» , Θάρρος, Ἡ πανήγυρις τῆς Παναγίας τῆς Ἐλπίδος, 27/11/1967, Αρ. φ. 649. Σελ 2.

¹¹¹ «Μέ ἰδιαιτέραν ἐκκλησιαστικήν λαμπρότητα ἐγένετο, τήν 17ην τρεχ., εἰς τό προάυλιον τοῦ Καθολικοῦ Ὁρφανοτροφείου τῶν Ἀδελφῶν τοῦ Ἁγίου Βικαντίου-Παύλου ὑπό τοῦ Σεβασμ. Ἐπισκόπου Καθολικῶν Σύρου Κού Γ. Ξενοπούλου, συμπαραστατούμενου ὑπό τοῦ Καθολικοῦ Κλήρου τῆς νήσσου μας καί ἄλλων ἱερέων ἐξ ἄλλων νήσων, ἡ εἰς ἱερέα χειροτονία τοῦ Μοναχοῦ τοῦ Τάγματος τοῦ Ἰησοῦ Σ. Π. Δημητρίου Δαλεζίου, υἱοῦ τοῦ συμπολίτου κ. Γεωργί. Δαλεζίου, ζαχαροπλάστου. Τήν τελετήν παρηκολούθησαν ὁ Γεν.

Διακόνων Σεβαστιανού Γ. Ροσσολάτου, Γαβριήλ Ιγν. Μαραγκού και Σεβαστιανού Μαρκ. Φρέρη, την οποία τέλεσε στις 21/7/1968 ο Επίσκοπος Γεώργιος Ξενόπουλος, τίμησαν με την παρουσία τους πλήθος Συριανών και εκπρόσωποι των Αρχών της Σύρου.¹¹² Ο αναπληρωτής Δήμαρχος της Ερμούπολης, μεγάλος αριθμός συριανών οργανώσεων και λαϊκοί παρευρέθησαν στη χειροτονία εις ιερέα του Ιησουίτη Μοναχού Μιχαήλ Ν. Ρούσσου στις 6/7/1969, την οποία και πάλι τέλεσε ο Επίσκοπος Γεώργιος Ξενόπουλος.¹¹³

Ο Ρ/Καθολικός Επίσκοπος Σύρου και Θήρας Φραγκίσκος Παπαμανώλης χειροτόνησε εις ιερέα, στις 3/8/1975, τον Διάκονο Ιωάννη Μαραγκό και εις ιερέα τον Μοναχό Ιωσήφ Δαλέζιο του Τάγματος Καπουκίνων. Στην τελετή παρέστησαν ο Βουλευτής Κυκλάδων Ε. Ανερούσης, ο Διοικητής Χωρ/κής Κυκλάδων, ο Δήμαρχος Ερμουπόλεως με το Δημοτικό Συμβούλιο και, επίσης, συνέρρευσε πλήθος πιστών όλης της νήσου.¹¹⁴

Στις 20 Οκτωβρίου του 1974, έγινε η ενθρόνιση του νέου Ρ/καθολικού Επισκόπου Φραγκίσκου Παπαμανώλη, μετά την εκδημία του Γεωργίου Ξενόπουλου. Στην χειροτονία

Αρχιερατικός Έπίτροπος τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Σύρου κλπ. Πανοσιολογιώτατος Ἀρχιμανδρίτης Κός Γρηγόριος Μαραγκός μετά πολυμελοῦς ἀντιπροσωπείας του....», Θάρρος, 25/7/1966, Αρ. φ. 592. Σελ 2.

¹¹² «Τὴν 21ην παρελθ., εἰς τὸν ἐν Ἄνω Σύρῳ Καθολικὸν Μητροπολιτικὸν Ναὸν τοῦ Ἁγίου Γεωργίου, ὁ Σεβασμ. Ἐπίσκοπος Σύρου Κοσ. Γεώργ. Ξενόπουλος, ἐχειροτόνησεν εἰς ἱερεῖς τοὺς ἱερολογ. διακόνους κ.κ. Σεβαστιανός Γ. Ροσσολάτον, Γαβριήλ Ἰγν. Μαραγκὸν καὶ Σεβαστιανὸν Μαρκ. Φρέρην. Εἰς τὸ μυστήριον παρέστη πλῆθος κόσμου καὶ ἐκπρόσωποι Ἀρχῶν. Εἰς τοὺς νέους Συριανούς ἱερεῖς τῆς ἀδελφῆς Καθολικῆς Ἐκκλησίας, τὸ «Θάρρος» ἐκφράζει τὰ θερμὰ του συγχαρητήρια.», Θάρρος, Χειροτονία Ἱερέων, 5/8/1968, Αρ. φ. 682. Σελ 2.

¹¹³ «Τὴν Κυριακὴν 6ην Ἰουλίου, ἐγένετο ἐν τῷ Καθεδρικῷ Ἱερῷ Ναῷ Ἁγίου Γεωργίου Ἄνω Σύρου ὑπὸ τοῦ Σεβασμιωτάτου Ἐπισκόπου Σύρου καὶ Θήρας Κού Γ. Ξενοπούλου ἡ εἰς πρεσβύτερον χειροτονία του ἐξ Ἄνω Σύρου Ἰησουῖτου πατρός Μιχαήλ Ν. Ρούσσου, παρουσία πολλῶν ἱερέων, τῶν μοναχῶν κοινοτήτων, τοῦ Δημάρχου Ἄνω Σύρου κ. Β. Πάπιση, τοῦ Ἀναπληρωτοῦ Δημάρχου Ερμουπόλεως κ. Σπύρ. Ζησιμάτου, ἐκπροσώπων ὁργανώσεων, σωματείων καὶ πλήθους κόσμου. Παρέστησαν ἐπίσης ξένοι καὶ Ἕλληνες συμφοιταί, ἐν τῇ ἡμεδαπῇ καὶ ἀλλοδαπῇ, τοῦ νέου Ἰησουῖτου ἱερέως. Τὴν ἐπομένην ὁ νέος ἱερεὺς ἐτέλεσεν τὴν πρώτην Θείαν Λειτουργίαν εἰς τὸν ἱερὸν Ναὸν τῆς Παναγίας τοῦ Καρμήλου. Τὸ «Θάρρος», συγχαῖρον τὸν νέον ἱερομένον, εὐχεται καρποφόρον τὴν ἀποστολικὴν του διακονίαν.», Θάρρος, Χειροτονία ἱερέως, 14/7/1969, Αρ. φ. 722. Σελ 2.

¹¹⁴ «Εἰς τὸν Μητροπολιτικὸν Ναὸν τοῦ Ἁγίου Γεωργίου εἰς Ἄνω Σύρον, ἐχειροτονήθησαν τὴν παρελθ. Κυριακὴν, 3ην Αὐγούστου, ὑπὸ τοῦ Σεβασμιωτάτου Ἐπισκόπου Σύρου καὶ Θήρας Κυρίου Φραγκίσκου Παπαμανώλη εἰς ἱερέαν ὁ διάκονος Ἰωάννης Μαραγκός ἐκ τοῦ Χωρίου Μάννα καὶ εἰς ἱερέα τοῦ Τάγματος Καπουκίνων ὁ μοναχός Ἰωσήφ Δαλέζιος ἐξ Ἄνω Σύρου, παρουσία πολλῶν ἱερέων καὶ τῶν μοναχικῶν Κοινοτήτων. Παρέστησαν ἐπίσης ὁ Βουλευτής Κυκλάδων κ. Ε. Ανερούσης, ὁ Διοικητής Χώρ/κῆς Κυκλάδων Ἀντισυντ. κ. Ἄν. Ἀλικάκος, ὁ Δήμαρχος Ερμουπόλεως κ. Ν. Φιλάρετος, ὁ Δήμαρχος Ἄνω Σύρου κ. Μ. Δάσκος, ὁ Πρόεδρος τοῦ Δημοτικοῦ Συμβουλίου κ. Ἰωάν. Ρούσσης μετὰ τοῦ Δημοτικοῦ Συμβουλίου καὶ πλῆθος πιστῶν ὅλης τῆς νήσου. Εἰς τοὺς νέους λευίτας εὐχόμεθα καρποφόρον δρᾶσιν εἰς τὸν ἀμπελῶνα τοῦ Κυρίου.», Θάρρος, Χειροτονία τῶν δύο ἱερέων, 6/8/1975, Αρ. φ. 1035. Σελ 1.

και ενθρόνιση του νέου Επισκόπου Σύρου, παρευρέθηκαν όλες οι Πολιτικές και Στρατιωτικές Αρχές του νησιού, αλλά απουσίαζαν οι Θρησκευτικές Αρχές της Ορθόδοξης Μητρόπολης Σύρου, αν και είχαν, επίσης, προσκληθεί ¹¹⁵. Φαίνεται ως ειρωνική σύμπτωση το ότι, λίγους μήνες πριν, στις 23/1/1974, στον Ρ/Καθολικό Ιερό Ναό της Παναχράντου στη Βάρη, είχε τελεστεί παράκληση υπέρ της ενώσεως των Εκκλησιών, στην οποία συμμετείχαν πιστοί και των δύο θρησκευτικών κοινοτήτων¹¹⁶. Το γεγονός δεν είναι ανεξάρτητο από τις σχέσεις των Προκαθημένων των δύο θρόνων της Σύρου. Οι σχέσεις αυτές, κατά τις κοινές τους παρουσίες, σημείωσαν αρνητικό πρόσημο, μέχρι την παραίτηση, λόγω γήρατος, του Επισκόπου Φραγκίσκου Παπαμανώλη. Η αντικατάστασή του από τον νυν Σεβασμιότατο Επίσκοπο Σύρου Πέτρο Στεφάνου επέφερε και πάλι ανάκαμψη και θετική συνύπαρξη των δύο πληθυσμιακών ομάδων.

¹¹⁵Η χειροτονία και ένθρονισις τοῦ Ἐπισκόπου Καθολικῶν Σύρου κού Φραγκίσκου Παπαμανώλη «Στίς 20 Ὀκτωβρίου ἔγινε μέ κάθε ἐκκλησιαστική λαμπρότητα ἡ εἰς Ἀρχιερέα χειροτονία τοῦ νέου Ἐπισκόπου Σύρου, Μήλου, Θήρας καί Ἀποστολικοῦ Διαχειριστοῦ Κρήτης, Σεβασμιωτάτου Κού Φραγκίσκου Παπαμανώλη...

...Εἰς τήν ὠραιότητην ἀπό πάσης πλευρᾶς θρησκευτικήν ἐκδήλωσις παρευρέθησαν ὅλαι αἱ πολιτικάί καί στρατιωτικάί Ἀρχαί κατόπιν προσκλήσεως, ἐνῶ αἱ θρησκευτικάί Ἀρχαί τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας δέν ἡδυνήθησαν νά παρευρεθοῦν.», ΘάρροςΝέος Ποιμενάρχης, , 6/11/1974, Αρ. φ. 997. Σελ 2.

¹¹⁶«Πρωτοβουλία τοῦ Ἱεροῦ Καθολικοῦ Κλήρου τῆς νήσου Σύρου ἐτελέσθη τήν 23ην λήγοντος μηνός, εἰς τόν νεόκτιστον καί μεγαλοπρεπῆ ἐνοριακόν ἱερόν ναόν τῆς Παναχράντου, εἰς Βάρην, εἰδική παράκλησις ὑπέρ τῆς τῶν πάντων ενώσεως. Ἡ καλοκαιρινή ἡμέρα μέσα εἰς τήν καρδιά τοῦ χειμῶνος καί ἡ ἄρτια ὀργάνωσις, συνετέλεσαν ὥστε ἡ συμμετοχή τῶν πιστῶν νά εἶναι ἀθρόα. Πλῆθος κόσμου ἀπό τās δύο πόλεις τῆς νήσου καί ἀπό τὰ χωρία ἐπωφελήθησαν διὰ νά διατρανώσουν ὅτι εἶναι πρόθυμοι νά συμβάλλουν, ὁ καθείς μέ τόν τρόπον ποῦ τοῦ ὑπαγορεύει ἡ χριστιανική του συνείδησις, εἰς τήν ἐκπλήρωσιν τοῦ Πόθου τοῦ Κυρίου ἵνα πάντες ἔν ὣσιν. Ἐνῶ ὁ Ναός ἦτο κατάμεστος καί ὁ εἰσηγητής ἔδιδε τό νόημα καί τόν σκοπόν τῆς συγκεντρώσεως, ὁ Ἱερός Καθολικός Κληρὸς τῆς Σύρου, διακρινόμενος διὰ τό νεαρόν τῆς ἡλικίας του καί τήν νοοτροπίαν τῆς ἐποχῆς μας, εἰσήρχετο εἰς τόν ναόν, ἐνῶ τό ἐκκλησιαστικόν ἁρμόνιον ἔδιδε τήν ἐναρξιν τοῦ ὕμνου πρὸς τό Πανάγιον Πνεῦμα: Ἐλθέ Πνεῦμα Δημιουργέ. Εἶναι ἡ στιγμή κατὰ τήν ὁποίαν σύσσωμο τό ἐκκλησίασμα ἀποτελούμενο ἀπὸ ἀδελφούς δύο διαφορετικῶν δογμάτων, ἀλλὰ μαθηταί τοῦ Κυρίου ἐπικαλοῦνται τό Πανάγιο Πνεῦμα νά κατελθῇ ἐπὶ τοὺς πιστοὺς ὡς νέαν Πεντηκοστή. Ἀκολουθεῖ το: Εὐλογητός καί ἡ πραξις μετανοίας... Μόνον ὅσοι ἔζησαν τās στιγμάς αὐτάς δύνανται μά ἀντιληφθοῦν τό μέγεθος τῆς ἀξίας τήν κοινῆς τῶν χριστιανῶν προσευχῆς. Ἦταν πράγματι θεόπνευστος ἡ ἰδέα αὐτή τῆς ἐκκινήσεως μιᾶς κοινῆς προσπάθειας διὰ τήν ἐπικράτησιν τῆς ἀγάπης τοῦ Χριστοῦ. Ὅσοι δέν ἠκολούθησαν καί δέν θά ἀκολουθήσουν στήν προσπάθειαν αὐτήν τῆς σημερινῆς Ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ νά μεταδώσῃ τό μήνυμα τῆς ἀγάπης καί τῆς ἐνότητος μεταξύ τῶν χριστιανῶν καί ὁλοκλήρου τῆς ἀνθρωπότητος διερωτῶμαι ποῖαν ἰδέαν ἔχουν περὶ χριστιανισμοῦ.», Θάρρος, 30/1/1974, Αρ. φ. 957. Σελ 1-2.

Συμμετοχή σε λιτανείες

Με την ευκαιρία των θρησκευτικών εορτών, κατά την περίοδο του 20^{ου} αιώνα που εξετάζουμε, μέλη της μίας κοινότητας παρέστησαν σε λατρευτικές πράξεις και συνευχήθηκαν με μέλη της άλλης κοινότητας, στο νησί μας. Κατά το έθος και των δύο κοινοτήτων, επιτελέστηκαν, επίσης, λιτανείες, στις οποίες, όπως καταγράφηκε από τον τύπο της Ερμούπολης, συμμετείχαν από κοινού Ορθόδοξοι και Ρ/Καθολικοί πιστοί, είτε ως θρησκευτικοί αρχηγοί ή ως επίσημοι αντιπρόσωποι αρχηγών των κοινοτήτων είτε ως Αρχές του τόπου είτε ως απλοί πιστοί συριανοί Χριστιανοί. Απεικονίζουν δε χαρακτηριστικές εκφάνσεις ενότητας και μορφές σύμπνοιας για τις ζωές των δύο κοινοτήτων, στο νησί που μελετάμε.

Έχει καταστεί σαφές και στην παρούσα εργασία ότι η Άνω Σύρος είναι ο οικισμός στον οποίον κατοικούσαν οι γηγενείς Συριανοί, Ρ/Καθολικοί στο δόγμα. Παρά την εγκατάσταση των Ορθοδόξων εποίκων κατά τον 19^ο αιώνα στο νησί, ο πληθυσμός της Άνω Σύρου, όπως και σήμερα, έτσι και κατά τον 20^ο αιώνα, ήταν κατά συντριπτική πλειοψηφία Ρ/Καθολικού δόγματος. Στην Άνω Σύρο, όμως, υπάρχουν δύο Ναοί που ανήκουν στην Ορθόδοξη κοινότητα, ο Ιερός Ναός της Αγίας Τριάδος και ο παλιός Ιερός Ναός του Αγίου Νικολάου, ο επονομαζόμενος και «Φτωχός», οι οποίοι, όμως, εξ αιτίας της σχεδόν απουσίας Ορθοδόξου ποιμνίου, έως και σήμερα, δεν λειτουργούν, παρά σε εξαιρετικές περιπτώσεις.

Κάποιες τέτοιες περιπτώσεις ήταν, κατά τον 20^ο αιώνα, η εορτή του Αγίου Νικολάου. Η εορτή του Αγίου Νικολάου γίνεται, κατά κανόνα, στον μεγαλοπρεπή και περιλαμπρο Ιερό Ναό του Αγίου Νικολάου στην Ερμούπολη, όπου χοροστατεί, κατά το έθος, ο Μητροπολίτης Σύρου. Καθώς, ο Ορθόδοξος πληθυσμός της Σύρου κατοικεί στην Ερμούπολη, ο παλαιός Ιερός Ναός του Αγίου Νικολάου της δυσπρόσιτης Άνω Σύρου, δεν αποτελεί επιλογή των Ερμούπολιτών για να παρευρεθούν, σε περίπτωση που εορτάσει και αυτός. Όμως, τις σπάνιες φορές που ο Ναός του Αγίου Νικολάου, «ο φτωχός» γιορτάζει οι πιστοί που παρευρίσκονται, κατά κανόνα, προέρχονται από την Άνω Σύρο, ανήκουν δηλ. στο Ρ/Καθολικό δόγμα. Έτσι συνέβη και σε εορτές του Αγίου Νικολάου το

1968¹¹⁷ και το 1970¹¹⁸ κατά τις οποίες έγινε και λιτανεία στα στενά δρομάκια της, κατά πλειοψηφία, Ρ/Καθολικής Άνω Σύρου.

Σπάνια επίσης, για τους ίδιους λόγους, λιτανεύεται και Ορθόδοξος Επιτάφιος στην Άνω Σύρο. Έτσι, το 1960, μετά από σαράντα χρόνια που δεν είχε γίνει περιφορά Ορθοδόξου Επιταφίου στην Επάνω Σύρο, λιτανεύθηκε το ιερό κουβούκλιο. Την περιφορά παρακολούθησαν πολλοί κάτοικοι της Άνω Σύρου, πιστοί του Ρ/Καθολικού δόγματος, μεταξύ των οποίων ο Δήμαρχος Άνω Σύρου Συμ. Ραουζαίος.¹¹⁹ Επίσης, όταν ακόμα το Πάσχα των δύο θρησκευτικών κοινοτήτων δεν εορταζόταν την ίδια ημέρα, ήταν ακόμα μια ευκαιρία να συμμετάσχουν πολλοί Ορθόδοξοι στον Επιτάφιο των Ρ/Καθολικών. Το γεγονός αυτό καταγράφηκε από την εφημερίδα της Ερμούπολης

¹¹⁷ «Επίσης έώρτασε τήν έτήσιαν έορτήν του ό έν Άνω Σύρω παλαιός Όρθόδοξος ναός τοῦ Αγίου Νικολάου. Μετά τήν Θεϊαν Λειτουργίαν έγένητο περιφορά τῆς Αγίας Εικόνας ανά τάς γραφικάς όδούς της γείτονος.», Θάρρος, *Εις Άνω Σύρον*, 9/12/1968, Αρ. φ. 697. Σελ 2.

¹¹⁸ «Μέ συρροήν πολλών προσκυνητών έώρτασε καί ό έν Άνω Σύρω παλαιός Όρθόδοξος Ναός τοῦ Αγίου Νικολάου τοῦ έπιλεγομένου «τῶν πτωχῶν». Μετά τήν Θεϊαν Λειτουργίαν έγένητο ή περιφορά τῆς Εικόνας τοῦ Αγίου ανά τόν γραφικόν λόφον τῆς Άνω Σύρου.», Θάρρος, *Είς Άνω Σύρον*, 7/12/1970, Αρ. φ. 793. Σελ 2.

¹¹⁹ «Ύστερα από σαράντα έτη, κατά τά όποία δέν είχε γίνει περιφορά έπιταφίου Όρθοδόξου Ναοῦ έν Άνω Σύρω, έγένητο έφέτος περιφορά χάρις εις τόν Πανος. Αρχιμ. κ.κ. Παντ. Ρίζον, Ίεροκήρυκα τῆς Ίερᾶς Μητροπόλεως Σύρου κλπ. Τόν έπιτάφιον Θρῆνον έψαλον μαθητριάι τοῦ Κατηχητικοῦ Σχολείου. Τήν ακολουθίαν καί περιφοράν παρηκολούθησαν οί κάτοικοι τῆς Άνω Σύρου τοῦ Όρθοδόξου δόγματος καθώς καί πολλοί του Καθολικοῦ δόγματος, μεταξύ τῶν όποίων καί ό Δήμαρχος Άνω Σύρου κ. Σύμ Ραουζαίος.», Θάρρος, *Ο έπιτάφιος είς Άγιον Νικόλαον Άνω Σύρου*, 22/5/1960, Αρ. φ. 366. Σελ 2.

Θάρρος, για τα έτη 1962¹²⁰, 1966¹²¹, 1967¹²², 1970¹²³ και το 1971¹²⁴. Στις λιτανείες αυτές παρευρέθηκε άλλοτε μόνο πλήθος Συριανών και από τα δύο δόγματα, και άλλοτε και επίσημοι, όπως ο Νομάρχης των Κυκλάδων, ο Δήμαρχος Ερμούπολεως, διευθυντές των Τραπεζών της Σύρου, ο Λιμενάρχης και ο Υποδιοικητής της Στρατιωτικής Διοίκησης Σύρου.

Εκτός από την λιτανεία του Επιταφίου, λιτανείες ήταν καθιερωμένες και σε άλλες εορτές, στις οποίες παρευρέθηκαν Συριανοί και των δύο θρησκευτικών κοινοτήτων αλλά και Πολιτικές και Στρατιωτικές Αρχές του τόπου. Τέτοιες ήταν οι λιτανείες της Ιεράς εικόνας του Πολιούχου της Άνω Σύρου του Αγίου Γεωργίου¹²⁵, η περιφορά της Ιεράς

¹²⁰ «Μέ τήν συνήθη θρησκευτικήν κατάνυξιν καί έκκλησιαστικήν μεγαλοπρέπειαν ἐγένετο, τήν παρ. Παρασκευήν, ή περιφορά τῶν ἐπιταφίων των Καθολικῶν εἰς Ἄνω Σῦρον, Ἑρμούπολιν καί χωρία, τήν ὁποίαν παρηκολούθησαν καί πολλοί συμπολίται τοῦ ὀρθοδόξου δόγματος. Εἰς Ἄνω Σῦρον ἐχοροστάτησεν ὁ Σεβασμ. Ἐπίσκοπος Κός Γ. Ξενόπουλος ὅστις καί ἐξεφώνησε κατάλληλον λόγον.

Ἐπίσης οἱ ἀδελφοί Καθολικοί τῆς νήσου μας ἐώρτασαν τήν παρ. Κυριακήν τό Πάσχα...», Θάρρος, Τό ἐπιτάφιον τῶν Καθολικῶν, 22/4/1962, Αρ. φ. 422. Σελ 2.

¹²¹ «Ἐφέτος συνεωρτάσαμεν τό Πάσχα μέ τούς ἀδελφούς Καθολικούς. Ἡ περιφορά τῶν Ἐπιταφίων των εἰς Ἄνω Σῦρον, Ἑρμούπολιν καί χωρία, ἐγινε μέ τήν συνήθη γραφικότητα καί κατάνυξιν καί μέ συρροήν πλήθους πιστῶν. Ἐπίσης μέ λαμπρότητα ἐώρτασαν τό Πάσχα...», Θάρρος, Τό Πάσχα τῶν Καθολικῶν, 11/4/1966, Αρ. φ. 578. Σελ 1.

¹²² «Οἱ ἀδελφοί Καθολικοί τῆς νήσου μας ἐώρτασαν χθές τό Πάσχα τους. Καί τοῦ χρόνου. Ἐξ ἄλλου, τήν περιφοράν τοῦ Ἐπιταφίου, παρηκολούθησαν πλεῖστοι Ὀρθόδοξοι εἰς τήν Ἑρμούπολιν καί Ἄνω Σῦρον...», Θάρρος, Τό Πάσχα τῶν Καθολικῶν, 27/3/1967, Αρ. φ. 621. Σελ 2.

¹²³ «Μέ τή συνήθη θρησκευτικήν κατάνυξιν ἐώρτασαν, τήν Κυριακήν, 29ην παρ., τό Πάσχα, οἱ Καθολικοί τῆς νήσου μας. Προηγούμενος, τήν Μεγάλην Παρασκευήν, ἐγένετο ή περιφορά τοῦ Ἐπιταφίου εἰς Ἑρμούπολιν καί Ἄνω Σῦρον, τήν ὁποίαν παρηκολούθησαν, ὅπως πάντοτε καί πολλοί Ὀρθόδοξοι. Τήν ἀκολουθίαν καί περιφοράν τοῦ Ἐπιταφίου εἰς Ἄνω Σῦρον παρηκολούθησαν, προσελθόντες εἰς τόν ἐκεῖ Μητροπολιτικόν τοῦ Ἁγίου Γεωργίου, ὁ Νομάρχης Κυκλάδων κ. Χρ. Μπιτσάκης, ὁ Υποδιοικητής τῆς Στρατ. Διοικήσεως Ταγματ. κ. Ἄν. Ποπολάνος, ὁ Δήμαρχος Ερμούπολεως κ. Στ. Βαφίας, ὁ Διοικητής Χωροφυλακῆς Κυκλάδων Ταγμ. κ. Β. Βασιλόπουλος, ὁ Λιμενάρχης Σλυρου Ὑποπλ. Α. Σ. κ. Γ. Γρηγοράκος, κ.α.», Θάρρος, Ὁ κ. Νομάρχης εἰς τά χωρία κατά τό Πάσχα τῶν Καθολικῶν, 6/4/1970, Αρ. φ. 758. Σελ 1.

¹²⁴ «Μέ θρησκευτικήν κατάνυξιν καί έκκλησιαστικὴν μεγαλιπρέπειαν, ἐγένετο, τήν παρελθοῦσαν Παρασκευήν, ή περιφορά τοῦ Ἐπιταφίου τῶν Καθολικῶν, εἰς τόν Μητροπολιτικόν Ναόν τοῦ Ἁγίου Γεωργίου ἐν Ἄνω Σῦρῳ, εἰς Ἑρμούπολιν καί Χωρία τῆς νήσου. Δια πρώτην φοράν ἐγένετο περιφορά τοῦ Ἐπιταφίου καί εἰς τούς πρόποδας τῆς Ἄνω Σύρου ἐνοριακοῦ Ναοῦ τοῦ Ἁγίου Σεβαστιανοῦ.

Τήν περιφοράν παρηκολούθησαν, ὡς πάντοτε καί πολλοί Ὀρθόδοξοι. Εἰς Ἄνω Σῦρον παρεκολούθησαν τήν περιφοράν ὁ Νομάρχης Κυκλάδων καί ή Κά Δ. Κωστοπούλου, ὁ Δήμαρχος Ἄνω Σύρου μετά τοῦ Δημοτικοῦ Συμβουλίου, ὁ Μοίραρχος Χωροφυλακῆς κ. Ι. Φουντουλάκης, ὁ Λιμενάρχης κ. Γ. Γρηγοράκος, κ.α. εἰς Ἑρμούπολιν δέ ὁ Δήμαρχος κ. Στ. Βαφίας, ὁ Πρόεδρος τοῦ Δημοτικοῦ Συμβουλίου κ. Γ. Θραψιάδης, οἱ Δ/νταί τῶν Τραπεζῶν, Ἐθνικῆς κ. Θ. Ζώτος καί Ἐμπορικῆς κ. Ν. Τσιχλῆς, κ.α. Τήν Κυριακήν, ἐωρτάσθη, ὑπό τῶν Καθολικῶν τῆς νήσου μας, τό Πάσχα...», Θάρρος, Οἱ Ἐπιτάφιοι τῶν Καθολικῶν, 12/4/1971, Αρ. φ. 811. Σελ 2.

¹²⁵ Ο.π..Θάρρος, 30/4/1960, Αρ. φ. 365. Σελ 2. 24/4/1967, Αρ. φ. 624. Σελ 2.

εικόνας της Παναγίας της Ελπίδος¹²⁶ αλλά και της μεγαλοπρεπέστατης περιφοράς της Αγίας Δωρεάς¹²⁷.

Το ιερό προσκύνημα της Παναγίας της Φανερωμένης

Η Παναγία η Φανερωμένη αποτελεί ιδιαίτερη περίπτωση στη ζωή των δύο θρησκευτικών κοινοτήτων της Σύρου. Πρόκειται για έναν Ιερό Ναό του 17^{ου} αιώνα, στην Περιοχή των Χρυσών της Σύρου, του οποίου, ενώ η αρχιτεκτονική δομή έχει τη μορφή ενός τυπικού Ανατολικού Ορθόδοξου Ιερού Ναού, και, ενώ, η ιερή εικόνα της Παναγίας της Φανερωμένης είναι Βυζαντινής τεχνοτροπίας, εν τούτοις, ακολουθείται το Λατινικό τυπικό στην λατρεία, καθώς ο Ναός ανήκει στο Ρ/Καθολικό δόγμα, παρότι η Παναγία ως Φανερωμένη δεν συναντάται στην Δυτική λατρεία. Ακόμη και ο νέος Ιερός Ναός ο οποίος χτίστηκε δίπλα στον αρχικό, στα τέλη του 19^{ου} αιώνα και είναι μεγαλύτερος, για να εξυπηρετήσει τις ανάγκες των χριστιανών προσκυνητών, ακολουθεί την αρχιτεκτονική τυπικού Ορθόδοξου Ναού.

Συμβαίνει, δηλαδή, σε αυτήν την Εκκλησία ένα, κατά κάποιον τρόπο, κοινό προσκύνημα και των δύο κοινοτήτων της Σύρου. Η συνεύρεση αυτή δεν είναι άμοιρη του παρελθόντος του Ιερού Ναού, επειδή πρόκειται για Ναό, ο οποίος με το πέρασμα των χρόνων, μετεβλήθη από Ορθόδοξο σε Ρ/Καθολικό. Ίσως η ανάμνηση αυτού του γεγονότος ίσως και ο σεβασμός στην επιθυμία του κτήτορα, ενός Μοναχού, του πατρός Νεκταρίου, να έγινε αιτία του ιδιαίτερου σεβασμού και της τιμής και των Ορθοδόξων κατοίκων, ώστε να γίνεται το ιερό αυτό προσκύνημα.

Το έως πότε ο Ιερός Ναός της Παναγίας Φανερωμένης ήταν Ορθόδοξος δεν μας είναι γνωστό. Όμως, η συλλογή του Ανδρέα Δρακάκη, η οποία εκθέτει τα στοιχεία για τον εν λόγω Ναό, στο βιβλίο του «*Η Σύρος επί Τουρκοκρατίας*», διασώζει τη διαθήκη του κτήτορα του Ιερού Ναού, του Μοναχού Νεκταρίου. Στην διαθήκη του ο καλόγερος Νεκτάριος, έχοντας και εκείνος κληρονομήσει προηγουμένως τον Ιερό Ναό από την Άννα Χαλαβατζή, κληροδοτεί τον Ιερό Ναό στον υιό του Λινάρδο Χαλαβατζή.

¹²⁶Ο.π., Θάρρος, 27/11/1967, Αρ. φ. 649. Σελ 2.

¹²⁷Ο.π., Θάρρος, 20/6/1966, Αρ. φ. 587. Σελ 2. 24/6/1968, Αρ. φ. 677. Σελ 2.

Η διαθήκη είχε συνταχθεί μεν στην Καντζελαρία της Ρ/Καθολικής Επισκοπής της Σύρου και ορίζει με ποινική ρήτρα ότι στην περίπτωση παράβασης των όρων της διαθήκης, ο ναός θα περνούσε στην δικαιοδοσία του Ρ/Καθολικού Καθεδρικού Μητροπολιτικού Ναού του Αγίου Γεωργίου. Όμως δεν αμφισβητείται ότι ο Μοναχός Νεκτάριος ήταν Ορθόδοξος, καθώς αυτό καταδεικνύεται και από το ίδιο το όνομα του Μοναχού, αλλά και από την διατύπωση της διαθήκης, η οποία καμία ομοιότητα δεν έχει με τις ανάλογες περιπτώσεις Ρ/Καθολικών ιερωμένων. Το ότι συντάχθηκε στην Καντζελαρία και έχει αυτόν όρο, ως ρήτρα, θα πρέπει να κατανοηθεί ως αποτέλεσμα των αгаστών σχέσεων των δύο κοινοτήτων την εποχή που συντάχθηκε η διαθήκη. Επιπλέον, η ίδια η μαρτυρία του Λινάρδου Χαλαβατζή, στην διαθήκη που εκείνος παραδίδει, ορίζει ότι θα πρέπει να προσφέρονται το 1/3 των εσόδων από την παραγωγή του κτήματος του Ναού, στον εκάστοτε Ορθόδοξο Ιερέα του. Η μεταστροφή, εν τέλει, του ιερού ναού προς το Ρ/Καθολικό δόγμα, θα πρέπει να σχετίζεται με την αλλαγή δόγματος της οικογένειας Χαλαβατζή, οι οποίοι πούλησαν τον Ναό και τα κτήματα του, σε μέλη της Ρ/Καθολικής κοινότητας.¹²⁸

Ο σεβασμός προς το ιερό προσκύνημα ήταν και το κίνητρο των ευλαβών και φιλόθρησκων κατοίκων, τόσο των Ρ/Καθολικών όσο και των Ορθοδόξων. Από κοινού προσέφεραν στον έρανο που διοργανώθηκε το 1947, όπως δείχνει και το ευχαριστήριο μήνυμα του εφημερίου του Ιερού Ναού της Παναγίας της Φανερωμένης και Προέδρου της ερανικής επιτροπής, με σκοπό την γενική επισκευή του Ναού. Ο έρανος διενεργήθηκε μετά την Θεία Λειτουργία, η οποία επιτελέστηκε χοροστατούντος του Ρ/Καθολικού Επισκόπου Σύρου Γεωργίου Ξενόπουλου με συλλειτουργό τον πρώην Επίσκοπο Σύρου και πλέον Αρχιεπίσκοπο Κερκύρας Αντώνιο Γρηγόριο Βουτσίνο, παρόντος πλήθους πιστών από όλη τη Σύρο, όπως του Βουλευτού Κυκλάδων, του Δημάρχου Ερμουπόλεως και Άνω Σύρου, Προέδρων των κοινοτήτων της Σύρου, του διευθυντού της Χωροφυλακής και άλλων σημαντικών προσώπων της συριανής κοινωνίας.¹²⁹

¹²⁸ Δρακάκης, *Η Σύρος επί Τουρκοκρατίας Τόμος Α΄ 1948*. Σελ 161-162.

¹²⁹ «Εξαίρετικήν έπιτυχίαν έσημειώθησεν ό έφετεινός έορτασμός τοῦ Καθολικοῦ Ναοῦ τῆς Παναγίας τῆς Φανερωμένης. Κατά τήν θείαν λειτουργίαν, εἰς τήν όποίαν έχοροστάτησεν ό Σεβασμ. Έπίσκοπος Σύρου-

Το ότι το ιερό προσκύνημα της Παναγίας της Φανερωμένης τιμούσαν κατά παράδοση οι κάτοικοι της Σύρου και από τις δύο κοινότητες^{130 131}, αποδεικνύεται και από το γεγονός ότι, για την εορτή της Παναγίας της Φανερωμένης, χρειάστηκε να ληφθεί μέριμνα ακόμα και για την μεταφορά τους με λεωφορεία, όχι μόνο από την Άνω Σύρο και τις επαρχίες του νησιού, αλλά και από την Ερμούπολη¹³². Με την παρουσία του ακόμα και ο Μητροπολίτης Σύρου Δωρόθεος Α΄, τίμησε την εορτή της Παναγίας της Φανερωμένης των Χρουσών, συνοδευόμενος από έναν Ιερέα και έναν Διάκονο τον Οκτώβριο του 1966. Τότε ο Μητροπολίτης Σύρου και η συνοδεία του, μαζί με πλήθος κατοίκων από όλο το νησί, παρευρέθηκε στην Θεία Λειτουργία επ' ευκαιρία της εορτής,

Θήρας κ.κ. Γ. Ξενοπούλου καί παρέσαν ό Σεβασμ. Αρχιεπίσκοπος Κερκύρας κ.κ. Α.-Γ. Βουτσίνος, μεθ' ἅπαντος τοῦ Καθολικοῦ Κλήρου τῆς Σύρου, παρέστη πλῆθος πιστῶν, ἐκ τῶν ἐπισήμων δέ ὁ Βουλευτής μᾶς κ. Ν. Καμπάνης, ὁ Δήμαρχος Ἑρμουπόλεως κ. Ε. Ξοχάκς, ὁ Πρόεδρος τῶν Ἐφετῶν κ. Δ. Μανέας, ὁ Δ/ντής τῆς Χωροφυλακῆς Κυκλάδων Ταγμ. κ. Κ. Ζιούβας, ὁ Νομομηχανικός κ. Ε. Ἀγγελίδης, ὁ Πρόεδρος Κοινότητος Ἄνω Σύρου κ. Σ. Προβελέγγιος, Πρόεδροι ἄλλων Κοινοτήτων τῆς νησου, ὁ ὀδοντίατρος κ. Βιτάλης, ὁ δικηγόρος κ. Β. Βάγιας, κ.α....» Μετά τήν λειτουργίαν ὁ Ἐφημέριος τοῦ Ναοῦ αἰδ. Δόν φρ. Μαραγκός παρέθεσεν γεῦμα εἰς τοῦ Ἐπισκόπους, τόν Ι. Κλήρον καί τούς κ.κ. Καμπάνην, Ξολαχάκην, Μανέαν, Ἀγγελίδην, καί Βιτάλην.»

Εὐχαριστήριον

«Ὁ Ἐφημέριος καί ἡ ἐπιτροπή τοῦ Ἱεροῦ Καθολικοῦ Ναοῦ Φανερωμένης, ἐξ ἐπιβεβλημένου καθήκοντος ὀρμώμενοι, σπεύδομεν καί δημόσια νά ἐκφράσωμεν τάς θερμάς εὐχαριστίας καί τήν εὐγνωμοσύνην μᾶς πρὸς πάντας τούς εὐγενῶς καί προθυμῶς συμμετέχοντας καί δὴ διὰ τὸν παρά τῶν δραστηρίων καί ἀβροφῶνος ἐπιτελαρχῶν τῆς ἐρανικῆς ἐπιτροπῆς κ.κ. Εὐαγγέλου Ξοχάκη, Δημάρχου Ἑρμουπόλεως, Ἀλφόνσο Βιτάλην, ὀδοντίατρον καί Χρήστου Σταβλά, ἐνεργηθέντα ἔρανον, εἰς τούς συνεισφέροντας τὸν εὐαγγελικὸν ὁβολὸν αὐτῶν καί συντελέσαντες εἰς τὴν πιστῶς ἀποπερατωθεῖσαν γενικὴν ἐπίσκευήν τοῦ Ἱεροῦ Ναοῦ τῆς Παντανάσσης Φανερωμένης. Ἰδίως δέ θερμότατα εὐχαριστοῦμεν τὸν Πανοσ. κ. Ἰάκωβον Τέστα, Ἀποστολικὸν Ἐπίτροπον, τὸν Παν. Κ. Ἀντώνιον Γρηγόριον Βουτσίνον, Ἀρχιεπίσκοπον Κερκύρας, τὸν κ. Ἀντώνιον Κερ. Φίξ, τούς κ.κ. Βιομηχανικοὺς Ἑρμουπόλεως, τὸν Γεωργικὸν Συνεταιρισμὸν Σύρου καί πάντας τούς εὐλαβεῖς καί φιλόθρησκους καθολικοὺς καί ὀρθοδόξους Ἑρμουπόλεως, Ἄνω Σύρου καί ἐξοχικῶν κοινοτήτων, οἵτινες μέ εὐγενῇ προθυμίᾳ καί χριστιανικὸν αἶσθημα συνετέλεσαν εἰς τὴν πραγματοποιήσιν ἐνός τόσοσιν θεαρέστου ἔργου. Ἄξιός ὁ μισθός σας. Ὁ Ἐφημέριος καί Πρόεδρος τῆς Ἐπιτροπῆς. Φραγκ. Μαραγκός, Ἐφημέριος Φανερωμένης.», Θάρρος, Ἡ εορτή τῆς Φανερωμένης, 15/10/1947, Αρ. φ. 57. Σελ 2.

¹³⁰ «Χθὲς ἐώρτασε τήν ἐτήσιαν ἐορτήν τοῦ μέ πᾶσαν συρροήν πιστῶν ἐξ ὅλης τῆς νήσου ὁ ἱερός Καθολικός Ναός τῆς Παναγίας τῆς Φανερωμένης.», Θάρρος, 22/9/1969, Αρ. φ. 730. Σελ 2.

¹³¹ «Μέ πᾶσαν Ἐκκλησιαστικὴν λαμπρότητα καί μέ συρροήν πλῆθους προσκυνητῶν ἐξ Ἑρμουπόλεως, Ἄνω Σύρου καί τῶν χωρίων ἐγένετο τήν παρελθ. Κυριακὴν, ἡ πανήγυρις τοῦ παρά τήν φερώνυμον θέσιν Ἱεροῦ Καθολικοῦ Προσκυνητηρίου Παναγίας Φανερωμένης...», Θάρρος, 26/9/1973, Αρ. φ. 939. Σελ 2.

¹³² «Φερεται εἰς γνῶσιν τῶν εὐλαβῶν προσκυνητῶν τῆς Φανερωμένης Σύρου, ὅτι ἀπὸ τὸν Μάϊον καί κάθε Τετάρτην εἰς τὰς 3.30 μ.μ. θά ἀναχωρῇ ἀπὸ Ἑρμούπολιν δια Φανερωμένην (Ἐκκλησίᾳ) λεωφορεῖον καί θά ἀναχωρῇ ἀπὸ Φανερωμένην δι' Ἑρμούπολιν εἰς τὰς 4.15 μ.μ. Τιμὴ εἰσιτηρίου δρχ. 7 (μετ' ἐπιστροφῆς).», Θάρρος, Συγκοινωνία εἰς Φανερωμένην, 25/4/1969, Αρ. φ. 712. Σελ 2.

στην οποία χοροστάτησε ο Τοποτηρητής της Ρ/Καθολικής Επισκοπής Σύρου Δον Ιωάννης Ρούσσο.¹³³

Δωρεά Ιερού λειψάνου Αγίου Νικολάου από τον Καρδινάλιο Μιλάνου

Λαμπρή απόδειξη της διάθεσης για θετική συνύπαρξη των δύο δογμάτων, αποτελεί και η δωρεά αποτμήματος του Ιερού λειψάνου του Αγίου Νικολάου, το οποίο βρίσκεται στην Ιταλία κατόπιν των προσπαθειών του Σεβασμιοτάτου Μητροπολίτου Σύρου Δωροθέου Β΄ και την διαμεσολάβηση του τότε Ρ/Καθολικού Επισκόπου Σύρου του Σεβασμιοτάτου Φραγκίσκου Παπαμανώλη. Στις 14 Μαΐου του 2006, σε πάνδημη τελετή στο λιμάνι της Ερμούπολης, ο εκπρόσωπος του Εξοχotáτου Καρδιναλίου Τενταμάντζι του Μιλάνου, αφού αποβιβάσθηκε από τορπιλάκατο του Ελληνικού Ναυτικού, παρέδωσε στον μακαριστό Αρχιεπίσκοπο Αθηνών Χριστόδουλο, απότμημα των λειψάνων του Αγίου Νικολάου. Το Ιερό λείψανο μεταφέρθηκε δια χειρών του μακαριστού Αρχιεπισκόπου, εν πομπή, και εναποτέθηκε στον Ιερό Ναό του Αγίου Νικολάου στη συνοικία Βαπόρια της Ερμούπολης.

Το γεγονός της δωρεάς από τον Καρδινάλιο του Μιλάνου Τενταμάντζι και η παράδοσή του, μνημονεύεται γλαφυρά σε εγχάρακτες επιγραφές στην ολοσκάλιστη αργυρή λειψανοθήκη όπου και φυλάσσεται έως και σήμερα. Συγκεκριμένα, στην αριστερή εσωτερική πλευρά του σκεπάσματος αναγράφεται «*Νικολάου Ιεράρχου Μύρων και Εφόρου Συρίων Απότμημα Τιμίων Λειψάνων Αγίων*», ενώ στην δεξιά «*Καρδινάλιος Διονύσιος Τενταμάντζι των Μεδιολάνων Αρχιεπίσκοπος Πρόφρον Δωρητής Στερρός τ' Εγγυητής Γνησιότατος Γέγονεν*». Στο σώμα της λειψανοθήκης μνημονεύεται

¹³³ «Μέ ἐκκλησιαστική λαμπρότητα καί μεγαλοπρέπεια ἐτελέσθη, μέ τριήμερον ἑορτασμόν, ἡ καθιερωμένη πανήγυρης τῆς ἐν τῷ Μητροπολιτικῷ ναῷ τῆς Μεταμορφώσεως ἀποτεθησαυρισμένης ἱερᾶς εἰκόνης τῆς Παναγίας τῆς Φανερωμένης, χοροστατοῦντος τοῦ Σεβασμ. Μητροπολίτου Σύρου κλπ. Κυρίου Δωροθέου, ὁ ὁποῖος καί ἐκήρυξε τόν Θεῖον Λόγον. Τό ἀπόγευμα τῆς Κυριακῆς ἐγένετο ἡ ἀνά τήν πόλιν λιτάνευσις τῆς ἱερᾶς εἰκόνης, μέ συμμετοχήν πλήθους πιστῶν. Μέ πᾶσαν ἐκκλησιαστικήν λαμπρότητα ἐτελέσθη τήν παρελθοῦσαν Κυριακήν, ἡ καθιερωμένη ἑορτή τοῦ Καθολικοῦ Ἱεροῦ Ναοῦ τῆς Παναγίας τῆς Φανερωμένης, μέ συρροήν πλήθους προσκυνητῶν ἐξ Ἑρμουπόλεως καί τῶν χωρίων. Εἰς τήν ἐπίσημον Λειτουργίαν ἐχοροστάτησεν ὁ Τοποτηρητής τῆς Καθολικῆς Ἐπισκοπῆς Σύρου Δόν Ἰωάννης Ροῦσσο. Τόν Θεῖον Λόγον ἐκήρυξεν ὁ πατήρ Παῦλος Γκαρώ, Διευθυντής τῆς ἐφημερίδος «Καθολική». Εἰς τήν ἑορτήν προσῆλθε καί ὁ Σεβασμιότατος Μητροπολίτης ἡμῶν Κύριος Κός Δωρόθεος, συνοδευόμενος ὑπό ενός ἱερέως καί ενός διακόνου.» , Θάρρος, Ἡ ἑορτή τῆς Φανερωμένης, 3/10/1966, Αρ. φ. 601. Σελ 2..

το ιστορικό της απόκτησης με το εξής «Δωροθέου Β' Ο Πολυκανδριώτης Αόκνοις Μοχθοίς Θ' Ίδρωσι Θεοδέκτοις Φραγκίσκου Επισκόπου του Παπαμανώλη Φιλαδέλφως Μεσητεύσαντος Ναυκρατούσιν Σύρω Εξ Ιταλίας Μετήνεγκεν» και «Χριστόδουλος Ο της Ελλάδος Αρχιποίμην Ο Κλεινός Θεοφιλώς Υπεδέξατο και Ιδίαις Χερσί Φερωνύμω Ναώ Εναπέθετο Μάϊω Μηνί Έτος Σωτηρίου Β' Στ'». ¹³⁴ Το απότμημα του Αγίου Νικολάου είναι το πολυτιμότερο θρησκευτικό απόκτημα του περιώνυμου μεγαλοπρεπούς Ορθόδοξου Ιερού Ναού της Ερμούπολης.

Οι σχέσεις των δύο κοινοτήτων σήμερα

Οι αγαστές σχέσεις των δύο κοινοτήτων σήμερα, αντανακλώνται στις σχέσεις των δύο προκαθημένων των αντίστοιχων Εκκλησιαστικών θρόνων της Σύρου. Ο προκαθήμενος της Ιεράς Μητρόπολης Σύρου, Τήνου, Άνδρου, Κέας, Μυκόνου, Μήλου, Σίφνου, Σερίφου, Κιμώλου, Κύθνου, Φολεγάνδρου και Σικίνου, είναι ο κατά κόσμον Σταύρος Πολυκανδριώτης. Εξελέγη στις 14/12/2001 Μητροπολίτης Σύρου, χειροτονήθηκε την 15^η του ίδιου μήνα στον Μητροπολιτικό Ναό των Αθηνών από το μακαριστό Αρχιεπίσκοπο Αθηνών και πάσης Ελλάδος Χριστόδουλο και η ενθρόνισή του έγινε στην Ερμούπολη στις 19/1/2002, ως Δωρόθεος Β'. ¹³⁵ Ο νυν προκαθήμενος της Ιεράς Ρ/Καθολικής Επισκοπής Σύρου είναι ο Σεβασμιότατος Πέτρος Στεφάνου, ο οποίος διορίστηκε στις 13/5/2014, χειροτονήθηκε στον επισκοπικό θρόνο της Σύρου στις 2/7/2014 και είναι Επίσκοπος Σύρου, Θήρας και Αποστολικός Τοποτηρητής της (Ρ/)Καθολικής Επισκοπής Κρήτης, ¹³⁶ μετά από παραίτηση, λόγω γήρατος, του Σεβασμιοτάτου Επισκόπου Φραγκίσκου Παπαμανώλη ¹³⁷.

Οι κοινές παρουσίες των δύο προκαθημένων είναι συχνές, όπως επί τη ευκαιρία της ανακαίνισης του Ιερού Καθεδρικού Ναού του Αγίου Γεωργίου, στην κορυφή του

¹³⁴ Ροδοκανάκης Κρίνος, *Το υπέρτατον κάλλος, Ιερός Ναός Αγίου Νικολάου Ερμουπόλεως Σύρου*. Σελ 80-82.

¹³⁵ Βιογραφικό σημείωμα, ημερομηνία πρόσβασης 1 Μαΐου 2022, <https://www.imsyrou.gr/index.php/mitropolitism/viografiko-simeiotoma-mitropolitou>.

¹³⁶ Bishop Petros Stefanou [Catholic-Hierarchy], ημερομηνία πρόσβασης 1 Μαΐου 2022, <http://www.catholic-hierarchy.org/bishop/bstefanou.html>.

¹³⁷ Bishop Franghískos Papamanólis [Catholic-Hierarchy], ημερομηνία πρόσβασης 1 Μαΐου 2022, <http://www.catholic-hierarchy.org/bishop/bpapa.html>.

λόφου της Άνω Σύρου, κατά την οποία τελετή, επιτελέστηκε με επισημότητα πολυαρχιερατικό συλλείτουργο, στις 9/9/2014, μετά την ολοκλήρωση των εργασιών αποκατάστασης και επισκευής του Εκκλησιαστικού Συγκροτήματος στην κορυφή του μεσαιωνικού οικισμού. Στην τελετή προΐστατο ο Ρ/Καθολικός Επίσκοπος Σύρου Σεβασμιότατος Πέτρος Στεφάνου, με συλλειτουργούς τον Ρ/Καθολικό Αρχιεπίσκοπο Αθηνών και Αποστολικό Τοποτηρητή της Ρ/Καθολικής Αρχιεπισκοπής Ρόδου Σεβαστιανό Ροσσολάτο, τον πρώην Καθολικό Αρχιεπίσκοπο Αθηνών Νικόλαο Φώσκοιο, τον Σεβασμιότατο Αρχιεπίσκοπο Νάξου – Τήνου π. Νικόλαο Πρίντζη, τον Ρ/Καθολικό Επίσκοπο πρώην Σύρου Φραγκίσκο Παπαμανώλη και άλλων κληρικών της Σύρου Ρ/Καθολικού Δόγματος. Την τελετή τίμησε με την παρουσία του και ο Σεβασμιότατος Μητροπολίτης Σύρου Δωρόθεος Β΄, συνοδευόμενος από δυο Ιερείς της Ιεράς Μητροπόλεως Σύρου. Στο συλλείτουργο παρέστησαν επίσης ο Αντιπεριφερειάρχης Κυκλάδων Γιώργος Λεονταρίτης, ο Δήμαρχος Σύρου – Ερμούπολης Γιώργος Μαραγκός, εκπρόσωποι της Τοπικής Αυτοδιοίκησης, της Αστυνομίας και των Σωμάτων Ασφαλείας, υποψήφιοι Βουλευτές από το νησί της Σύρου, καθώς και πλήθος Ρ/Καθολικών, οι οποίοι ευχήθηκαν τη σωματική και πνευματική υγεία όλων, όσων συνέβαλαν στην επιτυχή ολοκλήρωση του έργου.¹³⁸

Την πρωτοχρονιά του 2016, στον Ιερό Ναό του Αγίου Νικολάου Ερμούπολεως, χοροστατούντος του Σεβασμιότατου Μητροπολίτη Σύρου Δωροθέου Β΄, επιτελέστηκε Θεία Λειτουργία, στην οποία παρευρέθηκε ο Ρ/Καθολικός Επίσκοπος Σύρου Πέτρος Στεφάνου, ο Βουλευτής Κυκλάδων Αντώνης Συρίγος, ο Αντιπεριφερειάρχης Κυκλάδων Γιώργος Λεονταρίτης, ο Δήμαρχος Σύρου – Ερμούπολης Γιώργος Μαραγκός, καθώς και διάφοροι εκπρόσωποι φορέων, συλλόγων και Σωμάτων Ασφαλείας. Την πρωτοχρονιάτικη βασιλόπιτα έκοψε ο σεβασμιότατος Μητροπολίτης Σύρου με τον Ρ/Καθολικό Επίσκοπο Σύρου και ευχήθηκαν στους συμμετέχοντες πιστούς.¹³⁹

¹³⁸ Σε μια ιστορική τελετή για τους Καθολικούς της Σύρου παρευρέθηκε ο μητροπολίτης Δωρόθεος - ORTHODOXIAINFO, ημερομηνία πρόσβασης 1 Μαΐου 2022, <https://orthodoxia.info/news/σε-μια-ιστορική-τελετή-για-του-καθολικ/>.

¹³⁹ Καλωσόρισμα του νέου έτους στον Ι.Ν. του Αγίου Νικολάου και Τέλεση Δοξολογίας | Καθολική Επισκοπή Σύρου | Επίσημη Ιστοσελίδα, ημερομηνία πρόσβασης 1 Μαΐου 2022, <https://episkopisyrou.gr/kalorisma-tou-neou-etous-ston-i-n-tou-agiou-nikolaou-ke-tesli-doxologias/>.

Η Ιερά Μονή της Αγίας Βαρβάρας στο Κίνι, είναι η μόνη Ορθόδοξη Μονή της Σύρου, στην οποία τον Ιούνιο του 2017 μετά την Θεία Λειτουργία, παρουσία του Σεβασμιότατου Ρ/Καθολικού Επισκόπου Πέτρου Στεφάνου, σε μια ιδιαίτερα φορτισμένη συγκινησιακά ατμόσφαιρα ο Σεβασμιότατος Μητροπολίτης Σύρου Δωρόθεος Β΄ τίμησε με το μετάλλιο της Ιεράς Μητροπόλεως τρεις, όπως είπε, “*πρωταθλητές της ζωής*”, στους οποίους αξίζει έπαθλο και ευγνωμοσύνη. Πρόκειται για την Μοναχή Αγνή Κοτσολάκη της Ιεράς Μονής Αγίας Βαρβάρας, την Αδελφή του Τάγματος της Παναγίας της Ελπίδος της Ρ/Καθολικής Εκκλησίας, Λουίζα Παλαιολόγου και τον Λεονάρδο Ρούσσο ή “Λιλή”, μια εμβληματική μορφή της Άνω Σύρου με κοινωνική προσφορά και ανάδειξη ιδιαιτέρων πτυχών της πολιτιστικής ζωής του νησιού.¹⁴⁰ Πρόκειται για μια σπουδαία κίνηση του Σεβασμιότατου Μητροπολίτου για την αναγνώριση και την απότιση τιμής στις τρεις αυτές σημαντικές συριανές μορφές, ι δύο εκ των οποίων ανήκουν στο Ρ/Καθολικό δόγμα. Η πράξη αυτή του Ορθόδοξου Ποιμενάρχη, σφράγισε τη μνήμη των καθολικών της νήσου, έως σήμερα. Αποτελεί δε λαμπρό παράδειγμα των σχέσεων σεβασμού και εκτίμησης των δύο κοινοτήτων στη Σύρο.

Ο Αγιασμός που πραγματοποιήθηκε στις 10/9/2019 στο ιδιωτικό εκπαιδευτήριο Δελασάλ Σύρου, για την έναρξη της νέας σχολικής χρονιάς, επιτελέστηκε από τον Σεβασμιότατο Επίσκοπο Πέτρο Στεφάνου, με την παρουσία του Σεβασμιότατου Μητροπολίτου Δωροθέου Β΄. Παρόντες στην τελετή του Αγιασμού ήταν η Βουλευτής Κυκλάδων Άννα Μονογυιού, ο Αντιπεριφερειάρχης Ν. Αιγαίου Γιώργος Λεονταρίτης και ο Αντιδήμαρχος του Δήμου Σύρου-Ερμούπολης Μηνάς Αληφραγκής.¹⁴¹

Επίσης, ο σεβασμιότατος Επίσκοπος Σύρου Πέτρος Στεφάνου παρευρέθηκε στην Αρχιερατική Θεία Λειτουργία, για τα ονομαστήρια του Σεβασμιότατου Μητροπολίτου Δωροθέου Β΄, στις 5/6/2020, στον Ιερό Μητροπολιτικό Ναό της Μεταμορφώσεως της Ερμούπολης. Στην Θεία Λειτουργία συμμετείχαν και ο Βουλευτής Κυκλάδων Φίλιππος

¹⁴⁰Τρεις αφανείς πρωταθλητές της ζωής τίμησε ο Σεβασμιώτατος κ. Δωρόθεος Β΄ | Καθολική Επισκοπή Σύρου | Επίσημη Ιστοσελίδα, ημερομηνία πρόσβασης 1 Μαΐου 2022, <https://episkopisyrou.gr/treis-afaneis-protathlites-tis-zois-timise-o-sevasmiotatos-k-dorotheos-v/>.

¹⁴¹Αγιασμός – delasal, ημερομηνία πρόσβασης 1 Μαΐου 2022, <https://sgschool.gr/αγιασμός/>.

Φόρτωμας, ο Αντιπεριφερειάρχης Κυκλάδων Γιώργος Λεονταρίτης, ο Δήμαρχος Σύρου - Ερμούπολης Νίκος Λειβαδάρας, εκπρόσωποι του Δικαστικού Σώματος, του Στρατού και των Σωμάτων Ασφαλείας, Περιφερειακοί, Δημοτικοί και Κοινοτικοί σύμβουλοι, μέλη φορέων και συλλόγων καθώς και πολλοί Συριανοί.¹⁴² Επίσης, οι αγαστές σχέσεις των δύο προκαθημένων επιβεβαιώθηκαν και στις 15/12/2021, όταν ο σεβασμιότατος Μητροπολίτης Σύρου Δωρόθεος Β' γιόρτασε τα είκοσι χρόνια της αρχιεροσύνης του. Στην Θεία Λειτουργία που επιτελέστηκε παρουσία του Σεβασμιοτάτου Ρ/Καθολικού Επισκόπου Σύρου, παρόντες ήταν επίσης ο Δήμαρχος Σύρου - Ερμούπολης, κ. Νίκος Λειβαδάρας, εκπρόσωποι της Περιφέρειας Νοτίου Αιγαίου, εκπρόσωποι των Σωμάτων Ασφαλείας και άλλοι σημαντικοί τοπικοί φορείς.¹⁴³

Οι σχέσεις των δύο κοινοτήτων μπορεί έως σήμερα να παραμένουν θετικές, αυτό όμως δεν σημαίνει ότι μένουν πάντα ανέφελες. Και παρότι οι αγαστές σχέσεις των δύο προκαθημένων, τους θέλει πάντα να κινούνται στα όρια τα οποία θέτουν οι παραδόσεις και η κανονική τάξη της Ορθόδοξης και της Ρ/Καθολικής Εκκλησίας (εφόσον δεν έχει υπάρξει καταδίκη από τα επίσημα όργανα των αντίστοιχων εκκλησιών που να αφορά λόγο ή έργο των προκαθημένων) έχει υπάρξει όμως αντίδραση και κατηγορία προς το πρόσωπο του Σεβασμιοτάτου Μητροπολίτη Σύρου Δωροθέου Β', η οποία αναστάτωσε το Ορθόδοξο πλήρωμα της Εκκλησίας της Ελλάδος, προβλημάτισε την Ιερά Μητρόπολη της Σύρου, έθιξε το θρησκευτικό συναίσθημα της Ορθόδοξης κοινότητας της Σύρου και θα μπορούσε να είχε προκαλέσει τριγμούς στην, επί αιώνων, συμβίωση Ορθοδόξων και Ρ/Καθολικών στο νησί.

Τον Σεπτέμβριο του 2014, ο Πανοσιολογιότατος Ευθύμιος Χαραλαμπίδης, Ιερέας της Ιεράς Μητρόπολης Σύρου στην Άνδρο, κατηγόρησε τον Σεβασμιότατο Μητροπολίτη Σύρου Δωρόθεο Β', για αντικανονική συμπεριφορά, επ' αφορμή της παρουσίας του

¹⁴² Σε κλίμα χαράς και συγκίνησης εορτάστηκαν τα ονομαστήρια του κ. Δωροθέου Β' - Logotypos.gr, ημερομηνία πρόσβασης 1 Μάιος 2022, <https://www.logotypos.gr/se-klima-xaras-kai-syginisis-eortastikan-ta-onomasthria-tou-k-dwrotheou-b/>.

¹⁴³ Η Σύρος τίμησε τα 20 χρόνια από τη χειροτονία του Σεβ. Μητροπολίτη Δωροθέου Β' | Κοινή Γνώμη, ημερομηνία πρόσβασης 1 Μαΐου 2022, <https://www.koinignomi.gr/news/koinonia/ekklisiastika/2021/12/15/i-syros-timise-ta-20-hronia-apo-ti-heirotomia-toy-sev-mitropoliti-dorotheoy-v.html>.

Μητροπολίτου στην ενθρόνιση του Σεβασμιοτάτου Ρ/Καθολικού Επισκόπου Σύρου Πέτρου Στεφάνου. Ο εν λόγω Ιερέας διέκοψε το μνημόσυνο του Μητροπολίτη, ισχυριζόμενος ότι ο Σεβασμιότατος Μητροπολίτης Δωρόθεος Β΄ δεν εφαρμόζει την Ορθόδοξη Παράδοση και καταλύει τον Ευαγγελικό Νόμο, τους Αγίους και τους αγωνιστές Μοναχούς. Επίσης, κατήγγειλε τους μικτούς γάμους, οι οποίοι τελούνταν από αιώνων στο νησί της Σύρου και την παροχή του χρίσματος αντί του αναβαπτισμού σε όποιον Ρ/Καθολικό εισέρχεται στην Ορθόδοξη Εκκλησία αποδεχόμενος τα δόγματα και τις διδασκαλίες της. Τις απόψεις του αυτές δημοσίευσε στην εφημερίδα «Ορθόδοξος Τύπος»¹⁴⁴, γεγονός που εξέθεσε τόσο τον Σεβασμιότατο Μητροπολίτη της Σύρου, όσο

¹⁴⁴ «Αποστέλλω στην έγκριτη εφημερίδα σας κάποιες σκέψεις, που έχουν σχέση με την απόφασή μου να διακόψω το Μνημόσυνο του Μητροπολίτου Σύρου κ. Δωροθέου και αφορμώνται από δυο πρόσφατα γεγονότα. Το ένα είναι η επίσκεψις του Πατριάρχου Βαρθολομαίου και του Πάπα Φραγκίσκου τον Μάιο του 2014 στην Αγία Γῆ. Παρακολουθήσαμε με όδύνη την συμπεριφορά του ὁρθόδοξου Πατριάρχου. Τὸν εἶδαμε νὰ συμπορεύεται με τὸν Πάπα, νὰ ἀλληλοσπάζονται, νὰ δέχεται ὁ πατριάρχης Βαρθολομαῖος τὸ θεατρinιστικό... χειροφίλημα ἀπὸ τὸν Πάπα, νὰ συμπορεύεται μετὰ τοῦ Πάπα εἰς τὰ ἅγια προσκυνήματα καὶ δὴ εἰς τὸν Πανάγιο Τάφο τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ μας, ὡσὰν ὁ βλασφημῶν τὴν Ἁγία Τριάδα καὶ ἀποσχισθεὶς ἀπὸ τὴν Ἐκκλησία αἰρετικός Πάπας νὰ ᾔτο συνεπίσκοπός του! Κατὰ τοὺς ἁγίους Πατέρες μας, αὐτὲς οἱ ἐνέργειες τοῦ Πατριάρχου ἀποτελοῦν πνευματικὴ μοιχεία. Κι ὅμως, πέρα ἀπὸ κάποιες μεμονωμένες διαμαρτυρίες, κληρὸς καὶ λαὸς παθητικὰ ἀποδέχονται πλέον τὶς βλάσφημες πράξεις του. Εἰδικὰ οἱ ποιμένες δὲν ἐξεγέρθησαν, δὲν ἤλεγξαν τὶς παράνομες πράξεις του, ὥστε νὰ σταματήσει τὸ κακὸ. Ἀλλὰ ἀπεναντίας σὰν νὰ εἴμαστε ὅλοι ὑπνωτισμένοι, δὲν ἔχουμε τὸ σθένος, σύσσωμοι καὶ ὁμόψυχοι, νὰ ἀντιδράσουμε σ’ αὐτὸ τὸ καταστροφικὸ ρεῦμα, ποὺ ἐκπορεύεται ἀπὸ τὸ Φανάρι. Ἀλλὰ κατὰ τὸν μέγαν ἐν θεολόγοις καὶ μέγιστο Ὁμολογητὴ ἅγιο Μάξιμο, ἡ ὀρθὴ πίστις εἶναι «τὸ μέγα καὶ πρῶτον τῆς σωτηρίας φάρμακον». Γράφει: «Φυλάξομεν, δέ μᾶλλον τὸ μέγα καὶ πρῶτον τῆς σωτηρίας ἡμῶν φάρμακον τὴν καλὴν λέγω τῆς πίστεως κληρονομίαν· ὁμολογοῦντες ψυχῇ τε καὶ σώματι μετὰ παρρησίας, ὡς οἱ Πατέρες ἡμᾶς ἐδίδασκαν» (Ἁγίου Μαξίμου Ὁμολογητοῦ Ρ.Γ. 91, 465). Τὸ δεῦτερον γεγονός ποὺ μᾶς ἄφησε ἄναυδους, συνέβη στὶς 2 Ἰουλίου τοῦ 2014 στὴν Σύρο. Εἶδαμε τὸν ὁρθόδοξο ἐπίσκοπο Σύρου Δωρόθεο, νὰ προσέρχεται στὴ λυκοφωλιὰ τῶν Παπικῶν τῆς Σύρου καὶ νὰ ...συμμετέχει στὴν χειροτονία τοῦ αἰρετικοῦ παπικοῦ ἐπισκόπου Πέτρου! Ἐκφώνησε λόγο γιὰ τὴν εὐδόωση τοῦ ἔργου τοῦ παπικοῦ ἐπισκόπου, ποὺ δὲν εἶναι ἄλλος ἀπὸ τὸν ἐκλατινισμό τῶν Ὁρθοδόξων· φώναξε «ἄξιος» (φρῖζον Ἥλιε!) καὶ πρόσφερε παπικὴ μίτρα στὸν αἰρετικὸ ἐπίσκοπο καὶ ἐπὶ πλέον (ὡ τῆς μεγίστης πλάνης) εἶπε μετὰξὺ ἄλλων καὶ τὰ ἐξῆς: Μαζί «εἰς τὸ τίμιον πρόσωπόν σας ἀνεγνωρίσαμεν καὶ ἀναγνωρίζομεν ἓνα ἀδελφόν ἀπὸ καρδίας, με τὸν ὅποιον μᾶς συνδέουν ἄριστοι καὶ ἀδιάπτωτοι δεσμοὶ κοινῆς καὶ ἀδελφικῆς συνοδοιπορίας»! Ἡ πράξη του αὐτῇ, μάλιστα, συνέβη τὴν ἡμέρα ποὺ εἰδικὰ στὴν Ἄνδρο, τιμᾶται ἡ Παναγία ἡ Μυροβλύτισσα (ἡ εἰκόνα εἶναι δῶρο ἀπὸ τὴν Παναγία τῶν Βλαχερνῶν ΚΠόλεως) ποὺ εἶναι καὶ προστάτιδα τῆς Ἱερᾶς μας Μονῆς. Καὶ κανένας Ἐπίσκοπος ἢ κληρικὸς δὲν διαμαρτυρήθηκε, ἐκτὸς ἀπὸ κάποια ἐκκλησιαστικὰ Μ.Μ.Ε. Αὐτὰ εἰδικὰ τὰ γεγονότα, αὐτὲς οἱ αἰσχρὲς πράξεις με πλημμύρισαν ἱερὴ ἀγανάκτηση καὶ με ἔκαναν νὰ ἐφαρμόσω τὴν ἀπὸ πολὺ καιρὸ κυοφορούμενη καὶ μελετώμενη ἀγιοπατερικὴ διδασκαλία τῆς Διακοπῆς Μνημοσύνου τοῦ Ἐπισκόπου μου. Εἶπα, πρέπει νὰ ξεπεράσω τοὺς δισταγμοὺς τῆς ὑπακοῆς στὸν Ἐπίσκοπο, ἐφ’ ὅσον αὐτὸς δὲν ὑπακούει καὶ δὲν ἐφαρμόζει τὴν Ὁρθόδοξη Παράδοσή μας, ἀντίθετα καταλύει ὅλον τὸν Εὐαγγελικὸν νόμο, ὅλους τοὺς Ἁγίους μας, ὅλους τοὺς ἀγωνιστὲς μοναχοὺς μας, με τὰ παραδείγματα τῶν ὁποίων μᾶς ἐγαλούχησε ὁ Γέροντάς μας. Εἴμαστε στὴν Μητρόπολη Σύρου δώδεκα νησιά. Ὑπάρχουν σ’ αὐτὰ πολλὰ μοναστήρια, πολλοὶ ἱερεῖς, ἱερομόναχοι, μοναχοί, μοναχές καὶ ὁρθόδοξοι χριστιανοί. Καὶ μέχρι τώρα, εἶτε ἀπὸ ἄγνοια, εἶτε ἐφαρμόζοντας μιὰ

και τη θρησκευτική συνείδηση της Ορθόδοξης κοινότητας, υποχρεώνοντας τον Σεβασμιότατο Μητροπολίτη να αποστείλει επιστολή προς τον διευθυντή της εφημερίδας, προς απάντηση των κατηγοριών που υπέστη.

Στην απαντητική επιστολή¹⁴⁵ ο Σεβασμιότατος δηλώνει ότι έχει πλήρη αντίληψη των ιδιαιτεροτήτων που προκύπτουν από την συμβίωση της Ορθόδοξης και της

κακῶς έννοούμενη ύπακοή, (ὅπως ἀγιοπατερικὰ ἀναλύει τὸ γεγονός ὁ πρωτοπρεσβύτερος π. Θεόδωρος Ζήσης) ποτὲ δὲν διαμαρτυρηθήκαμε δημόσια, παρότι μέσα μας “βράζαμε”, γιὰ ὅσα ἀπαράδεκτα συμβαίνουν στὴν Μητρόπολή μας. (Ἐγὼ προσωπικὰ εἶχα προχωρήσει ἐδῶ καὶ κάποιους μῆνες στὴν διακοπὴ μνημοσύνου τοῦ Ἐπισκόπου μου, πρὶν τοῦ τὸ ἀνακοινώσω καὶ ἐπίσημα). Ἐδῶ καὶ δεκαετίες γίνονται μικτοὶ γάμοι· χρόνια τώρα οἱ βαπτίσεις ἀντικαταστάθηκαν μὲ τὸ χρίσμα· ἡ Θ. Κοινωνία τῶν Ὁρθόδοξων μεταδίδεται στοὺς Παπικούς καὶ παράλληλα οἱ δικοὶ μας «κοινωνοῦν» τὴν “ὄστια” ἀπὸ τοὺς παπικούς. Καὶ παρόλα αὐτά, ἐπικρατεῖ «ἄκρα τοῦ τάφου σιωπὴ». Ἐλπίζω νὰ δημοσιεύσετε αὐτὴ τὴν ἐπιστολή, σὰν μιὰ ὁμολογιακὴ μαρτυρία, γιὰ νὰ πληροφορηθεῖ ὁ λαὸς μας καὶ οἱ εὐσεβεῖς ἱερεῖς μας καὶ μοναχοί, αὐτὰ ποὺ γίνονται στὴν Ὁρθόδοξή Μητρόπολή μας, ἡ ὁποία κάτω ἀπὸ τὴν ποιμαντορία τοῦ ἐπισκόπου Σύρου κ. Δωρόθεου ἐξουνιτίζεται συστηματικά. Νὰ ἔχετε τὴν εὐλογία τῆς θαυματουργοῦ εἰκόνης τῆς μυροβλύτιδος Παναγίας τῆς Ἄνδρου, ποὺ ἀναβλύζει μύρον ἁγίων· τοῦ ἁγίου μεγάλου Ἱεράρχου Νικολάου τοῦ θαυματουργοῦ καὶ προστάτου τῆς Ἱ. Μονῆς μας καὶ τὶς ταπεινὲς εὐχὲς μου. Ἱερομόναχος Εὐθύμιος (Χαραλαμπίδης)». Ορθόδοξος Τύπος, 26/9/2014, Αρ.φ. 2038, σελ 8.

¹⁴⁵ ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΤΟΥ ΣΕΒΑΣΜΙΩΤΑΤΟΥ κ. ΔΩΡΟΘΕΟΥ Β' ΠΡΟΣ ΤΟΝ "ΟΡΘΟΔΟΞΟ ΤΥΠΟ", ημερομηνία πρόσβασης 28 Ιουνίου 2022, <https://www.imsyrou.gr/index.php/extensions/album-grid/3837-epistoli-tou-sevasmiotatou-k-dorotheou-v-pros-ton-orthodoxo-typo>. «Αξιότιμε κ. Διευθυντά, Φιλοξενηθείσης εἰς τὸ ὑπ' ἀριθμ. 2038/26.09.2014 φύλλον, σελίς 8, τῆς Ἐφημερίδος «ΟΡΘΟΔΟΞΟΣ ΤΥΠΟΣ» τῆς ἐπιστολῆς τοῦ αὐτοπροαιρέτως ἐκ τῆς Ἐκκλησίας ἀποτειχισθέντος Πανοσιολ. Αρχιμ. Εὐθυμίου Χαραλαμπίδη, διὰ τῆς ὁποίας, ψευδόμενος, συκοφαντῶν καὶ διαστρέφων τὴν ἀλήθειαν προσπαθεῖ νὰ δικαιολογήσῃ τὰ ἀδικαιολόγητα καὶ νὰ καθησυχάσῃ τὸ τεταραγμένον ἐκ τῆς πράξεως ταύτης συνειδὸς του, ἐν πρώτοις καὶ πρὸς γνῶσιν πάντων τῶν προβληματισθέντων ἐκ τῶν γραφομένων ὑπ' αὐτοῦ καὶ εἰς ἅπαντας τοὺς φιλικούς εἰς αὐτόν ἱστοτόπους προθύμως ἀναπαραγομένων καὶ μεθ' ὑβριστικῶν πρὸς τὸ πρόσωπον ἡμῶν ἀνωνύμων, ὡς εἰκός, σχολίων διανθιζομένων, ἐν ἀγάπῃ καὶ ἀληθείᾳ δηλοῦμεν τὰ κάτωθι. Ἀφ' ἧς ἡμέρας, χάριτι καὶ εὐδοκίᾳ Κυρίου, ἀνελάβομεν τὴν διαποίμανσιν τῆς Παναγιοφυλάκτου Ἱερᾶς Μητροπόλεως Σύρου, Τήνου, κλπ., μεταξύ τῶν ἄλλων στόχων, ἐθέσαμεν καὶ τὴν ἐν εἰρήνῃ, ἁρμονίᾳ καὶ συνεργασίᾳ συμβίωσιν τῶν Ὁρθόδοξων καὶ τῶν Ρωμαιοκαθολικῶν συνοίκων τῶν εὐλογημένων Νήσων τῆς Μητροπόλεως ἡμῶν Σύρου καὶ Τήνου, πεποιθότες ὅτι «Ὁ ἐπίσκοπος ὀφείλει νὰ ἐμμένῃ ἀείποτε ἐν ταῖς ἡθικαῖς τοῦ ἱεροῦ Εὐαγγελίου ἀρχαῖς καὶ οὐδέποτε νὰ ἐξέρχεται τούτων ἢ νὰ παραβαίνει αὐτάς διῆθεν λόγῳ δογματικῶν διαφορῶν....Ἡ Χριστιανικὴ ἀγάπη ἐστὶν ἀναλλοίωτος, δι' ὃ οὐδ' ἡ τῶν ἑτεροδόξων χωλαίνουσα πίστις δύναται ν' ἀλλοιώσῃ τὸ πρὸς αὐτοὺς τῆς ἀγάπης συναίσθημα...Ἡ ἀγάπη οὐδέποτε χάριν δογματικῆς τινος διαφορᾶς πρέπει νὰ θυσιάζεται. Παράδειγμα ἔστω ὁ Ἀπόστολος τῶν Ἑθνῶν, ὅστις ἐξ ἀγάπης καὶ πρὸς αὐτοὺς τοὺς Σταυρωτάς τοῦ Χριστοῦ ἠῤῃχετο ἀνάθεμα εἶναι αὐτῶν. Ὁ μὴ ἀγαπῶν τοὺς ἑτεροδόξους ἐπίσκοπος, ὁ μὴ καὶ ὑπὲρ αὐτῶν ἐργαζόμενος, ἀπὸ ψευδοῦς κινεῖται ζήλου, διότι ὅπου ἡ ἀγάπη ἐκεῖ καὶ ἡ ἀλήθεια καὶ τὸ φῶς!» κατὰ τὴν διδασχὴν τοῦ μεγάλου συγχρόνου Πατρός τῆς Ἐκκλησίας ἡμῶν Ἁγίου Νεκταρίου («Ποιμαντική», σελ. 192). Καὶ ταῦτα, οὐδέ κατὰ κεραίαν ἐκκλίνοντες τῶν ὁρίων, ἃ οἱ Πατέρες ἡμῶν διὰ τῶν Ἱερῶν Κανόνων ἐθεντο, ἐμμένομεν εἰς τοὺς δοθέντας φρικτοὺς κατὰ τὴν ὥραν τῆς εἰς Ἐπίσκοπον χειροτονίας ἡμῶν ὅρκους διὰ τὴν τήρησιν καὶ ὑπεράσπισιν τῶν θείων Δογμάτων τῆς Ἀνωμότητος ἡμῶν Πίστεως. Παρὰ ταῦτα, ὅμως, ἀρκετοί, οἱ ὅποιοι δὲν κινοῦνται πάντοτε ἐκ καλῆς θελήσεως, διασπείρουν ἀνά τὴν Ἑλλάδα φήμας καὶ «εἰδήσεις» περὶ λόγων καὶ γεγονότων, τὰ ὁποῖα πόρρω μὲν ἀπέχουν τῆς ἀληθείας καὶ τῆς πραγματικότητος, προκαλοῦν δὲ προβληματισμὸν τῶν πιστῶν καὶ ἀδίκους ἐπιθέσεις εἰς τὸ πρόσωπον ἡμῶν. Ἐχοντες τὴν ποιμαντικὴν εὐθύνην μιᾶς κοινωνίας, εἰς τὴν ὁποίαν, διὰ λόγους ἱστορικούς, ἀπὸ αἰῶνες συμβιώνουν, ἴσως ὅχι

πάντοτε αρμονικά-κατά τό παρελθόν, κυρίως- Όρθόδοξοι καί Ρωμαιοκαθολικοί, καί εἰς τήν ὁποίαν τό φαινόμενον τῶν μικτῶν Γάμων εἶναι ἰδιαίτερος συχνόν, καλούμεθα ἐν πλήρει συναισθήσει τῆς ἡμετέρας εὐθύνης νά συμβάλλωμεν εἰς τήν ἐν ἀγάπῃ καί ἀληθείᾳ συμβίωσιν καί πρόοδόν της. Συχνάκις, μάλιστα, διερωτώμεθα ἐάν οἱ θεωροῦντες ἡμᾶς «προδότην» τῆς Όρθοδοξίας, ἐπειδή ἐπιδιώκομεν καί ἐργαζόμεθα διά τήν ἐπικράτησιν ἀγάπης, συνεργασίας καί φιλαλληλίας μεταξύ τῶν Όρθοδόξων καί τῶν Ρωμαιοκαθολικῶν, διαθέτουν πλήρη γνώσιν τῶν δεδομένων τῆς ἐνταῦθα κοινωνίας. Διερωτώμεθα, ἐάν θά ἐπεθύμουν τόν χωρισμόν τῶν οἰκογενειῶν ἢ τό μῖσος μεταξύ τῶν Χριστιανῶν! Διερωτώμεθα, ἐάν θά ἐπεθύμουν τήν ἐπιλεκτικήν ἄσκησιν τῆς φιλανθρωπίας, ἐάν θά μᾶς ἔκρινον ἀγωνιστάς καί ὁμολογητάς τῆς Όρθοδοξίας μόνον εἰς τήν περίπτωσιν κατά τήν ὁποίαν θά ἤρνούμεθα νά προσφέρωμεν αἶμα εἰς Ρωμαιοκαθολικόν, θά ἠρωτῶμεν τόν ἐμπερίστατον συνάνθρωπόν μας ἐάν εἶναι Όρθόδοξος, πρὶν τόν βοηθήσωμεν, θά ἤρνούμεθα νά εὐχηθῶμεν, νά συμφάγωμεν-τί λέγω, νά χαιρετίσωμεν, κατά τήν ἄποψιν ὠρισμένων-τούς μὴ Όρθοδόξους....Ἀπαγε! Εἰς τήν μικράν κοινωνίαν τῶν νήσων Σύρου & Τήνου τῆς καθ' ἡμᾶς Ἱερᾶς Μητροπόλεως, ζῶμεν εἰς μίαν ἰδιόμορφον πραγματικότητα, ἡ ὁποία ἀπαιτεῖ διαρκῆ ἐγγήγορσιν διά τήν διατήρησιν τῆς ὁμονοίας καί τήν ταυτόχρονον ἐνίσχυσιν τῆς Όρθοδοξίας, γεγονός τό ὅποιον μόνον οἱ γνῶσται της τό καταλαβαίνουν καί διά τό ὅποιον χρειάζόμεθα ἐνίσχυσιν δι' εὐχῶν καί ὄχι ἐπίθεσιν δι' ἀναληθειῶν. Προσέτι, καί ἐπειδή ὅλοι ἀναγνωρίζομεν ὅτι ἡ Όρθόδοξος Ἐκκλησία εἶναι ἡ Ἐκκλησία τῶν Πατέρων, ὁ λόγος τῶν ὁποίων εἶναι δυναμικός, σταθερός, ἐνίοτε δέ καί τολμηρός, μὴ ἐξαρτώμενος ἐκ τῶν ἐκκλησιαστικῶν καταστάσεων, τῶν προσωποληψιῶν ἢ τῶν εὐκαιριακῶν καί εὐμεταβλήτων ἀντιλήψεων τοῦ ποιμνίου, παραθέτομεν Ἐπιστολήν τοῦ πρώτου μετὰ τήν Ἀλωσην Πατριάρχου Γενναδίου Σχολαρίου, τοῦ καί μαθητοῦ τοῦ Ἁγίου Μάρκου τοῦ Εὐγενικοῦ, πρὸς τόν Ἡγούμενον τῆς μονῆς Σινᾶ Μάξιμον Σοφιανόν: «Ἐτι ἠρώτησαν οἱ μοναχοὶ εἰ ἐνι συγκεχωρημένον, ἵνα διδῶτε τοῖς Ἀρμενίοις ἢ Λατίνοις τήν παναγίαν τοῖς προσκυνηταῖς. Ἡμεῖς δέ λέγομεν ἵνα διδῶτε αὐτοῖς καί τό ἀντίδωρον· χριστιανοὶ γάρ εἰσὶ καί διά τοῦτο ἔρχονται ἐκ τοσούτων διαστημάτων εἰς προσκύνησιν τοῦ δεσποτικοῦ τάφου. Εἰ γοῦν καί ἐσχισμένοι εἰσὶν ἀφ' ἡμῶν διά τινὰ ζητήματα τῆς πίστεως καί εἰσὶν ἐτερόδοξοι, ἀλλ' ὥς χριστιανοὶ μετὰ πίστεως καί εὐλαβείας ζητοῦσι τόν ἀγιασμόν ἡμῶν, καί ἡμεῖς ὀφείλομεν διδόναι· τό γάρ Μὴ δῶτε τὰ ἅγια τοῖς κυσί (Ματθ. 7,6) καί τὰ ἐξῆς περὶ τῶν ἀπίστων νοεῖται, ἡγουν Ἰουδαίων καί Σαρακηνῶν καί Ἑλλήνων καί Μανιχαίων καί ἄλλων, οἵτινες προσποιοῦνται τόν χριστιανισμόν μὴ ὄντες χριστιανοί· διό καί ἐπάγει· μήποτε στραφέντες καταπατήσωσιν αὐτά καί ρήξωσιν ὑμᾶς (Ματθ. 7,6). Κύνες οὖν εἰσὶ καί χοῖροι οἱ πατοῦντες· οἱ δέ μετὰ πίστεως καί εὐλαβείας ζητοῦντες τὰ ἅγια καί προσλαμβάνοντες οὐκ εἰσὶ τοιοῦτοι. Ἀκούετε δέ καί τοῦ Κυρίου εἰπόντος ὅτι· Ὁ μὴ ὦν καθ' ἡμῶν ὑπὲρ ἡμῶν ἐστί (Μάρκ. 9,40), καί τόν ἐρχόμενον πρὸς με οὐ μὴ ἐκβάλω ἔξω (Ἰω. 6,37). Τό μέγα μυστήριον τῆς κοινωνίας μόνον μὴ δίδετε αὐτοῖς, οὐ μόνον διά τήν τοῦ Μυστηρίου ὑπεροχήν, ἀλλὰ διά τό μυστήριον τοῦτο παριστᾶν μέν ὅλην τήν θείαν οἰκονομίαν, προηγουμένης δέ τῆς ὁμολογίας τοῦ συμβόλου τῆς ἀληθοῦς πίστεως τελειοῦσθαι, καί διά τοῦτο τοῖς εἰς τήν θείαν οἰκονομίαν ἢ εἰς τήν θεολογίαν ψευδοδοξοῦσι καί τῇ καθολικῇ ἀντιλέγουσιν Ἐκκλησίᾳ οὐ δεῖ αὐτό δίδεσθαι...Διό καί οἱ ἀγνώτατοι Πατριάρχαι, ὅτε ἐλειτούργουν ἑορτασίμως, ἐρχομένους καί Ἀρμενίους καί Λατίνους καί ἰσταμένους μετὰ πάσης εὐλαβείας εἰς τήν λειτουργίαν, οὐκ ἐδίωκον, ἀλλὰ καί ἀπερχομένους μετὰ τῶν Όρθοδόξων καί προσκυνοῦντας καί ἀσπαζομένους τήν πατριαρχικὴν χεῖρα καί εὐλόγουν καί ἐδίδουν αὐτοῖς τό ἀντίδωρον· ὥς γάρ μαθηταῖς τοῦ Χριστοῦ οὐκ ἐξέβαλον ἔξω τούς εἰς αὐτούς ἐρχομένους. Ἀρκετόν οὖν ἐστί ὅτι ὑμεῖς οὐ ζητεῖτε οὐδέ λαμβάνετε ἀγιασμόν παρ' αὐτῶν, διότι εἰσὶν ἐτερόδοξοι καί κεχωρισμένοι· ἀλλὰ ἐάν ζητῶσιν αὐτοὶ τόν ἀγιασμόν ἀφ' ὑμῶν, ὀφείλετε μὴ ἀποπέμπειν αὐτούς, ὥς προεῖπομεν» (Ι.Μ.Φουντούλη, Ἡ οἰκονομία σέ λειτουργικά θέματα κατὰ τόν πατριάρχη Γεννάδιο Σχολάριο-Ποιμαντικές ἀνάγκες τῆς Τουρκοκρατίας, Χριστιανικὴ Θεσσαλονίκη, Ὁθωμανικὴ [περίοδος 1430-1912, Α'] [Κέντρο Ἱστορίας Θεσσαλονίκης τοῦ Δήμου Θεσσαλονίκης, αὐτοτελεῖς ἐκδόσεις 12], Θεσσαλονίκη 1993, σ. 192-193). Ὅσον δ' ἀφορᾷ τὰ ὅσα ψευδῆ καί συκοφαντικά ὁ προμνησθεὶς Ἀρχιμανδρίτης ἀναφέρει, πρὸς εἰρήνευσιν τεταραγμένων ἐκ τούτων ψυχῶν, σᾶς γνωρίζομεν ὅτι: ΟΥΔΕΠΟΤΕ συνευχήθημεν μετὰ ΡΚαθολικῶν, ἡ δέ παρουσία μας εἰς τήν ἐπίμαχον χειροτονίαν δέν ἦτο συμμετοχὴ εἰς αὐτήν ἢ, ἔτι χεῖρον, συμπροσευχή, ἀλλὰ παρουσία, μετὰ τῶν τὰ πρῶτα φερόντων καί πλήθους λαοῦ τῆς Σύρου, εἰς ἓν γεγονός σημαντικόν, διά τό σύνοικον ΡΚαθολικόν στοιχεῖον. Ἡ εὐχέτηριος προσλαλιά μας ἐξεφωνήθη πρὸ τῆς ἐνάργεως τῆς τελετῆς, χωρὶς οὐδεμίαν δογματικὴν ἀναφοράν ἢ ὑπαινιγμόν νά ἐμπεριέχῃ, εἰ μὴ μόνον διά κακοβούλους καί προκατελημμένους, καί ἀπευθυνόταν πρὸς

ένα θρησκευτικόν ήγέτην, μετά τοῦ ὁποίου θά συμβιώσωμεν καί εἰς τήν ἀπό κοινοῦ ἀντιμετώπισιν τῶν μεγάλων προβλημάτων τοῦ λαοῦ εἵμεθα ὑποχρεωμένοι νά συνεργασθῶμεν, ἐκφράζοντες τήν κατ' ἀνθρώπων πρός τό πρόσωπόν του ἀγάπην καί τιμὴν καί ὑλοποιούντες αὐτήν δι' ἐνός συμβολικοῦ δώρου. Διαφημίζει καυχώμενος καί ἐπαιρόμενος ὅτι διὰ λόγους πίστεως δέν ἀναγνωρίζει ἡμᾶς ὡς Ἐπίσκοπόν του, ἀναγνωρίζει, ὅμως, καί τιμᾷ καί ὑπολήπτεται τήν ὑπογραφήν μας, προκειμένου νά εἰσπράττῃ μηνιαίως τόν μισθόν του, ἕως καί σήμερον Ἀναφέρεται εἰς τοὺς μικτοὺς γάμους, ὡς ἐάν τοῦτο νά ἦτο φαινόμενον τῶν «ἐσχάτων καιρῶν», ἠθελημένως, ἴσως, ἀγνοῶν ὅτι μικτοὶ γάμοι συνάπτονται ὅχι «ἐδῶ καί δεκαετίες», ἀλλ' «ἐδῶ καί ἑκατονταετίες», καί ὅχι μόνον εἰς τήν καθ' ἡμᾶς Ἱερὰν Μητρόπολιν. Ὡς γνώστης καί ἀτεγκτος τηρητής τῶν ἱερῶν Κανόνων καί τῶν Πατερικῶν διδαχῶν, θά ἔπρεπε, ἐάν δέν ἤθελεν νά φανατίσῃ τοὺς ὁμοϊδεάτες του καί ἀποπρανατολίσῃ τοὺς ἀναγνώστας τῶν κειμένων του, νά γνωρίζῃ ὅτι πάντοτε ὑπῆρχε προβληματισμός σχετικῶς μέ τό ἐάν οἱ ἐπανερχόμενοι εἰς τήν Ὁρθόδοξian ΡΚαθολικοὶ θά ἔπρεπε νά ἀναβαπτίζωνται ἢ μόνον νά χρίωνται... Καί ἐπὶ τοῦ συγκεκριμένου θέματος, δηλωτικόν τῆς ἠθελημένης ἀγνοίας καί συνειδητῶς συκοφαντικῆς ψευδολογίας του, διερωτώμεθα ἐάν γνωρίζει πόσοι ἑτερόδοξοι, ἐπὶ τῆς Ἀρχιερατείας ἡμῶν προσῆλθον εἰς τήν Ὁρθόδοξian καί, ταυτοχρόνως, ἐάν ἡ δύνατο ὁ ἴδιος ἢ οἱ ὁμόφρονες αὐτῷ νά παρουσιάσουν ἓνα, ἔστω καί ΕΝΑ ἑτερόδοξον, τόν ὁποῖον ἐπανεφέρον εἰς τήν Ὁρθόδοξον Καθολικὴν Ἐκκλησίαν! Ψευδῶς, ὡσαύτως, καί συκοφαντικῶς καί ἐν περισσεύματι θρασυτήτος ἀναφέρει ὅτι «ἡ Θεία Κοινωνία τῶν Ὁρθοδόξων μεταδίδεται στοὺς παπικοὺς καί παράλληλα οἱ δικοὶ μας "κοινωνοῦν" τήν ὅστις ἀπὸ τοὺς παπικοὺς"! ΟΥΔΕΝ ΤΟΥΤΟΥ ΨΕΥΔΕΣΤΕΡΟΝ! Ἀντιθέτως, καί πρός ἐπίρρωσιν τούτου καί κατίσχυσιν τοῦ ἄρχοντος τοῦ ψεύδους, δημοσίως ἐλοιδωρήθημεν ὅτε ἀπηγορεύσαμεν, εἰς συγκεκριμένην περίπτωσιν τήν μετάδοσιν τῆς Θείας Κοινωνίας εἰς ΡΚαθολικόν, ὡς ἡ ἐπισυναπτομένη ἀλληλογραφία καταδεικνύει. Ὁ καταγγέλλων ἡμᾶς Ἀρχιμανδρίτης ἀπεδείχθη στερούμενος παντελῶς ὀρθοδόξου ἡθους καί γνησίου Ἐκκλησιαστικοῦ φρονήματος, παραδεχόμενος ὅτι ἐπὶ μῆνας πρὶν εἶχε παύσῃ τό μνημόσυνόν μας, δίχως νά μᾶς ἐνημερώσῃ, ὡς ἔδει, λειτουργῶν ἐπὶ ἀντιμνησίου κεκοιμημένου Βοηθοῦ Ἐπισκόπου τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς Ἀθηνῶν καί ἐν ταύτῳ χαίρων, κατὰ παρελθόντα μῆνα Μάϊον, συναναστρεφόμενος λειτουργικῶς μεθ' ἡμῶν. Πεποίθαμεν δ' ὅτι, ὡς γνώστης καί ἄκαμπτος τηρητής τῶν ἱερῶν Κανόνων, γνωρίζει τί οὗτοι προβλέπουν διὰ τοὺς γυμνῇ τῇ κεφαλῇ ψευδομένους καί συνειδητοὺς ἐπίσκοποκατηγόρους, ἀλλὰ καί οἱ νόμοι τῆς Πολιτείας, ἐνώπιον τῶν ὁποίων αὐτός καί οἱ ἀναπαράγοντες τὰ ἐξ αὐτοῦ ἐκπορευόμενα θά κληθοῦν εἰς ἀπολογία ἐνώπιον τῆς Δικαιοσύνης, κατηγορούμενοι διὰ συκοφαντικὴν δυσφήμισιν, καί ἐλπίζομεν ὅτι δέν θά διαστρέψουν τοῦτο, ἐμφανίζοντες ἑαυτοὺς ὡς διωκομένους ἕνεκεν τῆς ἀληθείας, τήν ὁποίαν δέν τολμᾷ ἢ δέν δύναται νά ὑποστηρίξῃ ἐνώπιον τοῦ Ἐπισκοπικοῦ Δικαστηρίου, εἰς τό ὁποῖον ἐπανειλημμένως ἔχει κληθεῖ, ἀλλ' ὑπὸ τοῦ Ἡγουμένου αὐτοῦ ἐμφανίζεται ὡς ἀγνώστου διαμονῆς(!). Παρά ταῦτα, ὅμως, συνεχίζει καί ἐκ τοῦ ἀσφαλοῦς νά ἐξαπολύῃ ὑβριστικὰς καθ' ἡμῶν ἐπιστολάς, τὰς ὁποίας προθύμως καί ἀβασανίστως ἀναπαράγουν ἔντυπα καί ἠλεκτρονικὰ μέσα ἐνημερώσεως, ὑπέχοντα καί ταῦτα ἠθικὰς καί ποινικὰς εὐθύνας... Δεδομένου, μάλιστα, ὡς παραλήπτης τῆς συγκεκριμένης ἐπιστολῆς γνωρίζετε τήν διεύθυνσιν αὐτοῦ, τήν ὁποίαν ἀγνοεῖ ὁ Κανονικὸς Ἐπίσκοπος καί ὁ Ἡγούμενος αὐτοῦ-ἄλλως, εἵμεθα βέβαιοι-δέν θά τήν ἐδημοσιεύατε, θά σᾶς παρακαλοῦσαμε νά μᾶς ἐνημερώσητε περὶ αὐτῆς, ὥστε νά ἀποσταλοῦν πρός αὐτόν τὰ Κλητήρια Θεσπίσματα ἐμφανίσεώς του ἐνώπιον τοῦ ὑφ' ἡμῶν ὀρισθέντος ἀνακριτοῦ, διὰ νά δώσῃ λόγον περὶ τῶν πραττομένων, γραφομένων καί λεγομένων ὑπ' αὐτοῦ, ὡς πάντες οἱ ἀληθεῖς καί γνήσιοι ὁμολογηταὶ πράττουν, ἀντὶ νά καταφεύγῃ εἰς τήν θρασυδείλον ἀσφάλειαν τῶν δημοσίων μονολόγων, μέσῳ φιλικῶν πρός αὐτόν μέσων ἐνημερώσεως. Προσεπιδηλοῦμεν δ' ὅτι οὐδέποτε καί εἰς οὐδένα Κληρικόν μας ἐστερήσαμεν τήν παρρησίαν ἢ τήν ἐλευθερίαν καταθέσως εἰς ἡμᾶς ἀκωλύτως προσωπικῆς του γνώμης, οὐδένα καί οὐδέποτε καί δι' οἰοῦν ἢ οἰοῦν τρόπον ἐτιμωρήσαμεν δι' αὐτό, πολλάκις δέ τήν παρά τῶν Κληρικῶν μας συγγνώμην ἠτησάμεθα, ἐάν ἐκουσίως ἢ ἀκουσίως, ἐν τῇ ἐνασκήσει τῶν καθηκόντων μας τυχόν αὐτοὺς παρεπικράναμεν. Ἀπόδειξις καὶ τοῦτο τοῦ ἀντικλησιαστικοῦ καί ἀντιεπισκοπικοῦ πνεύματος τοῦ εἰρημένου Ἀρχιμανδρίτου, ὁ ὁποῖος δέν ἠθέλησεν προηγουμένως νά καταθέσῃ τοὺς προβληματισμούς καί τὰς ἐνστάσεις του κατ' εὐθείαν πρός τόν Ἐπίσκοπόν του, ἀλλ' ἐπέλεξεν τήν ὀλισθηρὰν τῆς δημοσιότητος ὁδόν, εἰς τήν ὁποίαν δέν θά τόν ἀκολουθήσωμεν, κηδόμενοι τοῦ κύρους τῆς Ἐκκλησίας. Σημειωθῆτω καί ἡ πλήρως ἀπάδουσα πρός Κληρικόν, καί δὴ Μοναχόν καί δὴ «τηρητὴν τῶν ἱερῶν Κανόνων καί τῆς ἐκκλησιαστικῆς τάξεως στερρόν», ἢ ὑπ' αὐτοῦ αὐτόβουλος ἐγκατάλειψις τοῦ ποιμνίου του, τό ὁποῖον τόν ἡγάπησεν καί παντοειδῶς

Ρ/Καθολικής κοινότητας και της δυσκολίας της διαποίμανσης και της αντιμετώπισης των ιδιαίτερων συνθηκών και αναγκών που προκύπτουν από αυτήν τη συνύπαρξη. Ιδιαίτερο ενδιαφέρον έχει η αναφορά του Σεβασμιοτάτου Μητροπολίτου κ. κ. Δωροθέου, στη διδασκαλία του Αγίου Νεκταρίου για την ποιμαντική αντιμετώπιση των δυσκολιών που προκύπτουν από την συμβίωση ετεροδόξων, καταδεικνύοντας έτσι την σταθερή βάση επί της οποίας στηρίζει τη διαποίμανση των πιστών και τη στάση του προς την Ρ/Καθολική κοινότητα στα όρια της δικαιοδοσίας του, εφόσον μια μεγάλη Ρ/Καθολική κοινότητα υπάρχει και στην Τήνο.

Από το περιεχόμενο της επιστολής, διαφαίνεται, επιπλέον, η αναταραχή που προκλήθηκε, από τη στάση και τις δηλώσεις του Πανοσιολογιότατου Αρχιμανδρίτου Ευθύμιου Χαραλαμπίδη, σε οικογένειες που προέκυψαν από μεικτούς γάμους. Γίνεται διεξοδική αναφορά στο ζήτημα που ανέκυψε και ο Σεβασμιότατος, με ιδιαίτερη ευαισθησία, αλλά και θερμή υπερασπίζεται την ενότητά τους. Όσο για τη στάση της Μητροπόλεως Σύρου στην παρουσία Ρ/Καθολικών σε τελετές της Ορθόδοξης κοινότητας, την εξηγεί και την δικαιολογεί αναφερόμενος στην επιστολή του Πατριάρχου Γενναδίου προς τον ηγούμενο της Μονής του Σινά, Μάξιμο Σοφιανό, κατά την οποία εξετάζεται ανάλογο ζήτημα.

Ως προς το θέμα της χρίσης, αντί του αναβαπτισμού σε όσους Ρ/Καθολικούς προσέρχονται στην Ορθοδοξία, ο Σεβασμιότατος καταγγέλλει την άγνοια του Ιερέως για αυτό το ζήτημα, τονίζοντας, επί πλέον, την αδιαμφισβήτητη μεγάλη προσέλευση Ρ/Καθολικών στην Ορθοδοξία, στην περιφέρεια της δικαιοδοσίας του, κατά την διάρκεια της αρχιερατείας του. Η επιστολή κλείνει με τον Σεβασμιότατο Μητροπολίτη να εκφράζει την δυσaréσκειά του για την στάση του καταγγέλλοντος Ιερέως, ο οποίος αντί να ακολουθήσει την Κανονική τάξη που προβλέπεται από τους Ιερούς Κανόνες της

εύηργέτησεν, δύο ημέρας πρό τῆς μεγάλης ἑορτῆς τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου, γεγονός τό ὅποιον τόν λαόν τῆς Ἑνορίας του πολύ παρεπύκρυνεν καί τοὺς λοιπόν Ἐφημέριους τῆς Ἀνδρου ἐξώργισεν... Κατακλείοντες τήν παροῦσαν, ἡ ὁποία, σημειωθῆτω, δέν εἶναι προσωπική, διερωτώμεθα ἐάν δέν «ἔξεστι Κλαζομενίοις ἀσχημονεῖν» μόνον, ἀλλά καί «ἀποτετειχισμένοι ψευδολογεῖν» καί ἐωσφορικῶς ἐμφανίζεν ἑαυτοὺς ἀνωτέρους τῶν ἁγίων Νεκταρίου Πενταπόλεως καί Ἰουστίνου Πόποβιτς καί τῶν ὁσίων Γερόντων Φιλοθέου Ζερβάκου, Ἐπιφανίου Θεοδωροπούλου, Παΐσιου τοῦ Ἀγιορείτου καί ἄλλων πολλῶν, διὰ τήν δόξαν τοῦ κόσμου καί μόνον! Μετά τιμῆς καί ἀγάπης Ο ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΗΣ † Ο ΣΥΡΟΥ ΔΩΡΟΘΕΟΣ Β΄»,

Ορθοδόξου Εκκλησίας και επιβάλλει το έθος, οι οποίοι ορίζουν να είχε εκφράσει τους προβληματισμούς του προς τον Μητροπολίτη του, ως όφειλε. Αντ' αυτού, προτίμησε να ακολουθήσει μια αντικανονική οδό διαμαρτυρίας, δημοσιεύοντας τις θέσεις του και καταγγέλλοντας τον Μητροπολίτη Σύρου σε συγκεκριμένα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης. Ευτυχώς η τάξη επανήλθε, καθώς ο εν λόγω Ιερέας κατενόησε την αστοχία του και επανήλθε στην Κανονική τάξη, αφού ζήτησε τη συγχώρεση από τον Μητροπολίτη Σύρου, την οποία και έλαβε.

Συμπεράσματα

Όπως αποδεικνύουμε με την παρούσα έρευνα, οι σχέσεις Ορθοδόξων και Ρ/Καθολικών στη Σύρο, δεν έμειναν οι αυτές στο πέρασμα του χρόνου. Υπήρξαν περίοδοι που οι σχέσεις παρουσιάζονταν περισσότερο θετικές κι άλλες πιο αρνητικές. Οι λόγοι φαίνεται ότι είναι άλλοτε εκκλησιαστικοί και άλλοτε, κυρίως, κοινωνικοί ή πολιτικοί. Ενδιαφέρον προκαλεί, παρ' όλα αυτά, η αμφίπλευρη προσαρμογή και η διαχρονική ωσμωτική τάση των μελών των δύο κοινοτήτων, καθ' όλη την διάρκεια της συμβίωσής τους.

Θεωρείται ότι η παρουσία του Ρ/Καθολικισμού στο Αιγαίο αρχίζει και συνδέεται ιστορικά με την Ενετοκρατία. Όμως η παρούσα έρευνα καταδεικνύει πως ό,τι ισχύει για το λοιπό Αιγαίο, δεν ισχύει μονοσήμαντα και αποκλειστικά για τη Σύρο. Φαίνεται περισσότερο βάσιμη η θέση ότι ο πληθυσμός της Σύρου **αυθόρμητα** και σθεναρά ασπάστηκε το Λατινικό δόγμα, διότι με τον Ρ/Καθολικισμό συνδέθηκε στενότερα και ασφαλέστερα με την Διοίκηση και τον Στρατό του Σανούδου, απέναντι στην απειλή της βαρονίας Τήνου-Μυκόνου.

Ένα κομβικό πρόσωπο για την ενδυνάμωση της Ρ/Καθολικής συνείδησης και της διατήρηση της πίστης στο Ρ/Καθολικό δόγμα των Συριανών ήταν, κατά τον 17ο αιώνα, ο Επίσκοπος Ιωάννης Ανδρέας Κάργας, κατά την αρχιεροσύνη του οποίου το χάσμα μεταξύ της Ορθόδοξης και της Ρ/Καθολικής κοινότητας έφτασε στο μέγιστο αρνητικό πρόσημο. Τα μέτρα τα οποία έλαβε ο Ιωάννης Ανδρέας Κάργας, στόχο είχαν αφενός την ενδυνάμωση της πίστης στο Ρ/Καθολικό δόγμα και αφετέρου στην αποφυγή μεταστροφής Ρ/Καθολικών, προς την Ορθοδοξία.

Για την ποιότητα των σχέσεων κατά τον 17^ο και 18^ο αιώνα, ενδεικτική είναι η κατάσταση του Ορθόδοξου κλήρου. Παρά τον εξαιρετικά μικρό πληθυσμό της Ορθόδοξης κοινότητας, μέχρι και το τέλος της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας, η παρουσία των Ορθοδόξων κληρικών δεν έπαψε να υπάρχει. Υπήρξαν Ορθόδοξοι κληρικοί οι οποίοι υποτάχθηκαν στον Ρ/Καθολικό Επίσκοπο Σύρου, κάποιοι άλλοι ανέπτυξαν απλώς μια φιλοδυτική και φιλενωτική στάση, αλλά σαφώς υπήρξαν και Ιερείς οι οποίοι

παρουσίασαν ακεραιότητα, σταθερότητα και πίστη στην Ορθοδοξία. Η σθεναρή αντίσταση των Ορθοδόξων Ιερέων, προς τον Ρ/Καθολικό Επίσκοπο Σύρου, η ξεκάθαρη και αμετακίνητη αντίθεση προς το Λατινικό δόγμα προκάλεσε αντίδραση και αντίποινα του Ρ/Καθολικού Επισκόπου της Σύρου, ενίοτε με ένταση. Αυτό, δεν σημαίνει ότι ήταν η τρέχουσα κατάσταση, επειδή υπήρχαν και εποχές κατά τις οποίες η Ρ/Καθολική Επισκοπή Σύρου και οι Ορθόδοξοι Ιερείς είχαν αγαστές σχέσεις, έμπλεες σεβασμού και εμπιστοσύνης.

Κατά την Οθωμανική περίοδο, πέρα από τις συμφωνίες (αχνταμέδες) που προέβλεπαν ευνοϊκές ρυθμίσεις για τη ζωή στα νησιά του Αιγαίου, ο πληθυσμός της Ρ/Καθολικής κοινότητας της Σύρου απολάμβανε προνόμια, μέσω των διομολογήσεων μεταξύ της Υψηλής Πύλης και της Γαλλίας. Οι διομολογήσεις αυτές ήταν σειρά εμπορικών συμφωνιών, με τις οποίες η Γαλλία εξασφάλιζε προνόμια υπέρ της Ρ/Καθολικής Εκκλησίας εντός της Οθωμανικής αυτοκρατορίας. Δημιουργήθηκε, δηλαδή, μέσω της προστασίας των εμπορικών συμφερόντων της Ρ/Καθολικής Εκκλησίας, έμμεσα, ένα ιδιότυπο καθεστώς πολιτικής παρέμβασης της Γαλλίας, μέσα στην Οθωμανική αυτοκρατορία.

Αυτήν την προστασία επικαλέστηκαν οι γηγενείς συριανοί κάτοικοι, ως επιβαλλόμενη, για να διατηρήσουν, αρχικά, ουδέτερη στάση, κατά τον Επαναστατικό Αγώνα του 1821. Η ιδιαίτερη προστασία και η αρχική ουδετερότητα της Σύρου, σαφώς και ήταν ένας από τους λόγους, για τους οποίους ένα μεγάλο προσφυγικό κύμα Ορθοδόξων εποίκησαν το νησί, τον 19^ο αιώνα. Πρόκειται για πληθυσμούς που είτε βρέθηκαν στη Σύρο, επειδή διώχθηκαν από την πατρώα γη τους είτε επειδή οι συνθήκες που αντιμετώπισαν, όπου βρέθηκαν, από ομόδοξούς τους, ήταν χειρότερη από αυτές που συνάντησαν στην Σύρο. Η Σύρος αποτελεί, ίσως, μοναδική περίπτωση, κατά την οποία η Ελληνική Επανάσταση της αλλάζει τη φυσιογνωμία ριζικά και της ανατρέπει τα μέχρι τότε δημογραφικά, κοινωνικά και θρησκευτικά δεδομένα. Η εγκατάσταση του Ορθοδόξου προσφυγικού πληθυσμού και η ίδρυση της Ερμούπολης, στο λιμάνι της Σύρου, εκτινάσσει τον πληθυσμό της Ορθόδοξης κοινότητας και δημιουργεί μια νέα

κοινωνική τάξη, την αστική, αυτή των εμπόρων, μεγαλεμπόρων και τραπεζιτών, κυρίως ενός εμφανούς ταξικού διαχωρισμού του πληθυσμού.

Η απελπισία του Β' Παγκοσμίου Πολέμου και η μεγάλη επισιτιστική κρίση επέτειναν την διάσταση μεταξύ των κατοίκων της πόλης (της Ορθόδοξης Ερμούπολης), και της υπαίθρου (των γηγενών Ρ/Καθολικών Συριανών). Αναμενόμενο ήταν η κοινωνική κρίση και η αυξανόμενη μισαλλοδοξία να αποκτήσουν και θρησκευτική διάσταση, πράγμα που θα επηρέαζε αρνητικά τη σχέση των δύο κοινοτήτων. Κατά παράδοξο τρόπο, όμως, παρά την μνησικακία που σε κάποιο βαθμό αναπτύχθηκε, οι δύο κοινότητες της Σύρου μετά την απελευθέρωση γνώρισαν την πιο θερμή περίοδο στις μεταξύ τους σχέσεις.

Αυτό οφείλεται στο ότι κατά την διάρκεια του Β' Παγκοσμίου Πολέμου, η ένταση μεταξύ Ορθοδόξων και Ρ/Καθολικών, σαφώς μετριάστηκε από την ισότιμη μεταχείριση των αρχών Κατοχής προς τις δύο κοινότητες και επέφερε την συνειδητοποίηση της κοινής τους μοίρας. Αλλά, αδιαμφισβήτητα, νευραλγικής σημασίας στάθηκε η φωτεινή προσωπικότητα του τότε Ρ/Καθολικού Επισκόπου Σύρου Αντωνίου Γρηγορίου Βουτσίνου. Ο Επίσκοπος Αντώνιος Γρηγόριος Βουτσίνος αποτελεί μοναδική περίπτωση εκτίμησης, σε τόσο μεγάλο βαθμό, της μιας θρησκευτικής κοινότητας για τον επικεφαλής της Εκκλησίας της άλλης. Ποτέ, έως τότε, δεν είχε εμφανιστεί εκκλησιαστικό ή πολιτικό πρόσωπο το οποίο και οι δύο κοινότητες να αναγνωρίσουν ως πρόσωπο κοινής αποδοχής, άξιο σεβασμού και αμοιβαίας εκτίμησης.

Ως αποτέλεσμα ακολούθησε μια φωτεινή περίοδος, στις σχέσεις των δύο κοινοτήτων του τόπου, κατά το υπόλοιπο του 20^{ου} αιώνα. Η έρευνά μας απέδειξε ότι, καθ' όλη την ιστορική πορεία των Ρ/Καθολικών και των Ορθοδόξων, υπήρξε σταθερή η παρουσία των πιστών της μίας κοινότητας στην κοινωνική και θρησκευτική ζωή της άλλης. Ιδιαίτερα επισημαίνουμε ότι ειδικά μετά τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο, στις όποιες εκδηλώσεις του νησιού, εκτός από τους τοπικούς άρχοντες, συμμετέχουν ενεργά και οι δύο Εκκλησιαστικοί αρχηγοί των θρησκευτικών κοινοτήτων της Σύρου. Ιδιαίτερη μνεία επ' αυτού οφείλεται στην ανάρρηση στον Μητροπολιτικό Θρόνο της Σύρου του

Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτου κ.κ. Δωροθέου Β΄ και στον Επισκοπικό Θρόνο της
Ρ/Καθολικής Επισκοπής Σύρου του Σεβασμιωτάτου Επισκόπου κ.κ. Πέτρου Στεφάνου.

Βιβλιογραφία

Πηγές

- MIGNE, J.P. Patrologiae, cursus completus, series Graece, Vol 20.
- A.A.E.Σ. Congregazione per Orientalis Ecclesiae, 298/64.
- A.K.E.Σ. Αρχείο Καθολικής Επισκοπής Σύρου φ.608.
- Γ.Α.Κ Σύρου. Καταστατικό του Συνδέσμου των εργατών “Άλληλοβοήθεια”, Ερμούπολη, 1903.
- Δ.Α.Ε. Γ.Α.Κ. Σύρου, Δημοτικό Συμβούλιο (ABE367).

Βοηθήματα

- Kolodny, Emile. Έρμούπολις - Σύρος, Γέννησις και εξέλιξις μιας Ελληνικής νησιωτικής πόλεως’. Στο *Επετηρίς της Εταιρείας Κυκλαδικών μελετών*, τομ Η’, 1969 έκδ., 249–86. Αθήνα: Β. Καρύδη - Α. Σιαφάκα, 1970.
- Lecoœur, Sheila. *Το νησί του Μουσολίνι, Φασισμός και η Ιταλική κατοχή στη Σύρο*. Αθήνα: Αλεξάνδρεια, 2013.
- Lilie, Ralph- Johannes. *Εισαγωγή στη Βυζαντινή ιστορία*. Επιμέλεια μετάφραση Χρήστος Δ. Τσατσούλης. Αθήνα: Δημήτριος Κ. Σταμούλης, 2011.
- Αβούρης, Σπυρίδων. ‘Σύρου, Τήνου, Άνδρου, Κέας και Μήλου Μητρόπολις’. Στο *Θ.Η.Ε.*, 11:597–602. Άθ. Μαρτίνου, 1967.
- Αγγριαντώνη, Χριστίνα. ‘Προσαρμογές του επιχειρηματικού κόσμου της Ερμούπολης στο δεύτερο μισό του 19ου αιώνα’. *Σύρος και Ερμούπολη Συμβολές στην ιστορία του νησιού, 15ος-20ος αι.* Ινστιτούτο Νεοελληνικών Ερευνών

- Εθνικού Ιδρύματος Ερευνών, 2008.
- Αμπελάς, Τιμολέων Δ. *Ιστορία της νήσου Σύρου, από των αρχαιοτάτων χρόνων μέχρι των καθ' ημάς*. Ερμούπολη: Ρ. Πρίντεζης, 1874¹.
- Βακαλόπουλος, Απόστολος. *Ιστορία του Νέου Ελληνισμού. Τουρκοκρατία 1453-1669*. Τομ. β'. Θεσσαλονίκη, 1976.
- Γερασιμίδης, Κωνσταντίνος. *Το πανόραμα της Σύρου*. Σύρος: Τυπογραφείο εφημ. Κήρυξ των Κυκλάδων, 1933.
- Δαλούσης, Κωνσταντίνος. 'Το Αιγαίο μεταξύ της Ναυμαχίας της Ναυπάκτου (1571) και του πολέμου της Κρήτης (1945)'. Στο *Ο επίσκοπος Σύρου Ιωάννης Κάργας (1607-1617) και η εποχή του. Πρακτικά Επιστημονικής Ημερίδας Ερμούπολη 18 Αυγούστου 2017*, 256. Καθολική επισκοπή Σύρου, 2019.
- Δρακάκης, Ανδρέας. *Η Σύρος επί Τουρκοκρατίας Τόμος Α' 1948*. Ερμούπολη, 1948.
- Δρακάκης, Ανδρέας. *Ιστορία του οικισμού της Ερμουπόλεως (Σύρα)*. Αθήνα, 1979.
- Ζερλέντης, Περικλής. *Γράμματα των τελευταίων Φράγκων Δουκών του Αιγαίου Πελάγους 1438 – 1565. Ιωσήφ Νάκης Ιουδαίος Δούξ του Αιγαίου Πελάγους 1566 – 1579. Το Σαντζάκ των νήσων Νάξου, Άνδρου, Πάρου, Σαντορήνης, Μήλου, Σύρας 1579 – 1621*. Ερμούπολη: Νικόλαος Γ. Φρέρης, 1924.
- Καρδάσης, Βασίλειος. 'Σύρος 1832-1857, Σταυροδρόμι της ανατολικής Μεσογείου'. Εθνικό και Καποδιστρικό Πανεπιστήμιο Αθηνών, δ.δ., 1986.
- Καρμίρης, Ιωάννης. *Τα δογματικά και συμβολικά μνημεία της Ορθοδόξου*

- καθολικής Εκκλησίας. Αθήνα, 1952.
- Κασαπίδης, Δημήτριος. 'Joannes-Andreas Cargas, episcopus primus inter pares? Προσπάθεια αντιπαραβολής της αρχιερατείας του με εκείνη των άλλων καθολικών επισκόπων της Κυκλάδων (Θήρας, Νάξου, Τήνου, Μήλου-Σίφνου, Άνδρου) της ίδιας περιόδου'. Στο *Ο επίσκοπος Σύρου Ιωάννης Κάργας (1607-1617) και η εποχή του. Πρακτικά Επιστημονικής Ημερίδας Ερμούπολη 18 Αυγούστου 2017*, 256. Καθολική επισκοπή Σύρου, 2019.
- Κιτσίκης, Δημήτρης. *Ιστορία της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας 1280-1924*. Αθήνα: Εστία, 1996³.
- Κούκου, Ελένη. *Αι Διομολογήσεις και η γαλλική προστασία εις την Ανατολήν 1535-1789*. Αθήνα: Τυπογραφείον Κ.Μ (Κωνσταντινίδης-Μιχαλάς), χ.χ.
- Μανίκας, Κωνσταντίνος. 'Σχέσεις Ορθοδοξίας και Ρωμαιοκαθολικισμού στην Ελλάδα κατά την διάρκεια της Επανάστασης (1821-1827). Συμβολή στην εκκλησιαστική ιστορία της Ελλάδος'. Εθνικό και Καποδιστρικό Πανεπιστήμιο Αθηνών, δ.δ., 2001.
- Μεταλληνός, Γεώργιος. *Τουρκοκρατία. Οί Έλληνες στην Οθωμανική Αυτοκρατορία*. Αθήνα: Ακρίτα, 1988.
- Ντούρου-Ηλιοπούλου, Μαρία. *Από τη Δυτική Ευρώπη στην Ανατολική Μεσόγειο. Οι σταυροφορικές ηγεμονίες στη Ρωμανία (13ος-15ος αιώνες). Πολιτικές και θεσμικές πραγματικότητες*. Αθήνα: Gutenberg, 2012.
- Πρίντεζη-Καμπέλη, Ελπίδα. 'Η ιστορία της εκπαίδευσης στην Άνω-Σύρο (17ος – 19ος αιώνες)'. Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων, δ.δ., 2012.

- Πρίντεζη-Καμπέλη, Ελπίδα. *Η Σύρος στους αιώνες της Τουρκοκρατίας. Από τον 16ο αιώνα μέχρι την Επανάσταση και την ίδρυση της Ερμούπολης*. Ερμούπολη: Ελπίδα Πρίντεζη Καμπέλη, 2021.
- Ροδοκανάκης Κρίνος, Αντώνιος. *Η μικρή ιστορία της Σύρου*, Ερμούπολη: 2022, Γ.Α.Κ. Σύρου, β. ΓΑΚ 919.
- Ροδοκανάκης Κρίνος, Αντώνιος. *Το υπέρτατον κάλλος, Ιερός Ναός Αγίου Νικολάου Ερμουπόλεως Σύρου*. χ. τ.: Ακτίνα - Ν. Ψιλλόπουλος, 2010.
- Ρούσσοι-Μηλιδώνης, Μάρκος. *Syra Sacra. Θρησκευτική ιστορία της Σύρου*. Αθήνα: ΚΙΚΕΔΕ, 1993.
- Σιγάλας, Αντώνιος. *Τα Εξωκλήσια της Σύρου μαρτυρούν την ελληνική καταγωγή των καθολικών κατοίκων της*, Αθήνα, 1968.
- Στέφανος, Κλων. *Επιγραφαί της νήσου Σύρου*. Αθήνα: Αδελφοί Βαρβαρρήγου, 1875.
- Τραυλός Ιωάννης και Αγγελική Κοκκου. *Ερμούπολη*. Αθήνα: Εμπορική Τράπεζα της Ελλάδος, 1980.
- Τρούλλος, Αντώνης. 'Ορθόδοξοι και Καθολικοί στην εμπόλεμη Σύρα'. *Συριανά γράμματα* 14 (1991): 152–56.
- Φειδάς, Βλάσσιος. *Εκκλησιαστική Ιστορία Α' απ' αρχής μέχρι τήν Είκονομαχία*. Έκδ. Γ'. Αθήνα: Έκδόσεις «Διήγηση», 2002.
- Φώσκολος, Μάρκος. 'Ioannes-Andreas Cargas episcopus Sir(ne)nsis (1607-1617). Το μεταρρυθμιστικό έργο του και ο μαρτυρικός του θάνατος'. Στο *Ο επίσκοπος Σύρου Ιωάννης Κάργας (1607-1617) και η εποχή του. Πρακτικά Επιστημονικής*

Ημερίδας Ερμούπολη 18 Αυγούστου 2017, 256. Καθολική επισκοπή Σύρου,
2019.

Τύπος

- Θάρρος. Γ.Α.Κ. Σύρου, Αρχείο Σταύρου Βαφία, αρ. φ. 47, 57, 91, 122, 128,
155, 164, 340, 344, 345, 348, 353, 365, 366, 377, 410, 420, 422, 448, 474, 483,
536, 537, 564, 567, 575, 578, 587, 592, 596, 597, 599, 600, 601, 606, 607, 608,
621, 624, 627, 649, 671, 676, 677, 682, 697, 712, 721, 722, 724, 730, 741, 756,
758, 760, 774, 793, 811, 862, 877, 893, 898, 927, 939, 945, 957, 997, 1017,
1022, 1031, 1035, 1052.
- Καθολική. Α.Κ.Ε.Σ. αρ. φ. 807, 812.
- Ορθόδοξος Τύπος, αρ. φ. 2038.

Ηλεκτρονικές διευθύνσεις

- ‘BishopFranghískosPapamanólis [Catholic-Hierarchy]’. Ημερομηνία πρόσβασης 1
Μαΐου 2022. <http://www.catholic-hierarchy.org/bishop/bpapa.html>.
- ‘Bishop Petros Stefanou [Catholic-Hierarchy]’. Ημερομηνία πρόσβασης 1
Μαΐου 2022. <http://www.catholic-hierarchy.org/bishop/bstefanou.html>.
- ‘JohnXXIII’. Ημερομηνία πρόσβασης 1 Μαΐου 2022.
<https://www.vatican.va/content/vatican/en/holy-father/giovanni-xxiii.html>.
- ‘Αγιασμός – delasal’. Ημερομηνία πρόσβασης 1 Μαΐου 2022.
<https://sgschool.gr/αγιασμός/>.

- ‘Βιογραφικό σημείωμα’. Ημερομηνία πρόσβασης 1 Μαΐου 2022.
<https://www.imsyrou.gr/index.php/mitropolitism/viografiko-simeiomamitropolitou>.
- ‘ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΤΟΥ ΣΕΒΑΣΜΙΩΤΑΤΟΥ κ. ΔΩΡΟΘΕΟΥ Β' ΠΡΟΣ ΤΟΝ "ΟΡΘΟΔΟΞΟ ΤΥΠΟ"', ημερομηνία πρόσβασης 28 Ιουνίου 2022,
<https://www.imsyrou.gr/index.php/extensions/album-grid/3837-epistoli-tou-sevasmiotatou-k-dorotheou-v-pros-ton-orthodokso-typo>.
- ‘Η Σύρος τίμησε τα 20 χρόνια από τη χειροτονία του Σεβ. Μητροπολίτη Δωρόθεου Β' | Κοινή Γνώμη’. Ημερομηνία πρόσβασης 1 Μαΐου 2022.
<https://www.koinignomi.gr/news/koinonia/ekklisiastika/2021/12/15/i-syros-timise-ta-20-hronia-apo-ti-heirotomia-toy-sev-mitropoliti-dorotheou-v.html>.
- ‘ΘΟΥΚΥΔΙΔΗΣ: Ιστορίαί’. Ημερομηνία πρόσβασης 2 Μαΐου 2022.
https://www.greek-language.gr/digitalResources/ancient_greek/library/browse.html?text_id=73&page=3.
- ‘Ιστορία | Γενικό Νοσοκομείο Σύρου’. Ημερομηνία πρόσβασης 1 Μαΐου 2022.
<https://vardakeio.gov.gr/history/>.
- ‘Καλωσόρισμα του νέου έτους στον Ι.Ν. του Αγίου Νικολάου και Τέλεση Δοξολογίας | Καθολική Επισκοπή Σύρου | Επίσημη Ιστοσελίδα’. Ημερομηνία πρόσβασης 1 Μαΐου 2022. <https://episkopisyrou.gr/kalosorisma-tou-neou-etous-ston-i-n-tou-agiou-nikolaou-ke-telesi-doxologias/>.

- ‘ΟΜΗΡΟΣ: Όδύσσεια’. Ημερομηνία πρόσβασης 2 Μάιος 2022.
https://www.greek-language.gr/digitalResources/ancient_greek/library/browse.html?text_id=133&page=115.
- ‘Σε κλίμα χαράς και συγκίνησης εορτάστηκαν τα ονομαστήρια του κ. Δωροθέου Β’ - Logotipos.gr’. Ημερομηνία πρόσβασης 1 Μαΐου 2022.
<https://www.logotipos.gr/se-klima-xaras-kai-sygkinisis-eortastikan-ta-onomasthria-tou-k-dwrotheou-b/>.
- ‘Σε μια ιστορική τελετή για τους Καθολικούς της Σύρου παρευρέθηκε ο μητροπολίτης Δωρόθεος - ORTHODOXIA INFO’. Ημερομηνία πρόσβασης 1 Μαΐου 2022. <https://orthodoxia.info/news/σε-μια-ιστορική-τελετή-για-του-καθολικ/>.
- ‘Τρεις αφανείς πρωταθλητές της ζωής τίμησε ο Σεβασμιώτατος κ. Δωρόθεος Β’ | Καθολική Επισκοπή Σύρου | Επίσημη Ιστοσελίδα’. Ημερομηνία πρόσβασης 1 Μαΐου 2022. <https://episkopisyrou.gr/treis-afaneis-protathlites-tis-zois-timise-o-sevasmiotatos-k-dorotheos-v/>.